

**ALS DE GROTE
REIS BEGINT**
DOOR BETTY VAN DER PLAATS

Als de grote reis begint

„We mogen blijven tot het op is, hè Lenie?“

(Zie blz. 15)

ALS DE GROTE REIS BEGINT

DOOR

BETTY VAN DER PLAATS

GEILLUSTREERD DOOR ADRI ALINDO

TWEEDE DRUK

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP W. D. MEINEMA — DELFT

De avond van een blijde dag.

Met een grotere snelheid dan gewoonlijk reed de Buick van dokter Verhagen over de asfaltweg.

In de verte, voor zich uit, zag hij de lucht trillen boven de weg, die spiegelde alsof hij onder water stond. Hij boog in aandacht het hoofd een weinig vooruit: wàs het werkelijk gezichtsbedrog? Het móest zo zijn! Reeds naderde de snelle wagen de plek waar hij het water duidelijk had zien spiegelen. Het was verdwenen Hij had zoiets meer gezien op gladde buitenwegen, die uren lang lagen te blakeren in de zomerzon.

Loom door het warme weer en het gehaaste werken deze middag leunde hij achterover tegen het grijze pluche. Zonder aandacht keek hij naar de geel-groene weilanden die, als kaalgeschoren, met hier en daar een plek donkerder groen, de blikkering van een sloot, een vaart, tot de horizon lagen uitgestrekt. De koeien, witte stippen als uitgestrooide confetti op een effen donzig kleed rekten hun koppen naar de waterkanten, loeiden loom en klagelijk in de zware, stille zomermiddag.

Bij het naderen van de stad temperde dokter Verhagen zijn vaart tot het gewone gangetje. Door een warreling van stopsignalen, bruggen en bochten gleed de auto de Henegouwerkade op, hield er bij een der eerste huizen, met een ruk, stil.

Haastig zocht hij de platte sleutel uit de ring, liep snel de trap op, waarvan de dikke looper het geluid van zijn stappen dempte. Boven, op het portaal, stond hij een ogenblik hijgend stil. Dan schalde zijn zware

stem door het huis: „Juffrouw Willemsen! Waar is mijn dochter?”

De deur van de voorkamer werd zachtjes geopend. Juffrouw Willemsen, mager en ietwat verlept, trok verbaasd haar wenkbrauwen op. Dergelijke stormachtigheden was zij van den deftigen dokter niet gewend.

„Juffrouw Margaretha is boven,” zei ze effen. Ze streek het grijzende haar van haar voorhoofd weg, zocht meteen haar gemakkelijke stoel in de kamer weer op. Zij had hoofdpijn van de warmte: die benauwde atmosfeer! 't Was zelfs met neergelaten jalouzieën haast niet uit te houden. En dat net op deze blijde dag voor juffrouw Margaretha. Och ja, 't was wel fijn voor 't kind, ze had er hard voor gewerkt. Als zij nu maar niet juist vandaag zo'n hoofdpijn had, dan zouden ze er misschien een gezellig avondje van kunnen maken. — Dat de dokter er haar ook nooit eens iets voor gaf — dacht ze met plotselinge ergernis. Hij zag het toch dat ze dikwijls moe en prikkelbaar was. Er hem om vragen deed ze niet, ze kon hem zijn onachtzaamheid niet vergeven. Ja, als 't juffrouw Margaretha betrof . . . !

Geïrriteerd stond ze op. Boven hoorde ze de beide stemmen, de donkere, zware, die ze zo zelden hoorde, en het lichte geluid van zijn dochter. Ze hadden pret samen. Ze lachten, sámen. Zij stond er buiten: de huishoudster!

Boven troonde Greet haar grijzen vader mee naar haar kamer.

„Ogen dicht, vader!” gebood ze, „want het is hier zo'n rommel! Ik ben pas thuisgekomen en ik had 't zó warm. En nu ben ik juist een beetje aan 't plassen, ik ben nog niet klaar met mijn toilet.”

„Ook last van de warmte gehad vandaag?”

„Nee va, je hebt gewoon geen tijd om er aan te denken, als je examen moet doen. Er hangt ook zoveel van af! Stel je voor, als ik nu wéér gezakt was, en ik

moest nóg een jaar naar de H. B. S.! We hebben zo gelachen om Rita, vader. Die zei, toen een examiner vroeg of we 't ook warm hadden: „Vandaag kunt U mij bráden, en ik merk het niet voordat ik kant-en-klaar uit de pan spring!” Hoe durft ze, hè? Kreeg U het telegram nog op tijd? Of hebt U 't pas thuis gehoord?”

„Ik kwam tegelijk met den telegrambesteller bij Bos. Na de visite ben ik meteen doorgereden naar huis. Je bent mijn enige dochter moet je denken.”

„A ja, jammer. Ik wou bèst, vader, dat ik zo'n gezellig stel zussen en broers had, zoals”

Ze hield op toen ze zag hoe zijn gezicht betrok. In een opwelling van tederheid sloeg ze haar armen om zijn hals en ging naast hem op de divan zitten.

„Ik meen het zo niet, vader, heus niet. Ik ben heel blij dat ik U nog heb. En 'k zou U immers nog voor geen vijf broers of zusters willen missen! Maar U moet denken: U bent soms de hele dag weg, of U komt net even thuis als ik weg ben. En dan voel je je wel eens wat eenzaam. 't Kan zo drukkend stil zijn in huis, en ik ben toch nog jong”

„Is juffrouw Willemsen,” vorste hij.

„Juffrouw Willemsen is best, heus, maar hartelijk is ze niet. Ze is natuurlijk geen móeder”

Nu waren ze aangekomen op hetzelfde punt van elke bijzondere dag, elke droeve of blijde gedenkdag. Dan ging, onveranderd, hun beider verlangen uit naar wie ze te vroeg hadden moeten missen, zij beiden. Dan hervonden zij, in een schaarse vertrouwelijkheid, tegelijk met de gezamenlijke smart, hun geluk in elkanders bezit.

„Voel je je dikwijls alleen?”

„Och ja U óók, vader? We missen haar beiden, hé? Maar wij blijven bij elkaar, àltijd.”

Hij lachte door zijn weemoed heen. „Ze zullen je vrees ik niet lang bij me laten, Greetje.” Er klonk trots in zijn stem.

„Denkt u niet? En wie zou dan de rover wel moeten zijn?”

„Misschien weet jij dat beter dan ik. Zulke geheimen vertellen jonge meisjes niet aan hun grijzen vader.”

„Zoudt u denken? Maar ik weet er heus net zo weinig van als u, hoor, op mijn erewoord!”

Ze sprong op, en ademde diep: het was voorbij. Ze hadden, als altijd, hun bond vernieuwd in het besef van eenzelfde verdriet. Nu begonnen ze weer opnieuw, sámen.

Hij keek er naar hoe zij het beige rokje over haar hoofd trok en vasthaakte om haar dunne middeltje. Het roze bloesje deed de zachte huid nog blanker schijnen.

„Kom eens hier, meisje. Voel je je goed tegenwoordig? Niet te hard gewerkt? Je bent zo smal.”

Hij trok haar liefkozend aan de korte, blonde krulletjes.

„Je bent precies je moeder, Greet, maar je bent beter stérker.”

Ze stak haar arm door de zijne. Samen gingen ze de trap af.

In de kamer op de eerste étage, waar de tafel voor het avondeten gedekt stond, geurde het sterk naar eau de cologne. Juffrouw Willemsen zat gelaten te wachten.

„Och, bent U al klaar? U hebt niet gebeld,” zei Greet.

„Je had het nog zo druk boven,” antwoordde ze geprikkeld.

Verwonderd keek Greet op. „Hebt U hoofdpijn?”

„Ja, juffrouw Margaretha.”

Aan tafel, in de kille sfeer die juffrouw Willemsen om zich heen spreidde was ondanks het ernstige en blijde gebed de intieme vertrouwelijkheid geweken. De dokter at, zoals gewoonlijk, zwijgend, in gedachten verdiept. Ook Greet's overmoedige bui door de drukke examendag, het fijne van geslágd te zijn, de onstuimige felicitaties van de jongens, de leraars — gleed van haar

af als iets onwerkelijk, iets dat niet paste in dit grote, stille huis. Maar straks fijn!

„Hebt U nog visites vanavond?”

„Nee kind, 'k heb zoveel mogelijk vanmiddag gedaan. 't Kàn zijn dat Bos nog een boodschap stuurt, en mevrouw Blik, maar 'k verwacht het niet. De rest kan morgen — daar is geen haast bij. Jij blijft zeker vanavond bij ons thuis, Greetje?”

Juffrouw Willemsen keek hem opmerkzaam aan. „Ons”, het woord dat samenbond, dat haar insloot, háár ook

„Och vader, wat jammer, ik zou net vanavond naar Lenie en Rita. Daar hebben ze een gezellig avondje omdat Rita vandaag óók geslaagd is en Lenie verleden week.”

Hij trok zijn wenkbrauwen op. „Lenie? Was die dan óók nog op de H. B. S.?”

„Welnee, die is verleden jaar geslaagd immers. Ze heeft de stoomcursus gevolgd en nu Lager Akte gedaan.”

„Ja, juist, daar heb je al eens over gesproken. Zo — dus jij gaat vanavond weg.”

„Vindt U 't erg vervelend? Dan blijf ik thuis, of 'k ga pas later. U kunt toch niet de hele avond alléén zitten.”

— Welja, alléén — hoonde juffrouw Willemsen in zichzelf. — Zij was goed om voor de thee te zorgen! —

„Nee Greet, gá maar als je dat prettig vindt; ik heb eigenlijk ook nog te werken. En als ik soms weggeroepen word Nee, daar moet jij niet voor thuisblijven. Ga maar, en veel plezier.”

Dadelijk na het eten trok de dokter naar zijn spreekkamer. Met de kin in de rechterhand gesteund staaarde hij over de boeken en paperassen heen het raam uit. Zijn Greetje zo'n grote dochter toch al. En zoals ze op Leid ging lijken; hij had het nog nooit zo duidelijk gezien als straks. Greet was nu negentien. Leid was niet zo heel veel ouder toen hij, gevestigd arts al, haar vroeg

Hij nam bijna eerbiedig een dik schrift in leren omslag uit een der laden van zijn bureau. Op het volgende blad schreef hij met kleine puntige letters: *Juli 1932*. Mijn dochter Margaretha slaagt voor het eindexamen H. B. S. Zij belooft, altijd bij haar vader te zullen blijven, welke belofte ik niet aanvaard.

Werktuiglijk sloegen zijn vingers enkele bladen terug. *December 1930*. Greetje gaat op Leid lijken. Vandaag voor 't eerst heb ik het duidelijk gezien. Ik zal goed voor ons kind zorgen, Leid.

En dáár: *Juli 1927*. Greetje ging vandaag over naar de 2e klas H. B. S. Zij is nog een kind

Beneden in de huiskamer had juffrouw Willemsen de tafel afgeruimd en thee gezet. Ze ging vanavond vroeg naar bed. Misschien was de hoofdpijn morgen wat beter. Ze zou juffrouw Margaretha de sleutel geven. Dit voor 't geval dat de dokter weg was als zij thuis kwam.

Maar er werd die avond niet gebeld.

„Fijn dat je er bent, Greet,” zei Rita. Ze ging naast haar op de divan zitten en strekte behaaglijk haar benen. „Dat we er nu àf zijn, wat een rust, hè?”

„Weet je wat zo vreemd is? Ik kan 't me helemaal nog niet goed begrijpen dat ik gesláágd ben. Dat het nu echt gebeurd is waar je wekenlang op hebt gehóópt.”

„En waar je wekenlang voor in de rats gezeten hebt . . Je vader zal wel blij geweest zijn! Je hebt hem toch zeker wel tien, twintig, dertig zoenen gegeven?”

Ze lachten samen om de onzin, als in hun eerste H. B. S.-tijd.

„Wàt, hoor ik daar van zóenen?!” baste Freek, die juist binnenkwam. „Wàt hoor ik daar van zoenen?! Praten de tegenwoordige jonge meisjes in 't publiek over zóenen?!”

Hij zette zijn bril op 't puntje van zijn neus en keek er overheen de beide meisjes onderzoekend en bestraffend aan.

„Foei, juffrouw Margaretha, en dat nog wel op zo'n gedenkwaardige dag! Maar ik feliciteer je wel, kinderen.”

Greet legde, na Rita, aarzelend haar hand in de zijne. Je moest met Freek altijd oppassen. Die liet je er in lopen als 't maar éven kon, net als Lenie. Maar Freeks gezicht stond ernstig.

„Ik kom pas thuis,” zei hij, „en ik heb alleen nog maar 't heuglijk feit vernomen. Vertel me eens wat van dat examen.”

Greet keek hulpzoekend naar Rita. Als die nu maar begon. Tegenover Freeks doordringende ogen voelde ze van kind af aan een vreemde beklemming.

„Daar was er een, zeg, bij natuurkunde,” begon Rita vlug, „en die zei tegen me: „Juffrouw Westerman, u bent erg goed met natuurkunde heb ik gehoord!” Ik schrok me een mikje en zei natuurlijk dat 't niet waar was. Hij keek me eens aan en zei: „Ik heb een prettige herinnering aan U en ik weet niet hoe en van waar.” Ik begreep er niets van zeg, en 't was zo eng. Maar toen ontdekten we samen dat hij bij 't schriftelijk examen vlak bij mijn tafeltje zat. Dat was toen in de grote zaal van Frankenau, je weet wel, die met de lichtkokers. Wij zaten net onder een koker, en hadden het vreselijk warm. En toen heb ik hem wat eau de cologne gegeven. Vind je 't niet leuk dat hij 't nog wist? Ik was 't al bijna vergeten.”

„Toen had jij natuurlijk al een streepje voor,” zei Freek. „Wedden dat jij je zeven voor natuurkunde niet eerlijk verdiend hebt! Ik geloof trouwens vast, dat meisjes het heel wat gemakkelijker hebben dan jongens.”

„Wàt? Waarom?” vroeg Greet verbaasd.

„Nou, nogal logisch! Omdat je door héren geëxamineerd wordt. Als ze zien dat een meisje wat van streek is mag ze een slokje water drinken en krijgen ze medelijden. En als ze vrolijk is, en tegen hen lacht dan denken ze: Och, wat een aardig kind! Maar van ons wordt het volle pond geëist, het volle pond van de wetenschap, meneertje!”

„Vandáár dat je maar een vier kreeg voor natuurkunde,” zei Rita. Freek keek haar door zijn brilleglazen aan of ze zijn kleinkind was. „Dat zal ik je nu eens precies uitleggen,” zei hij gewichtig.

— Die Rita — dacht Greet — hoe dúrft ze! Tegen hèm hield je 't toch nooit uit —.

„Kijk Rita, natuurkunde was mijn laatste vak. En gezien mijn buitengewóne prestaties aan àndere tafeltjes dacht die baas natuurlijk dat hij van mij in plaats van het volle pond wel twéé volle ponden eisen kon. 'En dáár schoot nog een eindje aan te kort. En dus, geliefde zuster, heb ik, goed uitgerekend O wee, daar heb je mijn oudste zus. 't Frikje, als ik het wel heb”

„Heb je wel aangeklopt?” vroeg Lenie streng, zodra ze hem zag zitten. „Dit is de meisjeskamer, dus daar mag jij niet in zonder kloppen. Heeft hij netjes geklopt, Rita?”

Rita schoot in de lach om de stuntelige manier waarop Freek uit zijn lage stoel overeind kwam. „Ik wil alsnog aankloppen,” zei hij schuldbevestigend.

„Blijf je vanavond, Freek?” vroeg Rita, „ter ere van mijn fuifje?”

„Ja, doe 't zeg,” viel Lenie bij. „We hebben een boomstammetje en we drinken hier thee. Of moet je nog werken vanavond?”

„Ja, ik moet straks nog naar 't kantoor. De directeur is vanavond weg, en hij houdt de telefoon graag open, dus je ziet Maar laat me dat boomstammetje maar vast eens proeven.”

In de gang, op de eerste étage, liep Freek de tweelingen bijna omver. Ze klauterden met veel kabaal de trap op, bonsden met vertoon tegen de deur van de meisjeskamer: Tini en Bob. Ze aarzelden even toen ze op de divan Greet van den dokter zagen, die er altijd zo fijn uitzag.

„We mogen van moeder een stukje taart,” ver-

klaarde Tini, „en dan gaan we naar bed.” Bob knikte heftig.

„Kom es hier, jongens, dan mogen jullie kijken hoe groot het wordt.”

Ze stonden er alle twee met de neus bij, in hun nachtkleren. Tini likte zich al om haar mond. „Krijgen we er een lepeltje bij?” vroeg ze.

„Ja schattebout, natuurlijk. Heb jullie je zèlf uitgekleeed? En heb je je handen wel gewassen?”

Ze lieten haar, tegelijk, hun handen zien, van binnen, van buiten. „De nagels konden we niet schoon krijgen,” zei Bob.

„Bob-in-je-hansop!” plaagde Greet. Maar Bob was al verdiept in wat voor hem het voornaamste was van de hele feestelijkheid om Rita. Tini likte met zo'n overgegeven aandacht de romige mocca van haar lepeltje dat de stijve blonde vlechtjes op haar rug heen en weer schoven.

„We mogen blijven tot 't op is, hè Lenie?”

„Als je dan maar een beetje opschiet.”

„'t Is véél te lekker om vlug op te eten,” zei Tini beslist. Bob knikte.

„Als je maar een beetje dóóreet bedoel ik. 't Is al half negen, weet je dat wel?”

Maar dat waren dingen waar ze geen interesse voor toonden: ze hadden wel wat beters te doen! Vier magere blote benen bengelden onder de tafel heen en weer.

„En nu mars, naar boven!” commandeerde Lenie na een poosje.

„Moeder zei . . . moeder vroeg . . . ,” hakkelde Bob, om nog even tijd te winnen.

„Nou, wàt vroeg moeder?”

„Of jullie, jij en Rita en Greet straks beneden kwamen.”

„Goed, maak nu maar dat je wegkomt. Of moet ik je soms brengen?”

„Ja! Ja!”

Wat later, in de schemering, werden ze alle drie wonderlijk stil. Lenie liet zich tot geen enkele luidruchtige grap meer verleiden. Rita staarde in gedachten het raam uit waar ze, op het binnenplaatsje beneden, de groene toppen van een sering en een kastanje nog flauw kon onderscheiden. Er kwamen al sterren aan de lucht. Een wonderlijke weemoed steeg in haar op. Een weemoed, die blijdschap en droefheid tegelijk was.

„Dat we dat nu nooit meer zullen beleven,” zei ze stil, „zo'n dag op school, 't hele troepje bij elkaar Dat je nu uit elkaar gaat, voorgóed. Je hoort toch bij elkaar zo langzamerhand. En nu is 't ineens uit. Nooit meer een gezellige pan bij Mörens, als die een goeie bui heeft Nooit meer een lachsalvo om een mop van Thijs Ieder een kant uit — en ieder alleen. Kun je 't je voorstellen, Greet?”

„Wij blijven toch bij elkaar,” zei Greet zacht, „net als vroeger? 't Is natuurlijk een beetje anders, je gaat niet meer dag aan dag samen naar school. Maar we blijven toch vriendinnen, Riet?”

Rita's donkere ogen glansden vochtig. „Natuurlijk, ja natuurlijk,” zei ze hartelijk, „wij wel. Maar ik bedoel al die anderen, de klàs. Thijs en Karel van Rijssen, en Jan van der Zwaag, en dikke Mansen, en Piet met zijn kunstenaarsaspiraties En al die meisjes maar die zou je nog wel es kunnen opzoeken.”

— Theo — dacht Greet — Theo noemt ze niet —.

„Zeg,” zei Lenie opeens. „Wat gaat die doen, je weet wel, Riet, die jongen met dat lichtblonde haar. Zo'n lange vent, en wel aardig Theo Theo hoe heet hij ook weer Hij zat altijd een klas lager dan ik.”

Een warme blos, door de schemering goedgunstig verborgen, trok over Rita's bruine gezichtje. Die die had ze niet willen noemen

„Ik geloof letteren,” hakkelde ze onhandig.
„O, gaat die studéren, dàt dacht ik wel. Enige zoon,

hè? En zijn pipa advocaat. Ja, natuurlijk studeert die. Is-ie nogal goed?"

„Ja jawel.”

„En dat stille meisje dat altijd zo alleen loopt?"

„Ada Jonkers ja, dat was zo'n stille, je zag ze amper, hé Greet? Ze zat altijd maar alleen in een hoekje te lezen of zo Eigenlijk hoorde ze er niet bij. 't Zal me benieuwen of ze nog op 't afscheidsfuijfe komt.”

„Wanneer is dat?"

„Vrijdagavond. Als ze maar durft. 't Zou heidens laat worden, zei Mörens. Die zal er de stemming wel inhouden!"

„Ja," zei Greet, „als ze maar mag. Heb je haar vader gezien vanmiddag? Wat een echt oud heertje, niet? Hij stond van zenuwachtigheid bijna te huilen.”

„Ja," zei Rita, „akelig was dat. En toen hij hoorde dat ze geslaagd was liepen de tranen hem over zijn gezicht. Thijs stond er gewoon om te grinniken. „Zie daar een appel die niet ver van de boom valt," zei hij." Ada kreeg een kleur, en zei niets terug. Maar ze had toch zoiets in haar houding of ze zeggen wilde: „Praat maar, het hindert me vandaag niet." Ze zoende haar vader midden in zijn gezicht en stak haar arm door de zijne. En ze zijn meteen samen weggegaan. Als ze nu Vrijdag maar komt. We moeten allemaal wat doen heeft Mörens gezegd.

Greet liet van schrik het kopje bijna uit haar handen vallen. „Wàt?! Heeft Mörens dat gezegd? Daar heb ik niets van gehoord, Riet. Och — je houdt me voor de mal zeker!"

Rita en Lenie lachten om Greet's angstige gezicht.

„'t Is toch héus waar, Greet. Toen Mörens ons gefeliciteerd had, zei hij: „En nu aan 't werk voor Vrijdag! Ieder neemt een punt van 't program voor zijn rekening.'”

„Net als verleden jaar," zei Lenie. „Dat doen ze altijd, en dat is ook verreweg 't leukste. Alleen de gezakten zijn vrijgesteld.”

„Komen die dan óók? Ik niet verleden jaar. Bij ons is er alleen Henk Timmer. Nou, die heeft niets uitgevoerd, die kon 't wel aan zien komen. Trouwens, hij zal er geen grijze haren van krijgen.”

„Nee,” zei Rita. „Hij is misschien nog de vrolijkste van allemaal. En hij zal nog best wat voordragen ook, want daar voelt-ie wel voor.”

„Nou, maar ik niet,” zei Greet, ongewoon heftig. „Als ik voordragen moet, ga ik niet!”

„Bèn je . . . dat méén je toch niet?”

„Dat meen ik wel! als ik moet voordragen voor al de jongens, en de leraars . . . en Mörens met zijn spottend gezicht . . . Nee, dat doe ik niet, dan blijf ik nog liever thuis.”

„Je zult es zien hoe 't je meevalt, Greet,” overreedde Lenie. „Als je er maar eerst bent. Ze zijn allemaal in een vrolijke bui en tappen de onmogelijkste moppen. Je lacht gewoon overal om, zo'n avond. Je zult es zien hoe 't je meevalt. Ze doen 't allemaal.”

„Nou maar ik niet,” streed Greet, „ik durf niet, ik blijf van angst steken, vast.”

„Zoveel te leuker, daar wordt 't hardst om gelachen! Verleden jaar is Piet de tweede ook blijven steken. We hebben ons slap gelachen. Hij was net bij een roerende afscheidsscène tussen een kapitein en zijn vrouw en toen wist hij niet verder. Hij begon nog maar eens van voren af aan, zocht es in zijn zakken naar het boekje, maar dat kon hij niet vinden . . . en toen heeft hij er maar een punt aan gedraaid van de visjes die onder de boot door zwommen en allerlei gekheid meer. Hij moest op 't laatst ophouden omdat we hem van 't lachen niet meer konden verstaan. Je moet maar es aan Mörens vragen of dat geen mooie voordracht was van dien kapitein met de visjes . . .”

„Wat heb jij verleden jaar gedaan, Lenie?”

„Ik? Wat piano gespeeld, en anderen hebben er bij gezongen. Allemaal sentimentele liedjes van afscheid en zo. Zeg Greet, speel jij ook piano, studeer iets

in met iemand die viool speelt. Is dat geen idee?"

Maar Greet beweerde, alleen goed te kunnen spelen wanneer ze alleen was. Maar wat dan?

„Weet je wat, Greet," zei Rita, „ik zal iets zoeken dat we samen kunnen doen, iets met verkleeden of zo — dat lijkt dadelijk leuk. Kom morgenavond bij me, dan heb ik wel wat opgeduikeld. We hebben nog drie dagen."

„Goed ja, laten we dat doen. Dan kom ik morgen."

Een lichte klop, de deur werd geopend.

„Gunst," schrok Els, „zitten jullie hier in 't donker? Ik zie geen mens. Moeder vraagt of jullie nog een poosje beneden komt."

„Kom jij er ook bij zitten?" informeerde Lenie.

„Ja, ik ben toch bijna klaar met mijn huiswerk, alleen nog repetitie Vaderlandse. Maar ik blijf morgen weg van gym en dan leer ik de rest. Gaan jullie mee? Freek is ook thuis en Joop mag nog opblijven vanwege de festiviteit."

„Ja, we komen. Doe 't ganglicht maar aan."

Ze knipperden alle drie tegen het felle licht. Achter Els' dansende vlechten — Rita's vlechten van vroeger — daalden ze achter elkaar de trap af. Rita sprong de laatste vijf treden tegelijk. „Kind, we zijn geslaagd!" riep ze opeens, en ze danste met de tegenstribbelende Greet in 't rond. „We zijn geslaagd, we zijn geslaagd! Greet, kun je 't begrijpen?"

„Ontdek je dat nu pas?" vroeg Lenie droog.

„Niet vechten, meisjes!" riep Freek bezwerend door de open kamerdeur. „Vader, zeg eens dat het geen pas geeft."

Vader lachte stil voor zich heen.

„Kom maar gauw om de tafel," zei mevrouw Westerman. „Jullie zult nog wel zin hebben in wat noten." Die lagen als een heuvel op het tafelkleedje. Joop pelde wat hij kon, je moest zien dat je je deel ervan kreeg! Nog een half uur. Hij had zijn huiswerk nog niet af . . . als er nu maar niemand naar vroeg . . .

Els was misschien óók nog niet klaar, maar die kon zo eigenwijs doen als Vader ernaar vroeg. Hij vloog er altijd dadelijk in, kreeg een kop als vuur meteen. Nou, dàn wisten ze 't natuurlijk al. Gelukkig, ze hadden 't allemaal veel te druk. Wat had Freek nou weer voor flauwiteit? Ze lachten allemaal, snapte hij de mop niet van, hoor.

Kijk die Greet, dat kind at geeneens. Zat maar te lachen en te kijken. Nou, hem best, hij zoveel meer. Els wist er ook wel weg mee. Zo meteen had ze d'r zakken vol.

„Jòngen, Jòòp, eet je niet ziek!”

Hadden ze wat tegen hèm? O, Freek natuurlijk!

„Jò, hou op met je flauwe onzin, kijk naar jezelf!”

„Jòngen, Jóóp,” zei Freek, plagerig bezorgd, „eet je niet ziek, hoor. Dat zou toch een strop wezen, jij morgen niet naar school, en dat net nou je àl je huiswerk”

Mispunt!” schold Joop, ineens woedend. „Kijk naar jezelf, vent! Els eet nog veel meer dan ik en dáár zeg je niks van! Die meiden mogen alles doen hier en ik en ik”

„Jij bent het arme zwarte schaapje,” ging Freek onverstoorbaar verder. Joop kookte. Moest je dat schijnheilig gezicht van Els zien, net of ze al d'r zakken niet vol had voor straks in bed! Hij zon op een weerwoord dat raak was, vond er geen, en gromde woedend wat terug.

„Kom, kom,” suste moeder, „geen ruzie vanavond. Daar zijn we allemaal veel te blij voor. Joop mag eten zoveel hij wil, als hij maar op zijn maag past.”

„Juist, wat ik zeggen wou” knikte Freek wijs.

„Houd nu maar op met je geplaag! Denk er maar eens om dat je zo'n stuk ouder bent.”

„Ja, mama.”

Ook Joop zweeg verder, om zo weinig mogelijk op te vallen nu het tien uur was. As-ie zich koest hield, dat scheelde hem misschien nog een half uur. Er had

niemand naar zijn huiswerk gevraagd, gelukkig. Die gemene Freek, net of die altijd zo'n heilig boontje was geweest! Vanmiddag had-ie toevallig gehoord dat hij maar een vier voor natuurkunde had. Daar zou-die hem es lekker mee plagen een keer. Nou wist hij ook wat. Dat zou-die es zeggen als er véél mensen bij waren. Wacht maar es, hij zou em nog wel krijgen!

Maar na een kwartiertje was het verkeken.

„Ik ga nu maar naar huis,” zei Greet. „'t Is kwart over tien, dan ben ik net om half elf binnen.”

„Mag ik de eer hebben, de dame te begeleiden?” vroeg Freek, „of heeft ze een eigen cavalier?”

Greet schudde onhandig van nee.

„We brengen je met zijn drieën weg,” zei Lenie, „ik wil er nog best even uit, jij Rita?”

„Doe deze brief onderweg op de bus.”

„Goed, va.”

Arm in arm liepen ze even later met hun vieren de Henegouwerkade op. Het was er stil geworden. Hun gelijke stappen klónken.

„Jammer dat je niet zingen mag,” zei Rita. Ze begon toch, zachtjes. Lenie en Greet neurieden mee. Freek baste er zo'n beetje doorheen. Ze gingen hoe langer hoe vlugger lopen, met grote stappen. En als 't versje uit was zetten ze een nieuw in.

Ze waren er. Licht hijgend stonden ze tegelijk stil, zwegen meteen, midden in een regel. Greet stak de sleutel in 't slot.

„Dàg, welterusten jullie.”

„Dàg, tot morgenavond.”

„Ja.”

Achter de zware gesloten deur bleef Greet nog even staan. Ze hoorde de stappen verklinken. Ze zongen niet meer

Wat was het plotseling stil, en donker. Zou juffrouw Willemsen al naar bed zijn? Dan maar heel stil zijn

— Als je een moeder had zou alles anders zijn — dacht ze ineens, terwijl ze voorzichtig de trap opliep —

je móeder zou je zo niet thuis laten komen, zo'n dag dat je geslaagd was. Die zou op je wachten, al kwam je nòg zo laat. Haar zou je alles van de avond gezellig kunnen vertellen, voor je naar bed ging. Zij had alleen haar stillen vader.

Op de spreekkamer brandde nog licht. Ze luisterde aan de deur. Alles was stil. Voorzichtig klopte ze aan.

„. . . Ja . . .” — als van iemand die langzaam tot de werkelijkheid terugkeert.

Ze opende de deur. Haar vader zat op zijn gewone plaats aan het bureau.

„Plezier gehad, kind?”

„Ja va. Bent u nog uit geweest?”

„Nee; ik heb rustig zitten . . . werken. Juffrouw Willemsen is naar bed gegaan.”

„Ja — dat dacht ik al — 't licht was uit in de kamer. Gaat u óók al?”

„Ja, straks. Welterusten, Greetje.”

„Vader.” Ze gaf hem een zoen op zijn voorhoofd.

Terwijl ze zich omkeerde naar de deur viel haar oog op iets dat op zijn bureau lag: een schrift in bruin leer. — Dat had ze nooit eerder gezien — dacht ze vluchtig.

Op haar kamer, in het gedempte indirecte licht kleedde ze zich in gedachten uit, borstelde haar dikke korte haar.

— Dit is een gelukkige dag in mijn leven — peinsde ze dankbaar. — het gebed van zoveel dagen verhoord, de grote angst voor het examen voorbij. Gesláágd! En al de hartelijkheid die ze vandaag had ondervonden. Van nu af aan wilde ze ook flinker worden, meer voor anderen zijn, hartelijker, ook voor juffrouw Willemsen, die . . . ook alleen was, net als zij . . .

Maar toen ze, de lamp gedoofd, in haar bed naar het lantarenlicht lag te kijken dat door de gordijnen als in duizend kleine lichtsprankeltjes uiteenspatte, kwamen haar plotseling de warme tranen in de ogen, omdat ze eraan denken moest, hoe heel anders alles zou zijn geweest wanneer zij haar moeder nog had . . .

Huiselijke plichten en nog wat.

„Asjeblijft,” zei Lenie de volgende morgen, toen de „jongens” naar school waren, „’t wordt tijd dat jij ook es wat doet in de huishouding, wat zegt u, moeder?” — en ze duwde Rita de stofdoek in haar handen.

Rita lachte. „Moet ik helpen, Moes? Zegt U me dan maar wat ik doen moet. Lenie is de commandant hier niet in huis!”

„Als je zin hebt om te helpen, welja,” zei mevrouw Westerman. „Je had anders deze eerste morgen willen uitslapen, niet?”

„Ik was juist vroeg wakker, Moes. Half in de dut nog schoot het ineens door me heen: er is wat, wat leuks! Gek dat je eerst nog moet bedenken wàt er is! Nou, en toen was ik van pure blijdschap meteen klaar wakker. Ik ben ’t vroeg opstaan ook gewend. En wat zal ik nu doen?”

„Stof jij de voorkamer maar, alleen stoffen, ja? Terwijl doet Lenie de achterkamer en Dientje boven. Als jullie klaar bent kun je samen afwassen.”

„Ja moeder.”

Met stofdoek en stofzuiger gewapend trokken ze naar de kamer.

Boven het geronk van de zuiger uit probeerde Rita nog een gesprek aan te knopen. „Wéét je al wat, Lenie?”

„Wil je nu iets weten, ze hebben vannacht mijn varken gestolen!” riep Lenie terug.

„Wàt zeg je? Van de mallemlen? Wat is dat dan?”

„Ja — kom maar hier als je wat weten wilt.”

Rita draaide een puntje aan de stofdoek en veegde

daarmee langs de smalle randjes van deuren, schilderijen en snuisterijtjes. Ze werkte in één richting, keek telkens van boven naar beneden of ze geen enkel richeltje vergat.

In de achterkamer schoof Lenie de zuiger over het vloerkleed. Kruiden, bloemblaadjes, alles werd opgezogen. Je kon wel zien dat dit meteen de eetkamer was, en dat er kinderen aan tafel zaten!

Een étage hoger hing Dientje, in het rustige besef dat er nu twee juffrouwen hielpen, een poosje uit het raam. Ze wilde eens kijken of haar Steven ook voorbijkwam. Die was vaste loopjongen bij een slager, en had 's morgens deze buurt. Een strop dat mevrouw een anderen slager had. Daar kwam der een an. Was-em dat? Nee — toch niet. Ze wist ook niet zo heel precies hoe-die eruit zou zien met zo'n witte jas an. Ze was pas drie avonden met hem uit geweest, en Zondag gingen ze de hele dag fietsen, fijn. Ze had-em allenig nog maar bij avond gezien. Als-ie hier nou net es langs kwam? Kwam daar iemand de trap op? Nee, toch niet.

Een poosje later hoorde ze juffrouw Lenie en juffrouw Rita zingen in de keuken. Tweestemmig, wat ging dat mooi. Ze zou nu toch maar opschieten en naar beneden gaan, als ze luierde was haar mevrouw niet voor de poes.

In de slaapkamer van de grote meisjes waar ze de vaste wastafel moest opruimen, voor het scherm er omheen kwam, nam ze nog gauw een likje crème uit de tube. Lekker goedje was dat. 't Rook zo fijn. Ja — as je zo'n juffrouw was Toen liep ze vlug de trappen af, zag tot haar groot plezier dat die twee de afwas bijna aan kant hadden. Als mevrouw haar nu maar niet aan 't poetsen zette, dat was nou net het akeligste werk dat er bestond. Een boodschappie, daar zou nou ook wel geen kijk op wezen. Dát was me anders effen een bof, nou Steven deze wijk had!

„'k Ben boven klaar, mevrouw.”

„O ja, dan wil ik graag dat je de meubels van de

voorkamer in de was zet. Vooral 't dressoir moet een flinke beurt hebben. Vanmiddag, dadelijk na 't eten kun je 't uitwrijven. Zorg dat er geen was aan het trijp komt, Dientje!"

Dientjes magere gezicht betrok. „En 't afwasse dan, vemiddag?"

„Daar zal ik wel voor zorgen dat 't in orde komt. Doe 't maar zoals ik zei."

„Dan kè-je nog beter afwasse," mopperde Dientje in zichzelf. Maar nu had ze toch 't voordeel dat ze voor aan de straat werkte, dan zag je nog es wat. Ze zou 't raam maar vast openzetten, tegen de waslucht.

De geluiden van de straat drongen nu duidelijk tot haar door.

Kijk, warempel, daar ging Marie Veenkamp. Zeker weer een boodschappie. Die zou wel zorgen dat ze voorbij de fietsenmaker kwam waar ze mee ging. Een fijne dienst had die, bij een mevrouw en een meneer zonder kinderen. Ze kon het op der slofjes af — heel wat anders as hier met al die druktemakers. En Marie mocht nog es een boodschap doen, en op een kwartiertje werd niet gekeken.

„Hé, Merie!"

Ze hing zover uit het raam als ze maar kon, keek van boven af op het meisje neer.

„Dien! Kom effe mee, meid!"

„Waar mot je na toe?"

„Koffiebone hale, en meteen een straatje om."

„Je mot Janus van de fietsenwinkel zeker verbij?" plaagde Dientje.

Marie grinnikte. „Of-ie 't in de gate heb! Maar kom nou effe mee! Kè-je geen boodschappie verzinne? Wat bè-je an 't doen?"

„Wrijve!"

„Nou, zeg dan dat de was op is, of da'je der nie mee toekomt en da je liever alles inéénen doet."

„Ja, kè-je begrippe, mot je net mijn mevrouw hebbe!"

„Nou goed, dan niet. 'k Ga es door, aju."

„Aju.”

Ze bleef Marie nog nakijken tot ze de hoek om was. Die zag er alweer fijn uit zo op de vroege morgen. Ze woonde toch maar gewoon bij hun in de straat, vier hoog, net als zij. Maar sinds ze voor dag en nacht diende was ze groos geworden. Haar mevrouw was bang alleen in huis en meneer moest wel es voor een paar dage weg.

„En zingend en wrijvend vergat ze al deze zorgen des levens.”

Daarom liet ze nou Marie in huis komen. Je most het maar zo treffe!

Zij — als zij hier wegging, dan zocht ze ook een makkelijke dienst. En dan voor dag en nacht, dan was je veel vrijer. Nou mos je je alle vrije avonden thuis late zien. Nou afijn, as 't een beetje vast was met Steven dan nam ze em mee naar huis.

Ze deed een flinke kluit was op haar doek en begon

aan de tweede stoel. En zingend en wrijvend vergat ze al deze zorgen des levens.

Na de middag-afwas kregen Rita en Lenie vrijaf. Ze trokken gezamenlijk naar de zolder om een voordracht te zoeken.

„Er zit vast wel wat in die kist. Je vindt soms de leukste dingen in van die oude boeken,” zei Lenie. „Verleden jaar heb ik er nog wat uit opgeduikeld voor Ans, die kon zelf niets vinden. Van die gewone dingetjes uit een oud Engels leesboek. Ze deed het zo leuk.”

„Jammer dat je niet twee keer 't zelfde kunt doen, anders wisten we al wat.”

„Nee, dat gaat natuurlijk niet. Elk jaar wat anders. Maar zeg, dat Duitse ding van die pop, hoe vind-je dat? Hoe begint het ook alweer. Ik heb het eens zien doen op een avondje van de korfbalclub, en toen heb ik het overgeschreven. 't Moet in een van die oude schriften staan, die heb ik allemaal bewaard.”

„Wat bedoel je toch eigenlijk?”

„Jij was er niet bij, maar 'k heb 't je wel eens voor-gezongen. Je moet je helemaal in 't wit kleden, en dan zingen. Wacht es „Viele leute sammeln Raritäten” — zó begint het.”

„Is het leuk? Maar kun je dat met zijn tweeën doen? Dat heb ik Greet beloofd.”

„Da's waar ook, nee. Zij deed het tenminste alleen. Maar misschien kunnen we 't een beetje veranderen.”

Ze begonnen de grote boekenkist leeg te pakken, legden de stapels naast elkaar op de grond. De zon, die juist door het zolderraampje naar binnen scheen, maakte een lichte gele plek op de houten vloer. Weggedoken in de grijs-blauwe schaduw onder de zware balken stonden er al de oude dingen: de kisten met papieren en oude brieven, met kleren een kachel, een wieg

Ze bladerden in oude albums en boeken, begonnen telkens weer te lezen.

„Gunst Lenie, wéét je nog? Uit de eerste klas H. B. S.

Hier: het verhaal van Roodkapje: „Es war einmal ein kleines süßes Mädchen” Dat heb ik eens voor straf uit mijn hoofd moeten leren. 'k Weet niet meer wat ik op mijn kerfstok had En hier mijn ansichtalbum”

Ze nam het album mee naar het raampje, genóót van elke kaart die een wereld van herinneringen voor haar deed opengaan.

„Wat hebben we daar wel een ruzie om gehad,” zei ze lachend, „èn wat een plezier!”

„Ja. Maar zeg — zouden we nu niet liever éerst de boel opruimen? Kijk nu welke boeken je wilt missen. Als je nog wilt verkopen, moet je er vlug bij zijn. Voor Els en Joop zo ver zijn, dat duurt nog een paar jaar — tegen die tijd moeten ze toch weer veel nieuwe drukken hebben.”

„Goed, ja.”

Ze zwegen een poosje. Rita ging keurend de stapeltjes na, haalde van tijd tot tijd een nieuwe lading uit de kast op de meisjeskamer, sorteerde ze wikkend en wegend in twee stapels.

Lenie bladerde vluchtig al haar schoolschriften door. 't Stond maar zo hier of daar tussen.

„De boeken voor letterkunde bewaar ik,” zei Rita, „dan kan ik 't later nog eens nakijken.”

„Je kunt 't wel doen, maar ik denk niet dat er wat van komt,” oordeelde Lenie. „Als jij 't niet hóeft te doen dan geloof ik er niets van dat je er nog ooit naar kijkt. Hier Riet, ik hèb het! 'k Zal 't je es voorlezen.”

„Ja, graag.”

Lenie begon:

Meissner Porzellan.

Viele Leute sammeln Raritäten,
Kaufen alte Bilderstickerei'en;
Waffen, Münzen, Curiositäten,
Um mit Kennerblick sich zu erfreu'en.
Und der Sämmler gibt es unendlich viele,

Die man einzeln gar nicht nennen kann;
Jeder folgt dabei dem eignen Ziele,
Einer sucht nach Glas, ein Ändrer nach Porzellan.
Wer für Porzellan sich intrressieret
O, für den bin ich ein seltnes Stück;
Nach mir wurde kein Zweites modellieret
Denn mein Meister zog sich von der Kunst zurück.
Sehen Sie mich bitte ganz genau 'mal an,
Ich bin hergestellt aus Meissner Porzellan;
Wer mich kaufen will, der musz verstehen
Mit Nippsachen angemessen um zu gehen.
Sehen Sie mich bitte ganz genau 'mal an,
Ich bin hergestellt aus Meissner Porzellan.

„Ziezo — dat is 't eerste couplet. Wil je 't nog verder horen?“

„Ja, 't lijkt me aardig. En jij weet hoe 't gedaan moet worden hè?“

„Ja — wel zo ongeveer. 'k Weet ook niet of ik de woorden wel precies goed heb, maar ja — anders maken we er maar wat van. Dit is het tweede couplet:

In dem Laden, wo ich hab' gestanden,
Stellten sich gar viele Käufer ein,
Die an mir ein grosz Gefallen fanden,
Das gestanden sie auch offen ein.
Und die Herren, namentlich die Alten,
Prüften jedes einzelne Detail:
Schuhe, Spitze, selbst vom Rock die Falten,
Farbe, Form, Facon, ja selbst das Email.
Einmal wollte mich ein Lord erstehen,
Und er fragte: „Woher seien Sie?“
Darauf sagte ich: „Das können Sie doch sehen,
Puppen so wie ich sind „Made in Germany!“
Sehen Sie mich bitte enz.

Und so warte ich dann mit stillem Hoffen
Ob sich jemand für mich intrressiert,

Denn die Hauptsache ist, — ich sage es offen —
Wie der Käufer mich behandeln wird.
Ich will nicht in einer Ecke stehen,
Nicht in einem Spint verschlossen sein.
Ich will von der Welt auch etwas sehen
Andern Falles sage ich doch sicher: „Nein!“
Wer für Porzellan sich interessiert
O, für den bin ich ein seltnes Stück:
Nach mir wird kein zweites modelliert
Denn mein Meister zog sich von der Kunst zurück.
Sehen Sie mich bitte etc.

„’t Lijkt me wel aardig, Lenie, maar zouden we dit samen kunnen doen?“

„O ja, stellig wel. Dan kleed je je precies gelijk, en dan stel je twee poppen voor. En je zingt overal „wir“ inplaats van „ich“, dat zal best gaan. Of je zingt om de beurt, de een het vers en de ander het refrein. Spreek dat vanavond maar met Greet af.“

„Zeg — jij helpt ons toch? Ik heb het niet gezien. Help me in elk geval die kleren maken — daar lijkt Greet me ook niet erg handig in.“

„Nou, goed, ik zal jullie wel optuigen. Jammer dat jullie zo erg verschillend van uiterlijk bent. We zullen jou in elk geval een nauw lijfje aantrekken, en dan vullen we Greet wat op. De rokken worden heel wijd. Maar je háár waar moeten we met je háár heen?“

„Ik kan ’t er slecht voor afknippen.“

„Nee, nou daar vinden we wel wat op. Jullie moet natuurlijk zoveel mogelijk op elkaar lijken. Laten we nu meteen maar beginnen.“

Ze roffelden in een vaartje de drie trappen af, kochten in een ouderwets winkeltje in de buurt een massa wit en blauw crêpe-papier en nog wat goudpapier. Toen ze weer op straat liepen zei Lenie: „Wil je wel gelóven, Riet, dat ik zin had óók mee te doen?“

„Ik voel me weer net als in mijn kindertijd,“ zei Rita

lachend. „Wat hebben we toch wel met papier geknoeid, hè? En Moeder vond het altijd maar goed.”

„Ja. — 'n Geluk dat we een zolder hebben, dan houden we daar de hele rommel. Wat zal Greet kijken wanneer vanavond alles kant en klaar is.”

„Nou! Laten we maar gauw beginnen. En niets laten zien beneden vóór 't klaar is.”

Ze knepen van louter plezier elkaar in de armen, hadden, weer boven, in een ommezien vloer, kisten en koffers overdekt met uitgerold papier: wit, blauw en goud.

„Da's voor de inspiratie,” zei Lenie. „We beginnen met de rokken.”

Ze reeg lange repen aan elkaar, met blauwe biesjes langs de stroken. Rita maakte kleine roosjes van goudpapier, die ze hier en daar vasthechtten op de witte rok. Het lijfje bleef open. Dat kon dichtgenaaid worden als ze 't ààn hadden.

Ze waren nog verdiept in 't probleem van de grote hoeden, toen Dientje hen beiden voor het eten riep.

„Riet, ik ben zo bang! Ik durf niet.”

„Sta nu stil, Greet, toe. 't Valt wel mee straks; wees nou flink.”

Rita was bezig met een lange draad Greet's nauwe lijfje dicht te rijgen. Aan de andere kant van het gordijn dat het geïmproviseerde podium afsloot hoorden ze gelach en geroezemoes van veel stemmen door elkaar. Telkens bedaarde het even, klonk dan weer helder op. — Thijs vertelt een mop — dacht Rita, door haar andere bezigheden heen. Wat was Greet zenuwachtig! Ze stond gewoon te trillen. En ze schoot niets op.

„Hier Greet, de naald. Naai maar gauw dicht, met lange steken, 't mag niet zo lang duren”

Met bevende vingers stak Greet de naald door het dunne papier. Ze vocht om haar dwaze bangheid meester te worden. Straks als 't gordijn open ging

„Ben je klaar, Greet? 't Komt niet zo precies, als 't maar zit.”

Thijs stak zijn guitige kop om het gordijn. „Héla, kan ik opentrekken?”

„Nee!” schrokken Rita en Greet tegelijk.

„Allemensen wat zijn jullie mooi. Welke is nou eigenlijk Rita? Zo — dus dat is Greet. Kind, kind, kalm-an . . . maak je niet zenuwachtig . . .” Hij keek lachend naar Greet, die nog altijd stond te frutselen aan Rita's corsage. Maar de uitwerking van zijn goedbedoelde troostrede was ongedacht.

„Ik durf heus niet . . .” snikte Greet ineens, „ik had er nooit aan moeten beginnen. Doe jij 't alleen maar, Riet.”

Thijs stond een ogenblik beduusd. „Geen mens ziet er immers wie jullie zijn,” zei hij onhandig. „En gelóóf me nou, Greet, al zou je niéts zeggen, dan was 't nog méér dan de moeite waard. Jullie lijkt wel elfen uit een sprookje, de gratiën, werkelijk adorábel . . . Vrouw Venus is er niks bij . . .”

„Ik . . . ik weet niet eens meer . . . Rita, hoe begint het ook al weer? Nee, ik kán niet meedoen, ik blijf vast steken.”

„Greet, je móet meedoen,” zei Rita beslist. „Als je nú wegloopt, dan kom je er nooit meer toe. Je móet jezelf er overheen zetten. Zing desnoods alleen 't refrein mee, en laat mij de rest alleen zingen. Maar je móet meedoen.”

„Ik weet wat,” hakte Thijs de knoop door, „vergiét maar geen Venus-tranen meer. Ik ga achter jullie plat op de grond liggen, zo, een kleedje over me heen. Jullie geeft mij je papier, en dan souffleer ik je.”

Greet ademde verlicht op. „Met een kwartier is 't voorbij,” zuchtte ze.

„Je maakt geen gekheid achter onze rug, hoor!” waarschuwde Rita, „want ik ben in staat om onbedaardlijk te proesten.”

„Dat kennen we van je,” bekende Thijs effen. „Dan wordt het: Rietje lacht en Greetje huilt.”

„Hou op nou, eerlijk geen gekheid, hoor.”

„Nee Riet, eerlijk niet.”

Een tweede hoofd kwam om het hoekje kijken: Theo.

„Haal maar op!” wenkte Thijs op zijn hurken.

„Nee, nog niet!”

„Jawel Theo, toe maar!”

Theo gaf een ruk aan het koord. „Wat moet jij daar?” informeerde hij nog.

„Souffleren, jò, en de zakdoek klaarhouden!”

Het gordijn ging open. In het zaaltje werd het langzamerhand stil. Met een plof viel Thijs plat op zijn buik.

Onbeweeglijk stonden er de beide poppen, als uit een antiekporseleinkast gestapt. Om het ene poppenmondje bewoog een zenuwachtig trekje.

Toen zette Rita in:

„Viele leute sammeln Raritäten”

„Härder!” soufflerde Thijs.

Moeilijkheden.

— Nu was het afgelopen — peinsde Rita — ze hadden afscheid van elkaar genomen. De vacaties waren begonnen, en als die om waren, ging ieder zijn eigen weg. Nu waren ze vrijwel alle contact met elkaar kwijt. De meesten wist ze niet eens te wonen.

In de vakantie gingen Lenie en zij samen een paar weken logeren bij een tante in een Gronings dorp. Ze mochten altijd om de beurt.

— „Volgend jaar, als we zelf geld verdienen, gaan we op reis,” zei Lenie.

„Volgend jaar — ja, misschien zijn we dan allebei uit huis. Hoewel — de baantjes zijn niet talrijk.”

„Nee, je moet natuurlijk wel boffen om wat te krijgen.”

„'k Zou het toch best willen, jij Riet, al zou ik ook heel zuinig moeten zijn. 't Lijkt me zo leuk: eigen werk en eigen geld, en daar dan net mee te mogen doen wat je zelf wilt”

„Kalm an maar, misschien moeten we volgende zomer ook nog wel rondkomen van onze gulden zakgeld”

De zomer ging voorbij. In het stadspark begonnen, met de eerste gure dag, de bladeren al van de bomen te vallen. De bloemen stonden er zonder fleur meer. Een enkele diep-rode najaarsbloem in een tuintje gloeide als een afscheidsvuur. In de vijver doken en spartelden de eendjes wat minder uitbundig. In de lange schoolgangen hingen alweer mantels en jassen aan de kapstokken.

Voor Lenie en Rita gingen de dagen vrij eentonig

De eendjes in de vijver.

voorbij. Ze voelden er geen van beiden voor, voorgoed thuis te blijven. Ze hielpen wat in de huishouding, maakten met hulp van de naaister de wintergarderobe in orde voor henzelf, Els en Tini, deden eens een boodschapje. Dientje kwam nu tot drie uur, omdat ze anders nog meer tijd had, buurpraatjes te maken beneden aan de deur of boven uit een van de ramen. Haar opzeggen wilde mevrouw niet, nu de meisjes toch maar tijdelijk thuis waren.

Tweemaal in de week stapte Lenie naar de Kuyperschool, waarvan ze 's morgens het zingen altijd in huis konden horen. Ze verdiende er niet, mocht eens les geven, verder luisteren en schriften nakijken. Ze ging maar twee ochtenden omdat er nog zoveel anderen waren. En 's Woensdags- en 's Zaterdagmiddags zat ze in een van de hoogste klassen te luisteren naar wat de leraars van de hoofdakte-cursus hen uit de wetenschap ontvouwd. Ze zat er als kind in de bank weer, maar het was toch heel anders. Dit was een groepje jonge mensen, toevallig allen bij het onderwijs, die toevallig

in dezelfde buurt woonden en daarom dezelfde lessen volgden. Maar een klàs was het niet.

Ze studeerde met weinig animo, elke avond een paar uur, verlangde bijna terug naar de tijd dat ze de minuten moest uitbuiten om klaar te komen. Hoe kon je dan hunkeren naar een uurtje fijn lezen hoe intens gelukkig en blij maakte je dan een vrije middag Nee, zij kon alleen werken wanneer ze het druk had.

Ook Rita vond in het rustige huiswerk haar ideaal niet. Ze solliciteerde naar alles wat haar een beetje leek: assistente in een rusthuis, leerling-verpleegster in achterafse ziekenhuizen Maar voor de meeste baantjes waren de voorwaarden: Boven de twintig! Met ervaring!

„Als 't zo doorgaat heb ik met twintig nòg geen ervaring,” zuchtte ze. Haar grote energie, meer aangelegd op praktisch werken dan op studie, zocht naar werkgelegenheid die ze thuis niet vond.

— Greet — dacht ze wel eens — scheen daar geen hinder van te hebben. Die had haar pianolessen — nadat ze verleden jaar gezakt was opgegeven — weer hervat. Ze studeerde elke dag een paar uur, speelde wel aardig, maar kwam aan klassieke muziek niet toe. Verder handwerkte ze wat, tekende wat, ging eens uit, of hield juffrouw Willemsen gezelschap. Een enkele keer reed ze een middag met haar vader mee. Ze was nog mooier gekleed dan vroeger, nu ze er geen schooljurken meer op na behoefde te houden, zag er alle uren van de dag uit om door een ringetje te halen. Ze scheen dat leventje wel genoeglijk te vinden, zat dikwijls uren lang bij Rita op de meisjeskamer, wanneer die naaide of verstellde.

„Vind je 't geen saai leven zo?” vroeg Rita op een keer.

„Saai? Och, nee.”

„Zou je dan niet graag iets doen? Eigen werk hebben en zo?”

„Ik?” zei Greet. „Jullie, Lenie en jij, zijn zo heel

anders, zo veel flinker. Ik zou 't nooit durven: onder vreemden, alléén!"

„Dan moet je daar maar even doorheen bijten," zei Rita, wat ongeduldig. „Hoe kun je nu op den duur in zo'n leven bevrediging vinden?"

„Maar Riet — en vader dan?"

„Da's waar, ja, je vâder."

Midden in dat saae leventje viel de bom die al de Westermans in beroering bracht.

Behalve de kleinen was 't allen wel opgevallen dat Freek de laatste tijd anders was dan gewoonlijk. Zijn dagelijkse grappen tegen de „teergeliefde zusters" werden schaarser. Els kon haar meest eigenwijze bakvissen-gezicht trekken zonder zijn spotlust op te wekken. Joop genoot een weldoende rust, nu niemand hem plaagde met zijn nooit volmaakte huiswerk en zijn twijfelachtig rapport.

Freek kwam elke avond stiller thuis, deed ineens luchtig opgewekt wanneer hij zijn moeders bezorgde blik zag. Zijn stille vader had hij deelgenoot gemaakt van wat hem misschien wachtte. Nu zwegen ze er verder beiden over, ook tegen de anderen. Als 't zo ver wàs, was 't nog vroeg genoeg.

's Avonds na kantoortijd trok hij na een haastige avondboterham naar de Leeszaal, zogenaamd om te werken, inderdaad om er in al de nieuwsbladen te snuffelen naar advertenties waar hij op zou kunnen schrijven. Eén ding stond bij hem vast: een goede betrekking of géén. Hij had bovendien de tijd nog. Soms had je zó weer wat anders. Hij was flink voor zijn werk, dat wist hij. En — hij had zijn ontslag nog niet. 't Kon nog best goed gaan. Op 't laatste ogenblik kon er nog een keer komen.

„Flinke, jonge mensen, die voor de praktijk deugen, en wèrken willen, vinden meestal wel weer iets," had zijn vader gezegd, toen hij hem zijn verwachting berichtte. „En verder moet je 't maar overgeven, jongen."

Freek vreesde dat het meer troost dan waarheid bevatte.

Hoevéél jonge mensen met een goede opleiding liepen er rond!

En tòch — hij was flink voor zijn werk, kreeg in geval van ontslag de beste getuigschriften mee. En misschien kwam het niet eens zo ver

Maar het kwam wèl zo ver.

Rita was neuriënd bezig, de tafel voor het avondeten te dekken. Ze kreeg al handigheid in allerlei huishoudelijke bezigheden. Wat haar betrof kon Dientje om twaalf uur wel gaan. Werk, ook huishoudelijk werk, was fijn wanneer je er zelf de verantwoordelijkheid voor droeg.

In de keuken sneed ze de boterhammen op de plank, stapelde ze in de broodmand. Alleen voor de tweelingen werd de boterham klaargemaakt. Met de volle mand — alleen voor Joops leeuwenhonger rekende je een stapel tarwebrood — liep ze op de gang op 't onverwachtst tegen Freek aan.

„Héla, pas op!”

Zijn stem klonk hees.

Er sloeg plotseling een vreemde, vage angst door Rita heen.

„Freek wat is er wat?”

„Ontslagen,” zei hij toonloos.

„Was het dàt?! O was het dàt. Freek, wat erg. Toch niet”

„Nee! Nee!” schudde hij, „mijn getuigschriften zijn goed. Nee, dáárom niet. Maar 't ging slecht de laatste tijd. Ik heb 't wel aan zien komen. Maar toch — tot 't laatste toe hoop je nog. Nu moet ik er uit omdat ik veel verdien. En nu willen ze 't proberen met een jòchie dat kersvers van de H. B. S. komt”

— Jochie! — dacht Rita — Theo en Thijs: jòchie! — „'k Zou de moed maar niet verliezen,” troostte ze onhandig.

Het was zo vreemd: Freek die onbetwist de hegemonie had, Freek, die getroost moest worden.

„Hoef je nu morgen ?”

„Over drie maanden. 't Ellendigste is 't voor vader en moeder. Hoe komen ze er dóór.”

„Wáárdoor?”

Ze zette grote ogen op. Een bang vermoeden kwam in haar op.

„Wáárdoor?” Ze hield de broodmand scheef. Een kapje viel van de hoogste stapel. Ze lieten het beiden liggen.

Maar hij gaf haar geen antwoord.

„Waar is moeder? Is vader al thuis?”

„Ja — in de voorkamer,” knikte Rita.

Freek stapte meteen door, ademde diep, vóór hij binnenging.

Vanuit de leerkamer klonk Joops driftige stem. — Zeker weer ruzie met Els — dacht Rita. — Die kon ook treiteren! —

Toen ze de deur opende sloeg het lawaai over haar heen. Joops gezicht was purper. Els zat met 't meest onschuldige lachje aan de andere kant van de tafel. In een hoek, op de grond hadden Bob en Tini al hun prentenboeken uitgestald. Ze telden hoeveel apen er in stonden en stoorden zich niet aan de ruzie van de groten.

„Wat een geschreeuw Joop, schaam je je niet?”

„Schaam je zèlf! Die Els, die gemene treiterkop”

„Nou, nou Wat is er eigenlijk aan de hand?” suste Rita.

„Dat misselijke kind zit telkens hardop te lezen en dan kan ik niet verder!”

„Hè toe, Els, plaag niet zo. Wees nou verstandig, jij bent de oudste.”

„Ik doe niks. Ik zit gewoon een thema te maken.”

„Wèlles! En dan mummelt ze iedere keer hardop. En dan kan ik niet leren! En als ik er morgen niks van ken, dan zeg ik het tegen Van Houten!”

„Ga gerust je gang hoor. Wou je soms zeggen dat je 't anders wèl kent?”

„Ach meid!”

„Houd nu toch òp met je geplaag,” zei Rita ongeduldig. Hier deden ze zó, en dat terwijl Freek

„Moeten we al gauw eten, Riet?” vroeg Bob. Tini, tussen het tellen door, zei snibbig: „Och dommerd, als Freek thuiskomt immers.”

Joop, door de gedachte aan eten wat afgeleid, begon alvast zijn tas in te pakken. Straks alleen Duits nog. De rest kon morgen wel. Met taal kreeg hij vast geen beurt.

Els mummelde heel zachtjes door: zó kon niemand haar wat maken. Ze deed of ze Rita's waarschuwende blik niet zag, stak haar tong uit zodra die de deur achter zich had dichtgetrokken.

Rita luisterde nog even. 't Bleef stil gelukkig. Ze was nog een ogenblik bang geweest dat 't meteen weer zou beginnen. Lenie en zij waren vroeger niets beter. Wat hadden ze wel ruzie gemaakt met Freek. En met elkaar, 's avonds in bed! En nu konden ze wat goed met elkaar opschieten.

Toen ze door de gang kwam om de tafel verder te dekken trok ze meteen open voor Lenie, die gebeld had. Die tra-la-la-de vrolijk tot boven aan de trap. „Hè — hè!”

„Lenie.... Zeg, Leen, kom es hier, luister es even....”

„Kind, Riet, wat is er! Wat kijk je! Toe zeg, is er wat? Met vader of moeder? Tóe Riet”

„Nee, met Freek”

„Een ongeluk?”

Rita lachte plotseling, door haar zenuwachtigheid heen. „Nee, hij is ontslagen”

„Waarom? Hij was toch goed?”

„Ja, dat wel. Slapte, zegt hij.”

Lenie ademde verlicht op. Zo'n schrik als je binnenkwam! En dat gezicht van Rita! Zó erg was dit nou toch niet.

„Nu kan hij weer flink studeren tot hij wat anders heeft.”

„Ja, maar . . . weet je wat ik geloof? Hij zei: „voor vader en moeder is het 't ergst, want hoe komen die er door.” Denk jij Lenie . . . Weet je waar ik zo bang voor ben? Dat ze 't niet kunnen missen, dat van Freek. Hij geeft meer dan de helft van wat hij verdient thuis af, en nu houd 't ineens op. En ik geloof niet dat Vader het druk heeft”

„Hoe lang blijft hij nog?”

„Drie maanden.”

Ze zaten stil in een hoekje van de keuken, Rita op de stoel, Lenie op het aanrecht, haar mantel nog aan. De wonderlijkste voorstellingen doken op: zij het huis uit, naar een kleiner huis, of hoger en in een mindere buurt. Els en Joop van de H. B. S. af misschien. Dientje weg Geen zwemkaarten meer geen uitgangetje in de vacaties geen nieuwe kleren, boeken

„Wil je wel geloven,” zei Lenie, „dat ik daar eigenlijk nog nooit bij stilgestaan heb? 't Ging allemaal vanzelf, en aan zoiets dacht je eigenlijk niet. Je hebt altijd zo'n beetje 't gevoel: ja, zoiets gebeurt bij anderen, maar bij ons niet! Maar wat moeten we nu?”

„Ik heb al gedacht,” zei Rita, „nu moeten wij er maar zo gauw mogelijk uit en zien wat te verdienen. Als we heel zuinig zijn kunnen we toch al gauw voor ons zelf zorgen, dunkt me. Ik probeer 't in elk geval. Jij...”

„Nou, wàt ik?”

„Jij bent niet zo sterk toch. Misschien kun jij beter nog thuisblijven. Want als Dientje nu weg moet”

Lenie's gezicht betrok. Nee — dat niet! Ze had altijd zo graag zelf willen werken, op kamers, in een vreemde plaats. Een klas vol leuke, drukke kinderen, háár werk, van háár alleen. Kinderen die haar vertrouwden, die van haar hielden. En een eigen kamer

„Als 't móet,” zei ze, weinig enthousiast, „ja, dan móet het!”

„Wat ben jij logisch,” lachte Rita alweer.

Op hetzelfde ogenblik ging de deur van de leer-
kamer open.

„Eten we nou haast?!” riep Joop de keuken in. „Ik
kijk scheel van de honger! Warempel, daar zitten me
die beide dames nog te kletsen!”

Vanuit de voorkamer, waar hij zonder scrupules
binnenstoot, hoorden Rita en Lenie even later zijn
hoge, verbaasde jongensstem:

„Gunst, was jij al thuis?!”

In een ogenblik waren alle kinderen present. Bob en
Tini probeerden nog met ongewassen handen toege-
laten te worden, maar dat mislukte.

Aan tafel waren Vader en Moeder wat stil.

En Freek hervatte zijn kleine plagerijen.

Ze togen elke avond gedrieën naar de Leeszaal,
spelden er de advertenties, schreven thuis in de leer-
kamer, wanneer de kinderen naar boven waren, talrijke
sollicitaties.

Freek pronkte met zijn H. B. S.-akte Duits en Engels,
met „jarenlange praktijk” en „hem ten dienste staande
referentiën”. Lenie maakte een veelbelovende deugd
van haar Hoofdakte-studie, beweerde ervaring te hebben
en al aan lesgeven gewend te zijn. Rita was telkens
maar met moeite er van terug te houden van haar solli-
citatie een soort van ontboezeming te maken: dat ze
toch zo vreselijk graag wilde werken, en toch zó haar
best zou doen. Ze maakten er met hun drieën gekheid
over, draaiden de zinnen om en om, lazen ze elkaar voor,
en ontdekten telkens nieuwe deugden bij zichzelf of
de anderen.

Het leek een luchthartig spel.

Maar voorlopig kregen ze geen van drieën gunstig
bericht.

„Ik geloof dat het zo nooit gaat,” zei Rita op een
keer. „Op zo’n advertentie krijgen ze natuurlijk stapels
brieven en dan zou ’t toch wel heel toevallig zijn als ze

je er net uitpikken. We moeten 't anders doen Lenie, zodat we meer opvallen."

„Hoe wou je dat doen? Je kunt zo'n brief toch al kwalijk gaan kleuren."

„Nee, maar we zouden er heen kunnen gaan bijvoorbeeld. En es praten."

„Kind, wat een moedig voorstel."

„Niks moedig: als ze je antwoord sturen moet je óók komen. Weet je wat? Ik schrijf vanavond eens naar den directeur van het grote ziekenhuis op de Raedts-singel. En als 'k er niets op hoor, ga 'k er heen."

Zo gezegd, zo gedaan. En een week later werd ze opgeroepen ter kennismaking. Na een strenge keuring werd ze meteen aangenomen als leerling-verpleegster tegen vijftien gulden per maand, alles vrij.

Ze was er zelf beduusd van, zó vlug was alles in zijn werk gegaan. Dat ze nu met twee maanden haar eigen werk zou hebben! 't Was haast niet te geloven. En juist het werk waar ze altijd voor had gevoeld, dat altijd haar ideaal was geweest. Ze had nu prachtig de tijd om voor haar eigen uitzet te zorgen: twaalf van dit en zes van dat.

En wanneer Greet, door de stilte en eenzaamheid in het eigen huis gedwongen, op de meisjeskamer in het hoge, smalle huis de gezelligheid zocht die ze thuis, ondanks de goede verzorging, miste, zette Rita haar aan 't werk. Ze liet haar de fijne wasmerkjes naaien op al het goed dat klaar was: R. W. 34 R. W. 34 Dat was werk waar je tureluurs van werd wanneer je opschieten wilde. En Greet had alle tijd. Ze legde haar eigen borduurwerk op zij en hielp haar met groot geduld. Ze was blij dat ze iets voor Rita doen kon. Dit huis was zo veel voor haar.

„Zeg Riet, hoe gaat dat nu, met ons?"

„Wat bedoel je?"

„Ik bedoel: jij krijgt nu je eigen werk en hebt weinig vrij. En ik blijf maar gewoon thuis. Het wordt nu zo'n groot verschil. Maar we blijven toch vriendinnen, Riet?"

Rita keek opmerkzaam in het bewogen, bleke gezichtje. In de donkergrijze ogen zag ze tranen blinken. — Greet — dacht ze — zo mooi, dat ieder naar haar kijken moet, en rijk, en nog zo veel meer — en wat is ze toch wankel —.

„Ik kan me best begrijpen,” ging Greet voort, toen er zo gauw geen antwoord kwam, „dat jullie niet veel aan mijn omgang hebt. Jullie bent zo flink, je wilt je eigen werk, je eigen leven. En ik denk soms: ben ik dan zo heel anders? Zit er in mij dan zo weinig fut? Maar heus, ik zou 't niet kunnen, om vader óók niet. Jullie zult me wel een onnozel kind vinden Zie jij er dan niet tegen op, Riet, te werken in zo'n groot ziekenhuis tussen al die dokters en die zieke mensen, en die brutale zusters?”

„'t Is mooi!” zei Rita, „en je eigen vader is dokter! Nee — ik ben er helemaal niet bang voor. Ik ben gezond en sterk en thuis is er geen werk voor mij. Dus 't is mijn plicht om werk te zoeken. En — verpleegster heb ik altijd graag willen worden. Ik ben van plan héél erg mijn best te doen. En als er iets moeilijks is, nou”

„Ja, dat bedoel ik juist. Het lijkt me zo moeilijk.”

Rita keek over haar stille handen heen het raam uit.

„Wat vreemd toch dat je zoiets zo moeilijk zeggen kunt Ik bedoel: als 't moeilijk is dan nou, dan kun je er toch om bidden? Dat doe jij toch ook?”

Ze zaten beiden stil nu. De grote schort, waarin Rita bezig was knoopsgaten te maken lag stug en wit op haar schoot. Greet liet het wasmerkje uit haar handen vallen: R. W. 34 Het was de eerste keer dat ze hierover spraken: Het gaf een vreemde, ietwat gedwongen vertrouwelijkheid.

„Ja,” zei Rita nog eens, „het is eigenlijk wel heel vreemd dat we over alles praten behalve over dit. En als je goed nagaat is dit toch het voornaamste. We gaan elke Zondag naar de kerk, we luisteren, en sluiten het verder in ons zelf op. Soms loop ik er lang over te denken, over al die dingen, en ik kan er dikwijls niet

uitkomen. Soms denk ik: och, je hoeft eigenlijk nergens om te bidden want het komt toch allemaal zoals het moet."

„Ja," weifelde Greet, „maar als je zo begint Riet. . . . Dan hoef je helemaal niet meer te bidden, en er staat toch in de bijbel. . . ."

„Nee, zo bedoel ik het niet. Maar zoals nu met dat examen. Ik heb eerst wel veel gebeden dat ik mocht slagen, maar later dacht ik: Greet is verleden jaar toch óók gezakt, en waarom ik dan niet? Toen heb ik er niet meer om gebeden, maar alleen gedacht: zoals het komt, zo is het goed. Ik doe mijn best, en als ik dan toch zak, dan zal ik me flink houden en niet zeuren want dan is het beter zo. En dat geeft rust. Maar ik ben wel erg blij dat ik geslaagd ben natuurlijk."

„Wat ben ik dan verleden jaar kinderachtig geweest. Ik heb me aangesteld als een baby. Ik heb er ook wel om gebeden, maar onderhand was ik zo bang. Ik denk dan dikwijls: als moeder nog leefde, die zou me wel rustig kunnen maken, die zou precies weten wat het is. . . ."

„Och," zei Rita, „als 't er op aan komt moet je 't toch zelf uitvechten. En dacht je nou heus dat wij alles aan moeder vertellen? Dat doe je als je nog jonger bent. Maar hoe ouder je wordt hoe meer je je problemen voor jezelf houdt. Als 't er op aan komt moet je 't zelf doen, mèt God."

„Rita. . . . denk jij. . . . geloof jij. . . . dat het kwaad is om altijd zo bang te zijn?"

Rita zag het pijnlijke trekje om de mooie, smalle mond. Het stemde haar zacht.

„Ik geloof wel dat je er om bidden mag, om meer durf en meer vrijmoedigheid. Maar dan moet je jezelf er ook overheen zetten. Of het kwaad is weet ik ook niet, maar het lijkt me toch niet goed als je zo weinig flink bent. En — als je vader nu sterft, dan sta je toch op eigen benen. Dan moet je ook alleen. . . ."

„Riet, wat vreselijk, alléén."

„Nou, kom, zo ver is het nog niet. Maar ik bedoel, daar moet je toch eens aan denken.”

„Jij hebt makkelijk praten, jij bent nooit alleen. Je hebt Lenie, en al je andere zussen en broers, maar ik”

„En ik heb altijd gedacht, Greet,” bekende Rita zacht, „nee, jaloers ben ik nooit op je geweest. Maar ik heb toch dikwijls gedacht: waarom heeft zij alles? Ik vond je altijd zo mooi, je had altijd alles wat wij wensten; je mocht alles en had een deftigen vader met een auto, en je was altijd zo mooi gekleed. En ik vond eigenlijk dat ik zo weinig had. Je eigen broers en zusters, och dat is zo heel gewoon. Maar dat je 't naar zou kunnen vinden om alleen te zijn. Nee daar heb ik nog nooit aan gedacht”

Ze bleven nog even zitten zo. Een weldadige, vertrouwelijke stilte hield hen beiden omvangen.

Uit het kleine haardje in de hoek van de kamer scheen een rossig licht over de vloer. Het maakte bewegende lichtkringeltjes over Grees grijze schoenen. De hoeken van de kamer waren donker geworden. De bos najaarsbloemen op het lage tafeltje tegen de muur gloeide als een donker vuur.

„Zeg,” zei Greet na een poosje, „ik heb het gevoel alsof we eigenlijk vanavond pas vriendinnen zijn geworden.”

„Ja,” zei Rita hartelijk. „Ik geloof ook dat je veel echter vriendinnen wordt wanneer je wat voor elkaar kunt zijn.”

Even later knipte Rita het licht aan. Ze pakten hun naaiwerk weer op, gingen met knipperende ogen verder.

Een ogenblik later kwam Lenie boven met drie kopjes thee.

„Kom je ook hier zitten? Gezellig,” zei Rita.

„Ja, zeker gezellig met ons drieën aan jouw kleren naaien? Een andere keer, hoor. Maar zeg — kunnen jullie een poosje stil zijn? Ik moet een geschiedenisles leren voor morgen. Els zit nog in de leerkamer, die is

laat met haar huiswerk, en ze kan haar mond niet houden. Best te begrijpen, dat Joop dikwijls herrie met haar heeft."

„Wij waren zelf vroeger net zo."

„Wat ben jij ridderlijk! Nou zeg, ik begin maar vast aan mijn zoveelste Punisische Oorlog."

Zwijgend zaten de andere twee te naaien. Nu en dan keken ze even op, glimlachten haast onmerkbaar. Er was iets nieuws in hun vriendschap gekomen

„Zeg," zei Greet na een poosje, „ik heb het gevoel alsof wij eigenlijk vanavond pas vriendinnen zijn geworden."

De cimboe in!

Op een koude wintermiddag stapte Lenie in de trein die haar naar Zandhorn zou brengen. Haar koffers werden nagestuurd. Alleen een handkoffertje en haar fiets nam ze meteen mee.

Ze zocht een lege coupé, zette haar bagage in het net en kwam meteen voor het open raam staan.

Op het perron stonden Greet en Rita te wachten tot de trein zou vertrekken.

„Sterkte, Leen, zie je er niet tegenop?”

„Welnee, ik vind het leuk.”

„Hoe lang moet je fietsen daar?”

„Twintig minuten denk ik. Moeder en ik hebben er een uur over gelopen.”

„Wat een eind nog, hè? Als 't maar goed weer blijft, de lucht wordt zo donker.”

„O, ik kan er tegen.”

Haastige reizigers schoven tussen hen in. Drie, vier kwamen achter elkaar binnen. Lenie legde vlug haar tasje op een hoekplaats, hing weer uit het open raam naar buiten.

„Schrijf je gauw eens hoe 't daar is? Vanavond in elk geval een kaart, hè?”

„Als er maar een bus is,” zei Lenie lachend, „'t is een negorij, hoor.”

„Schrijf je mij ook eens?” vroeg Greet.

„Natuurlijk? Als je me terugschrijft.”

„Er gebeurt hier niets”

„Ja, maar anders doe ik het niet.”

„Hèb je alles? Je kaartje? En 't reçu? Leen, daar

komt de conducteur." Ze namen haastig afscheid. De locomotief zette aan. Een schokje. De trein stond weer stil.

— Ging ik nu maar — verzuchtte Lenie in stilte — zo'n lang afscheid is zo akelig —.

„Hoe laat is 't nu Rita? Kijk es op de klok?"

„Eén minuut over tijd al. Waar wachten ze op?"

De laatste portieren werden dichtgeklapt, de locomotief zette opnieuw aan.

„Dàg! Dàg ! Vind je 't niet naar, alléén?"

„Nee hoor, dàg! En gauw schrijven, Riet, hoe thuis alles gaat. Doe je 't?"

„Ja, ja. En jij óók!"

Greet en Rita liepen nog een eindje mee, op een sukkeldrafje, zwaaiden hevig. Lenie hing gevaarlijk ver uit het raam, wuifde met haar zakdoek. De bocht om wèg

Arm in arm liepen Rita en Greet langzaam het perron af.

„Nu is ze weg"

„Kun je 't je voorstellen Riet, dat ze nu in een maand niet thuiskomt?"

„Nee, vreemd, hè? Maar ze heeft er zelf wel zin in geloof ik. 't Zal haar niet meevallen dunkt me. Voor mij is het heel anders, ik kom bijna dagelijks thuis."

„Ja, gelukkig dat jij er nog bent. Ik zou niet graag willen dat jij óók wegging, Riet."

„Nee, ik ook niet. Zullen we de tram nemen? De lucht is zo donker."

„Laten we gezellig gaan lopen."

Maar op het Beursplein moesten ze tòch de tram nemen, want dikke sneeuwvlokken stoven door de straten, en ze hadden geen regenjassen aan.

Vanuit haar hoekje zat Lenie naar het dwarrelen van de sneeuwvlokken te kijken. Een enkele, door een draaiwindje meegenomen, plakte tegen de ruit, gleed dan, smeltend, langzaam naar omlaag. Een wonderlijke

weemoed vervulde haar hart. Ze had niet gedacht dat het zo moeilijk zou zijn, voor 't eerst uit huis. Voor een maand, en alleen Zoals Rita, ja, dan bleef je eigenlijk gewoon thuis. Dat ze nu al die weken moeder niet zou zien. En vader, die zo weinig sprak, maar alles begreep. En Freek, die de tegenslagen manmoedig droeg, en ogenschijnlijk weer was als vroeger. Els met haar jonge hautaine gezichtje, en Joop, die je met één beweging woest kon maken! De tweelingen en Rita Rita met haar vrolijke lach.

Zij liet ze allen, één voor één de revue passeren, nam in gedachten nogmaals afscheid. Ze wilde ze gauw schrijven, allemaal. Eene leuke kaart voor Tini en Bob....

De trein stopte voor de zoveelste keer. Waar waren ze hier? 't Was een echte boemel, hoor.

De chef hield zijn hoofd schuin tegen de sneeuwvlokken, die in een ogenblik zijn pet en schouders bedekten. Op het verlaten perronnetje maakten zijn voetstappen diepe sporen.

„Zo gaan we de rimboe in,” zuchtte Lenie. Ze trachtte zich voor te stellen hoe dat wezen zou morgen: zij voor de klas. Ze was er, op Rita's voorbeeld, de dag na haar sollicitatie heen gestapt, had een bezoek gebracht bij 't hoofd, een mageren bleken man die weinig sprak, en bij den dominee, een ouden, gullen baas, zo'n echten zieleherder. Dáár waren ze al heel gauw van school en schoolzaken afgedwaald. Ze hadden met hun drieën — mevrouw was ook binnengekomen — zo genoeglijk zitten praten dat ze er zich geheel op haar gemak voelde, en het feit dat ze hier „op zicht” was helemaal vergat.

Een week later was ze opgeroepen, zo ze dacht om proefles te geven. Maar in het kleine hokje dat bestuurskamer was had ze het hoofd gevonden, den dominee, die voorzitter was, den secretaris, een postbode en nog twee zwarte, zwijgende boeren, die de benoeming van een nieuwe leerkracht belangrijk genoeg vonden om er hun Zondagse pak voor aan te trekken.

Na de lichte schrik om die statige, zwarte mannen had het welwillend woord van den ouden dominee haar gerustgesteld. Ze hoefde geen proefles te geven — vertelde hij — maar zij hadden graag even kennis met haar willen maken. En hij meende dat het hoofd, de heer Van Ingen, haar nog enkele dingen te vragen had.

„Gewetensvragen?” lachte Lenie. De dominee knip-oogde tegen haar, de andere gezichten bleven strak.

„Ik wilde vragen,” begon het hoofd bedachtzaam, „of U geen akte Nuttige Handwerken hebt — daar maakte U dunkt me in Uw brief geen melding van.”

„Nee,” schrok Lenie, „die heb ik niet. Ik ben op de H. B. S. geweest. Is het nodig?”

„Och . . . wat zal ik U zeggen. Gewenst is het natuurlijk wel. Maar er is op 't ogenblik een vakonderwijzeres die handwerkles geeft in de hogere klassen. Misschien dat het bestuur er geen bezwaar tegen heeft, haar ook voor de lagere klassen aan te stellen.”

Hij keek het rijtje boeren langs. De postbode maakte gewichtige gebaren: hij was blijkbaar de penningmeester.

„Nee . . .,” zei hij langzaam, „as de juffer dat er bie wil doen, dan heb ik er gien bezwaren teugen.”

De andere zwarte hoofden knikten.

Lenie ademde verlicht op.

„Maar ik zou er wel prijs op stellen,” vervolgde het hoofd, „dat U er meteen aan begon, want U begrijpt wel: een onderwijzeres zonder handwerken . . .”

Lenie knikte.

Na nog een kwartiertje heen- en weer praten hadden ze haar dan meteen maar benoemd als kwekelinge met akte, tegen een jaarwedde van zeshonderd gulden.

Dat was nu drie weken geleden.

Zes-honderd-gulden . . . spelde ze. 't Leek een kapi-taal als je 't zo hoorde. En dat je helemaal alleen daar niet eens van leven kon. Dat beweerde Freek ten minste. Ze zou er toch haar best eens voor doen. Werk-lozen leefden wel met hun hele gezin van tien of elf gulden in de week . . .

Verleden week had ze samen met haar moeder kamers gezocht. Er bleek op 't hele dorp maar één kamer te wezen. Die had ze, na veel over- en weer gepraat gehuurd voor dertig gulden in de maand. En ze zou zelf voor haar brood zorgen. Ze moest nog lachen om het verontwaardigd gezicht van haar moeder, die het ver beneden haar waardigheid achtte, daar bij zo'n hospita te gaan pingelen en onderhandelen alsof je op de markt was. Dàn gaf je immers liever wat toe! Maar zij was achteraf blij dat ze 't zo had geregeld. Nu had ze 't ten minste een klein beetje zelf in handen. En 't was wel gezellig ook. Ze vond het een leuk idee, haar inkopen te doen in zo'n primitief dorpswinkeltje. Ze ging fijn zuinig wezen en al haar kleren zelf naaien. Op zo'n dorp had je toch ook niet veel nodig, vonden ze je gauw mooi. Ze hoefde de eerste maanden alvast niets te kopen. Wie weet hield ze een mooi cadeautje over voor al die schatten thuis. Ze was al prettig aan 't bedenken wat het worden zou: een zilveren theelepeltje voor moeder, een armband voor Els, een prentenboek voor de tweelingen toen de trein stopte: halte Horstwijk.

Ze moest er hier uit!

Met het uitstappen gleeed ze bijna uit op de gladde tree, knipperoogde meteen tegen de al fijner wordende sneeuwvlokjes. In een ommezien was haar donkerblauwe mantel wit-beplekt.

Op het schemerige perronetje was zij de enige die uitstapte.

Langzaam zette de trein zich weer in beweging: Tsjoek-e-tsjoeke-e-tsjoeke.

„Is die fiets van jou, juffrouw?”

„Fiets? Ja, ja.”

„Nou, plezier der mee. Mot je der vèr door?”

„'k Weet niet, 'k moet naar Zandhorn.”

„O Zandhorn! Dan ben je zeker de nieuwe juffrouw van de school van meester Van Ingen. Ja, dàt dacht ik wel. Je krijgt mijn jonge ook in de klas,

Harmen. Harmen Bokhorst. Maar as 't morgen zulk weer is, hold ik em denk hier."

Lenie stond den langen chef met open mond aan te staren.

Ging dat hier zo? Hoe zàg die man dat zij, juist zif de nieuwe juffrouw was? 't Was wel grappig: alle mensen kenden elkaar hier zeker.

Ze knikte lachend, en brak met een groet het gesprek af. Ze wilde graag voor donker de kamer gevonden hebben. De weg was niet verlicht.

Voorbij de spooroverweg was er van een eigenlijke weg heel weinig meer te zien. Alleen de besneeuwde brem-struiken langs de kanten wezen de richting. Haar wiel zat al vol — het reed moeilijk. Ze bond haar koffertje achterop, probeerde op te stappen. Trappen . . trappen . . . 't was geen doen in die hoge sneeuw. Haar lanternen maakte gele lichtflitsjes: aan — uit — aan — uit.

Dàn maar lopen. Misschien waren ze verderop wel met de sneeuwschuiver bezig — kon ze dan weer opstappen.

De weg scheen anders niet druk te zijn. In geen velden en wegen was ook maar één fiets te zien, laat staan een auto.

Het sneeuwen hield langzamerhand op. Er dwarrelde nog een enkel vlokje. Aan de lucht gloeide een prachtige geel-rode streep tussen het grijs-grauw van de dikke sneeuwwolken. — Morgen de rest — dacht Lenie. — Harm hoe heet-ie-ook-weer zal de eerste dag wel niet op school zijn. —

't Was toch wel een mooi gezicht zo. Wit . . . wit . . . wit, waar je ook keek. Als uitgestrekte witte weilanden met hier en daar de onderbreking van een boerengedoetje, een huisje. Wanneer die sneeuw er nu niet lag zou 't stellig al vrij donker zijn geweest.

In de verte sloot een dennenbos de einder af. 't Leek of de donkere stammen opschoten uit de verdoezelde lijn van de horizon. Daar achter begon misschien de

eindeloze heide Een troep kraaien vloog schreeuwend over de bonkige akkers, die omgeploegd lagen voor de winter. Het geluid ging zonder echo verloren in de wijde stilte. Het wekte in Lenie een wonderlijk heimwee. 't Was alsof er een deur openging naar een onvermoed en ver land.

— Misschien is het alleen de stilte die me zo ontroert — dacht Lenie. — Het moet heerlijk zijn, hier te leven. Dit doet je toch al het onbelangrijke vergeten, het kleine en het kleinzielige. De natuur moet de mensen hier wel groot en edel maken. Het was heerlijk, dit buitenleven te leren kennen; de bomen, de akkers, de verre heide. Maar misschien zou ze 't nooit weer zó ontroerend schoon zien als bij haar intrede. Ze hoopte maar dat ze vanuit haar kamer een goed uitzicht zou hebben op het stille winterlandschap.

Haar kamer: dáár zou ze leven, daar zou ze wonen, daar zou ze wèrken!

Ze zoude onverdroten haar zware fiets door de hoge sneeuw voort. Ze bedacht allerlei leuke dingen die ze, alleen op haar kamer, zou kunnen doen. Om te beginnen van alles maken om haar kamer gezellig te krijgen. Net zo iets als de meisjeskamer thuis. Enkele dingen — een koekschaaltje, een glazen pul — had ze alvast meegenomen. Zulke kleinigheden maakten een kamer vaak zo leuk. Ze wist eigenlijk helemaal niet meer hoe de gehuurde kamer er uit had gezien. Maar ze wilde in elk geval een schoorsteenkleed borduren, en een kussen. Een poef waar je zo heerlijk laag op zitten kon — met een gezellig schemerlampje er boven. En een eigen servies wilde ze hebben, dat zou ze vragen op haar verjaardag. Zo'n flakkerend theelichtje was iets van thuis

O — en dan ging ze 's avonds fijn hard studeren. Alléén, wat zou je dan fijn op kunnen schieten. Ze nam een schriftelijke cursus nu. Langer dan twee jaar wilde ze er toch niet over doen, ze kon goed leren.

Misschien was er ook wel ergens iemand die een

piano had. Helemaal zonder muziek, dat zou niet meevallen. Meteen maar eens goed uitkijken. Ze wilde ook weer eens tekenen. 't Laatste jaar na de H. B. S. had ze 't zo druk gehad. En daarna . . . och . . . 't leek wel: als je weinig te doen had, kwam je nergens meer aan toe.

En — misschien vond ze hier een aardige vriendin waar ze 's Zondags mee kon gaan wandelen, achter het bos, de verre hei op. Die dominee was al aardig oud — die kon al wel kinderen hebben van haar leeftijd. Een meisje misschien . . .

Maar de school, haar klas, dat was eigenlijk het voorname van alles. Ze zou er goed haar best op doen. Misschien hadden ze het thuis wel arm, en slecht, die kinderen. Maar op school zouden ze 't gezellig hebben.

't Was toch wel een heel eind door de hoge sneeuw. Haar voeten begonnen nat te worden. Aan de horizon was de lichtende streep verdwenen. Langzaam maar zeker loste alles zich op in een effen grijze atmosfeer. 'n Geluk dat Vader toch maar niet mee was gegaan. Die had dan vanavond 't hele eind terug moeten lopen door de sneeuw. Een vervoermiddel was hier blijkbaar niet.

Zij was ook het liefst alleen gegaan, deze eerste keer.

Dingen die echt moeilijk waren kon je 't best alleen opknappen.

't Was vreemd, maar in zo'n geval intimideerde 't je wanneer er een familielid bij was. Want bij die bleef je dan altijd „'t kind”.

Wat een lange, rechte weg. Zou ze nog eens proberen te fietsen? Nee — 't ging niet. De wereld leek wel uitgestorven. Waar waren nu al de mensen, die in deze huizen woonden? Kijk, ginds kwam een troepje aan. Schoolkinderen. Van háár school misschien wel. O ja, vast: een andere was er niet.

De grote jongens liepen voorop, keken haar brutaal-nieuwsgierig aan.

Eén pakte het achterwiel van haar fiets beet, maar

Sommigen droegen stijve, zwarte jurken met witte kralen kraagjes of een omslagdoek om de schouders.

hij gleed uit in de hoge sneeuw. „Lummel!” schold Lenie verontwaardigd.

De jongen stond grijnzend op. „Spook! spook!”¹⁾ riep hij.

Het gaf haar een onprettige gewaarwording. Waren die lieve boerenkindertjes zó? Maar zij had ook niet moeten schelden.

Dáár kwamen de meisjes, grote en kleine. Sommigen droegen stijve, zwarte jurken met witte kralen kraagjes of een omslagdoek om de schouders. Ouwelijk stond dat. Een bonte zak bengelde aan hun arm.

¹⁾ Spook!

„Dag meisjes,” groette Lenie vriendelijk.

Ze groetten niet terug, stootten elkaar aan, gichelden.

— 't Was me 't vrijmoedige volkje wel — dacht Lenie — Greet is er een durfal bij. —

Toen ze even later omkeek stond het hele troepje haar na te kijken. Het leken gedrongen zwarte silhouetten tegen de lichte sneeuw. Eén stak, als groet, een arm in de lucht.

't Was mal, maar het hele voorval bekleemde haar, hoe onbetekenend het ook was.

Daar had je de school al, drie lokalen. „'t Meestershuis” was er aan gebouwd. Wel gezellig leek het zo, en nog nieuw. Hier moest ze linksom, 't tweede huis.

De hospita, die ze meteen herkende aan de dikke rode konen, stond al op de uitkijk. Ze had het paadje naar de weg schoon geveegd.

„Wel, wel, bi-je der tòch deurgekomme? Me man is al es effe gaon kieke of-ie nie kwam.”

Ze stak hartelijk haar hand uit.

„'k Heb niemand gezien,” zei Lenie. Was het mogelijk dat je op zo'n eenzame weg een mens voorbij zag?

„Hie mos ok nog een boodschappie doen,” verklaarde de vrouw, „hie zel wat lang benne blieve praote. Komt-er in juffrouw! Wàt een weer hè, heel bar!”

Lenie liet zich gedwee de fiets uit handen nemen. In het schuurtje, waar ze in het donker eerst niets onderscheiden kon, knipte ze op het gevoel de riem los: de dikke vingers van vrouw Bos konden er niet mee overweg.

„Hier in 't schuurtje kè-je je fiets neerzette, kiek, teuge zo'n paol, dan steet-ie vast. Daor zette de andere juffer de fiets ok altied teuge.”

In de deuropening trok Lenie haar mantel uit, schudde de natte sneeuw er wat af. De geit, die ze in 't hok achter de paal ontwaarde, rekte zijn witte kop. Hij snoof aan de vreemde fiets, likte de sneeuw van de fietsbel, snuffelde aan het handvat.

Lenie griezelde.

„Zou 'k mijn fiets maar niet liever tegen de kant zetten?” vroeg ze.

Juffrouw Bos kreeg een uitbundige lachbui.

„Nee maor, die is bang veur de geit! 't Is toch zo'n schoon beestje, juffrouw, en hie doet niks gien kwaod . . . Laot maor gerust staon.”

— Dat linker handvat poets ik alle keren schoon — dacht Lenie.

De vrouw was haar al lachschuddend voorgegaan, het klinkerpaadje over naar de achterdeur. Het hondje kwam plotseling keffend uit zijn hok, gromde wat en kroop meteen weer naar binnen.

Uit het smalle gangetje kwam haar een mengsel van geurtjes tegen. Een dikke, zwarte poes streek langs haar benen, miauwde klagelijk toen er geen notitie van haar werd genomen.

„Je zel wel koud weze,” begon bedrijvig de hospita. „Hier is je kaomer, 't kacheltje snort al lekker. Nou, je vindt het verders wel. 'k Zel je effen een kopje thee brengen. Trek maor gauw je schoenen uut.”

Lenie stond er wat onwennig bij de deur. In de keuken hoorde ze de vrouw lieve woordjes praten tegen de dikke poes.

Ze trok alvast haar schoenen uit. Straks even droge kousen aantrekken, als die juf wegbleef. 't Kacheltje stond rood. Wel lekker, maar wat benauwd als je er in kwam.

Terwijl ze langzaam haar thee dronk, keek ze haar nieuwe home eens rond. Het was erger dan ze had verwacht. De deur, balken en kozijnen waren grasgroen geverfd, de vloer buiten het tapis-belge was bruinrood. Vóór het raam, op een hoog, wankel tafeltje met gehaakt kleedje stond een geweldige clyvia. Voor het zijraam, dat uitzag op het kippenterrein, stond een hangplant in ouderwetse bloempot. Op het roodpluche tafelkleed prijkte een blauwe vaas met wassen

rozen. De schoorsteenmantel droeg hoge bonte vazen met pauweveren en gedroogde pluimen Enkele staande portretjes maakte de collectie hangende voorouders voltallig.

Tegen de muur naast het zijraam stond, pralend met een helder witte gehaakte spreij, het ijzeren ledikant, geflankeerd door de geel-houten wastafel en de hangplant.

— Wat begin je hiermee — zuchtte ze. — Je zou finaal alles er uit moeten keilen! Wie zet er nu zó'n ledikant in een zit-slaapkamer? Het leek toch alles heel anders verleden week, met de zon door het groen. Hij was na die tijd nog wat opgetuigd, stellig. En — aan de overkant van de weg sloot een hoge beukenheg het verdere uitzicht af. —

Jammer dat ze vanavond nog naar het hoofd moest voor haar instructie. Ze had zin, meteen met de opruiming te beginnen. Hoe zou die andere juf het toch gehad hebben?

Toen Lenie de volgende morgen naar school stapte was het speelplein met de pomp leeg en verlaten. Bij de achterdeur wachtte het hoofd haar op.

„Als het regent of sneeuwt laten we de kinderen altijd vroeg binnen,” zei hij, ter verwelkoming.

„'t Is nog kwart voor negen,” zei Lenie paraat.

„Zeker, maar deze kinderen waren er om half negen al. Ik heb ze maar vast in Uw lokaal gelaten.”

„Wat doen ze zo vroeg bij school zou je zeggen. En dan in dit weer.”

Hij haalde lichtelijk zijn schouders op, ging haar meteen voor naar haar lokaal, het eerste in de rij.

Een stuk of tien kinderen klossen op klompen over de planken vloer. Ze hielden verschrikt stil toen de deur openging en de bovenmeester met de „nieë juffer” binnenkwam. Ze kropen bedeesd in hun banken.

„Kijk juffrouw Westerman, dit is uw lokaal. Aan de

kant van het raam zit de eerste klas, hier de tweede. In 't geheel hebt u acht-en-dertig leerlingen, maar u zult ze vandaag niet voltallig hebben vrees ik. Die uit Horstwijk zullen wel niet komen. Kijk, hier in de lessenaar ligt het klasseschrift, daarin kunt u precies vinden hoe ver ze zijn. Dat moet geregeld worden bijgehouden. En het absentecahier moet u alle dagen invullen, een streepje voor een schooltijd. Laat u dat niet achterwege want dan raakt u ermee in de war. Hier vindt u een uittreksel van het leerplan. Kijk . . . hier de onderwerpen voor Bijbelse geschiedenis, de psalmen voor de eerste en tweede klas . . ."

„Moeten die kleine hummels al die psalmen leren?“ vroeg Lenie verbaasd. „Kan dat niet beter in de hogere klassen? De moeilijke begrijpen ze toch niet.“

Meneer Van Ingen fronste bedenkelijk zijn wenkbrauwen.

„Och juffrouw, laat u dat nu maar aan mij over. Het leerplan is al jaren zo en ik heb er nooit klachten over gekregen van uw voorgangster en dat was een uitstekende onderwijzeres. En bovendien: U hebt tweemaal in de week een half uur zang, dus wanneer u daar elke week laat ik zeggen: drie kwartier van reserveert, dan zal het heus wel gaan . . .“

— Daar gáán mijn leuke versjes — dacht Lenie spijtig — maar ik zal toch zien dat ik daar een mouw aan pas.

De kinderen zaten onbeweeglijk te luisteren. Met groot lawaai viel plotseling de pook van de kachelmantel op de grond.

Met enkele stappen was de „bovenmeester“ er bij.

„Dàcht ik het niet? Naar je plaats, mars!“

Twee jongetjes, de klompen in de handen, wipten beschaamd door het deurtje van de kachelmantel.

„Daar moet u vooral op letten dat het niet weer gebeurt,“ zei hij, licht bestraffend. „U moet van 't begin af aan de teugels strak houden, denk er aan. Ze hadden in brand kunnen vliegen! Gaat u nu even mee, dan zal ik u aan onzen onderwijzer voorstellen.“

Hij liet haar voorgaan de tussendeur door. „Onze onderwijzer” stond achter zijn lessenaar te corrigeren. Hij kwam dadelijk naar haar toe, groette beleefd, met iets afwezigs in zijn blik.

Het hoofd stelde voor: „Meneer van Velthuyzen, juffrouw Westerman.”

— Wel een héér — monsterde Lenie — valt me genoeg mee.

„We kunnen wel beginnen dunkt me. 't Is twee minuten voor negen.”

Van Velthuyzen knikte, liet haar voorgaan de gang in. Daar liepen ze zwijgend naast elkaar. — Wat stijf, — dacht Lenie — dat deed je thuis toch heel anders.

„Wie heeft de overblijvers?” informeerde het hoofd.

„Eigenlijk was juffrouw van Bergen aan de beurt, maar ik weet niet”

„Misschien wilt u het dan deze week nog houden, dan kan juffrouw Westerman het de volgende week doen, als ze wat gewend is.”

Van Velthuyzen knikte. Zijn donkere ogen dwaalden over het wit-besneeuwde speelplein. „Ja, ja, in orde.”

„De overblijvers?” informeerde Lenie. „Gaan de kinderen dan niet naar huis om te eten?”

„Wilde u die kinderen tussen de middag naar huis laten gaan? Er zijn er die een uur moeten lopen.”

Lenie gaf geen antwoord. De onvriendelijke, strakke houding van het hoofd gaf haar het onprettige gevoel dat zij zich verkeerd gedroeg.

Met een onwennig klein troepje, zo hier en daar een kind, begon ze het psalmversje te zingen. Het klonk onzeker. Vertellen kòn je zo haast niet. Je wist gewoon niet welke kant je uit moest kijken.

„Gaan jullie maar wat dichter bij elkaar zitten,” commandeerde ze na het bidden.

Er kwam geen beweging in de stijve beeldjes.

„Ga maar naast elkaar zitten, jij hier, jij daar”

De kinderen doken met hun hoofden onder de bank, begonnen met veel leven van alles op hun bank te

stapelen: leesplank, lei, griffeldoos. Eentje liet er, met eens bons, zijn klomp vallen.

„Nee — laat dat maar stil liggen,” zei Lenie, wat geïrriteerd door het onverwachte lawaai — wat moest de collega-er-naast wel denken, daar was het zo stil

„Ga maar zo bij elkaar zitten, zachtjes, zo en straks ga je dat rommeltje maar halen Zeg, doe jij die dikke das maar af, 't is hier warm genoeg, hoor. Hang die maar aan je kapstok in de gang.”

De jongen, een uit de tweede, verroerde zich niet.

„Foei” zei Lenie overredend, „je verstaat me toch wel? Waarom doe je die das niet af?”

Hij stotterde verlegen.

„Wat zeg je?”

„'k Mot en omhouw'n van mien móder!”

„O, nou en vertel me eens, houden jullie je klompen altijd aan in de klas? Waarom zet je die niet in de gang? Heb jullie geen sokjes aan, of pantoffels?”

Er kwam geen antwoord op de vele vragen.

„Houd jij je klompen altijd aan?” vroeg ze toen maar aan het meisje op de voorste bank. Dat leek haar wel een pienter ding.

Die knikte heftig van ja.

„Waarom?”

„Umdat umdat het zo kold is”

„En doen jullie ze 's zomers dan wel uit?”

Ze schudden onzeker ja en nee door elkaar, zaten dan weer stil met de armen over elkaar.

— Je zou ze een zetje geven — dacht Lenie wanhopig. — Zeiden ze maar eens wat, vertelden ze maar eens wat van thuis. Waren ze maar eens ondeugend, net als op de Kuyperschool. Wat begon je hiermee? Zo'n versje met bewegingen bijvoorbeeld zou hier wel een onmogelijkheid zijn —.

In het lokaal er naast hoorde ze de kachelklep opengooien. Moesten ze hier zelf voor de kachel zorgen? Er stond geen kolenbak, niets. 't Werd misschien tijd dat er wat opkwam. Na lang vragen kwam ze er achter

dat de grote jongens dat deden. — 'k Zal maar wachten tot het speelkwartier — besloot ze.

— Ziezo, de eerste week is om — zei Lenie in zichzelf toen ze die Vrijdagmiddag uit school naar huis stapte. 's Zaterdag was er geen school. De dikke sneeuwmassa was telkens gedooid, 's nachts weer halfbevoren. Het eerst zo smetteloze landschap had veel van zijn prille schoonheid verloren. 's Morgens was het glad als een spiegel, tegen de middag baggerde je door een melange van sneeuw en modder. En er werd maar niets aan gedaan. Ze had haar klas nog niet voltallig gezien, al waren er elke dag meer zwartrokjes en blondhaartjes verschenen.

't Begon al een klein beetje te wennen. Dat klaseschrift was toch wel gemakkelijk

Met een schok ontdekte ze dat ze toch nog vergeten had de absentielijst in te vullen. Hoe kreeg ze dat Maandag voor elkaar? Ze verwisselde voortdurend de namen, met de kinderen er bij. Enfin— er was niets meer aan te doen. Ze wilde er haar mooie, haar eerste vrije dag niet door laten bederven. Teruggaan deed ze niet — meneer Van Ingen met zijn wijze gezicht had hier niet mee nodig. Ze wilde het gevoel van beklemming, dat haar hier langzamerhand bekreep, maar zo gauw mogelijk afschudden.

Even uitpuffen, dan ging ze haar kamer herzien. Dan een paar uur studeren en vanavond een fijne lange brief naar huis schrijven. — Er was heel wat te vertellen. Alles was hier anders dan ze gedacht had. Wat zouden ze moeten lachen thuis, wanneer zij hun haar belevenissen hier vertelde. Die Rita en Freek Ze zou hun gezicht wel eens willen zien bij het verhaal van de geit, dat schone beestje Maar dat duurde nog drie weken. Drie wéken, wat een tijd! Ze was hier nog geen week!

„Juffrouw,” zei ze, toen de hospita haar het slappe kopje thee bracht, „u hebt er toch geen bezwaar tegen

„Echte rozen bin ok wel aorig, maor die bennen zo gauw weg. En deuze vin ik altied nog mooier.”

dat ik u wat van die vazen en portretten teruggeef?”

Juffrouw Bos keek even beduusd, een beetje op haar tenen getrapt ook wel.

„Is 't je niet naor de zin zo? We he'n de kaomer anderst netjes an kant gemaakt,” zei ze.

Lenie onderdrukte een lach. „Ja zeker, natuurlijk,” zei ze gauw, „maor ik vind hem wel een beetje vol. En — portretten aan de muur daar houd ik niet van. Ik heb zelf nog enkele dingen die ik graag wilde op-hangen.”

Juffrouw Bos stemde meesmuilend toe. „Zet moar in de andere kaomer wa'je missen wilt,” zei ze.

„Goed, dan kunt u uw eigen kamer er maar mooi mee maken.”

Lenie begon meteen. De grote vazen van de schoorsteen mäs!

Daar, op de hoek, zette ze straks haar eigen pulletje. Die klok onder glas

„Hebt u soms een kleiner klokje voor me? Dat vind ik veel aardiger staan.”

„Jaowel, in de keuken. Maor die is niet zo mooi as deze.”

Vrouw Bos ging hem, bedrijvig, meteen halen. Het bleek een dikke bloemvaas met een klokje in zijn buik. Boven in kon je bloemen steken, maar zónder water.

„Nee — laat me dan deze maar houden,” zei Lenie beduusd.

Hoe kwámen de mensen aan zulke rommel?

Langzaam maar zeker daalden al de gemutste en geijaste voorouders van hun hoge plaatsen aan de muur en op de schoorsteen.

Met een arm vol liep ze naar de andere kamer.

Nu de blauwe vaas met de wassen rozen.

„Mag ik straks eens in uw tuin kijken of ik ook wat groen kan vinden?” vroeg Lenie.

De dikke vrouw begreep haar niet.

„Om op de tafel te zetten bedoel ik.”

„O, jao, gao je gang. Bloemen bennen er nou niet. Hou je veul van bloemen? Dan had je in de herfst motten kommen, doe hadde we toch zukke fijne daliasen. Maor deuze bennen ok mooi!”

Ze streeelde met welgevallen de felgekleurde wassen bloemen.

„Die hev' ik es an de deur gekocht. Echte rozen bin ok wel aorig, maor die bennen zo gauw weg. En deuze vin ik altied nog mooier.”

„Verschil van smaak,” lachte Lenie. Dàt moesten ze thuis horen!

Hoofdschuddend nam vrouw Bos haar kleurige schat mee.

Wat hàd zo'n juffer uut de stad toch een drukte! En 't was maor een maoger dieng. Zeker maor krap-an thuus. Die moeder was anders een hele daome, zo'n echt mens uut de stad. Maor jao, daor ko'je nie veul

van zegge. Pronks waoren ze d'r allemaol, al waoren 't ok net zo goed Christenmensen as zij. Ten minste — dat mos je maor annemen. Hier, met de juffer, was je d'r gauw genogt achter. 't Mens was anderst heel rustig. Niks gien gevlieg um de deur. Maor jao — ze was d'r ok nog maor krekt. Zij waoren wel blie dassé de kaomer weer verhuurd hadden. 't Handeltien van Bart bracht niet veul op de laoste tied. 't Wier allemaol slechter, en de turf was zo goedkoop — daor zat gien verdienst meer an. Ze had het anderst druk genogt met de juffer in huus, en dan de geiten, de kippen en de hof. En al 't wark alénig. Kon ze Derkje maor thuus haolen, dàt was een flinke meid al was ze amper zestien. Maor jao, 't zat er niet an. Die diende nou in een ander durp bie de meester. Een hoge dienst. Ze gaf nog wat af ok. Ze konden t best gebruiken: ze mosten ok es an de ouwe dag gaon denken

's Avonds in het krakende en piepende ledikant — de Bossen waren al een uur in diepe rust — lag Lenie lang te kijken naar het kleine gaatje in de gesloten luiken. Daar scheen de maan doorheen. Die maakte een lichtplekje op de bruine vloer.

— Nu scheen de maan thuis in de straten — peinsde ze stil, — over de daken met de warrige antennés. Bij Els scheen hij recht naar binnen. Die werd er wel eens wakker van.

Hoe zou 't met hen allemaal zijn? Fréek —? Zou die al wat hèbben Ach welnee, ze was immers nog geen week weg.

Wat was die week lang geweest — en toch ook weer niet. Kon ze maar eens even naar huis gaan, éven kijken, éven Rita's heldere lach horen om al het komische dat zij hier ondervond. Ze waren nu allemaal gezellig bij elkaar, en zij was hier alleen. Morgen de hele dag vrij, en Zòndag Zòndag — wat moest ze dóen de hele dag? Kon ze maar even overwippen — de Zondagen waren zo gezellig thuis

Ze hield met moeite de vochtige tranen terug die zó maar in haar ogen welden. Maar kom, flink zijn. Geen gekheid alsjeblieft, je bent geen kind! En je hebt er immers zo naar verlàngd: het huis uit, zelfstandig zijn, eigen werk hebben En zou ze dan — na een wéék? Goed dat ze 't thuis niet zagen Je was me de flinke oudste dochter wel!

En — daarboven, dáár was immers haar hemelse Vader, die haar overal zag, die àlles wist. Ook dat ze zich zo kinderachtig eenzaam voelde.

Jezus was altijd dichtbij, die kon ze altijd om kracht bidden

't Leek wel of Hij hier, in de stilte en eenzaamheid dichterbij was dan thuis waar het altijd zo roezig en druk was.

Hoe kòn ze zich dan eenzaam voelen Hij was immers bij haar?

En in die troostvolle zekerheid maakte ze, turend naar het lichte gaatje, stapje voor stapje een volledig rooster voor haar eerste vrije dag.

„Aangename kennismaking”.

Vanuit haar hoekje in de hoge bank keek Lenie de kleine kerk rond. Langs de zwarte ruggen van de boeren om haar heen zag ze in de andere vleugel van het gebouw de boerenvrouwen zitten, breeduit in hun wijde rokken met de bonte lijfjes en de donkere omslagdoeken. Velen droegen mutsen met fijngeweven kant, of kleine heldergebloemde kapjes.

Ze zag verscheidene blikken van de overkant op zich gericht. Kinderen in boerse beste kleren stietten elkaar aan, wézen.

Lenie onderging de belangstelling als iets vreemds. Ze voelde een beklemming over zich komen om het kleine, het bedompte van deze kerk. Het drong plotse-ling tot haar door, dat ze hier alleen als meisje zat tussen al die donkere mannen. Ze waren hier dus ge-woon, gescheiden te zitten, en zij had de eerste de beste keer het oud gebod overtreden. Dàt zou haar niet weer overkomen!

Het orgel achter de blinkende pijpen en hoornen-des- overvloeds-dragende faunen speelde een zachte muziek. Als een regen ijle voorjaarsbloemetjes sprankelden de kleine klanken door de holle ruimte. Het kwam Lenie voor of de muziek een straaltje zon binnenbracht, dat gleed over de sombere groene banken en over de zware balken van het geschraagde dak. En de dominee, die in Gods naam daar stond en de zegen uitsprak, leek haar goed en vertrouwd.

Toen Lenie opkeek ontmoette zij de blik uit twee

donkere ogen. Ze groette. Van Velthuyzen knikte, haast onmerkbaar, terug. Ze keek verder maar stil voor zich uit.

Meneer Van Ingen stond achter de ietwat schoolse lessenaar, en wachtte tot het orgel stil was. — Hij is mijn sympathie niet — dacht Lenie terwijl ze naar het bleke gezicht keek, dat nòg bleker en strakker leek boven het deftige zwart. Hij las langzaam, duidelijk en koud. — Net zoals hij is — stelde Lenie vast. Tegenover die ogen verging je op een wonderlijke manier alle lust tot schertsen en lachen. Hij leek een wandelende herinnering aan het feit, dat 't leven één-stuk-ernst is. Van Velthuyzen was aardiger, hoewel . . . veel leven zat er blijkbaar niet in. Wat deed die al de uren na schooltijd? Ze had hem nog niet één keer gezien buiten school. En hij bleef 's Zondags ook hier, net als zij. Woonde zeker ook te ver weg. Zou hij goed kunnen opschieten met het hoofd? Er wel eens op visite komen? Dat zou zij ook wel eens moeten doen . . . En — wáár was hij in huis? Hij kwam altijd op de fiets, van de andere kant. 'n Saaie piet anders, hoor. Hij was toch ook jong! Moest je hun Freek hebben, altijd even leuk, al zat-ie dan ook meters in de zorgen.

Hè — wat dwaalden haar gedachten toch af. Langs een omwegje kwamen ze telkens terug op thuis: Freek, Rita . . . Nog drie Zondagen, en dan . . . Nee, luisteren nou. Wat had de dominee een aardige stem. En wat hij zei was goed en eenvoudig. Als diè hoofd was dan zou ze gewoon tegen hem zeggen: menéér, ik vind dit zo moeilijk, en dàt begrijp ik niet goed, maar ik begin immers pas . . . Maar tegen dien bleken baas daar zou ze 't wel laten. Die zou stellig alleen maar helpen met de bewering dat je opleiding dan niet deugde. Hij had haar ook al eens gemaand, nu toch meteen voor dat handwerken te beginnen, bah!

Bij het uitgaan van de kerk, langzaam tussen de forse boerinnen en de boeren in 't zwart bleef ze even

op het plein staan. De verse sneeuw lag wit en glanzend om het oude gebouw. Op de verre landweg bewogen de langzaam-stappende kerkgangers als donkere vlekken. Het was als een kerstprent uit haar kindertijd, een glimmende plaat in een kleurig etalageraam. Maar nu was het werkelijkheid, zo maar ergens op een dorp waar ze bij toeval terecht was gekomen. Zó was het nu op alle andere dorpen, waar boeren en boerinnen langs de sporen de terugweg zochten naar hun nederige, verspreide huizen. Zoiets kon je je in de stad eenvoudig niet voorstellen waar sneeuwschuiver en pekewagen in zo kort mogelijke tijd de blanke pracht deden verdwijnen. Daar geloofde je in het sneeuwlandschap als in een sprookje

Ze stond er nog, wat treuzelend, met glanzende ogen te kijken, toen een blond meisje van een jaar of zestien naar haar toe kwam.

„Bent u juffrouw Westerman?” vroeg ze wat verlegen.

Toen, na Lenie's knikje, vlug achter elkaar: „Vader vroeg of u bij ons kwam koffiedrinken. Ik ben Annie van der Horst, van den dominee, ja. Ik ben de jongste.”

„Ik heet Lenie.”

„Ik geloof niet dat u zo'n stijve juffrouw bent,” zei Annie lachend, „en u ziet er nog zo jong uit.”

„Nou, dat ben ik toch ook? Wat dacht jij dan?”

„Nou, maar juffrouw Van Bergen, bah! Net zo streng! Ik heb nog bij haar gezeten met handwerken.”

„Zo — en is die nu getrouwd?”

„Getrouwd? Nee, hoe heet dat ook weer wàcht-geld.”

„Zo — heb je de nieuwe juffrouw al gevonden?” hoorden ze achter zich de stem van dominee Van der Horst.

„Ik zag het meteen,” zei Annie voldaan.

„Wát wonder! We hebben hier ook maar één zo'n modern personaadje.”

Lenie lachte wat verlegen. Akelig dat ze soms zo

gauw kleurde. Die jongeman — zijn zoon zeker — nam haar kritisch op, en kwam naar haar toe.

De dominee stelde meteen voor: „Juffrouw Westerman, dit is mijn zoon Joost, onze trots en glorie.”

„Hij is verleden week geslaagd voor Letteren, doctoraal,” lichtte Annie toe.

„Zo,” zei Lenie lachend, dan nog wèl gefeliciteerd.”

Met hun vieren wandelden zij het laantje op dat naar de pastorie leidde. Het was een groot, oud huis met bomen en struiken er omheen, die bogen onder de fijne sneeuw. Een sprookje was dit oude huis. 's Zomers moest het wel heel verscholen liggen.

„Zeg, juffrouw Westerman,” — Joost keek haar wat ondeugend aan — „Méénde u dat? Vindt u het heus een felicitatie waard wanneer iemand uit het onvolprezen Amsterdam wordt overgeplaatst naar deze barre zandwoestijn?”

„Dáár feliciteerde ik u ook niet mee,” gaf Lenie terug.

„Die zit,” stelde de dominee met voldoening vast. „Pas maar op je tellen, Joost.”

In de huiskamer, waar het al naar koffie geurde, gingen ze gezellig in een kring om de haard zitten.

„Laten we de tafel wegzetten,” stelde Joost voor, „dan kunnen we er allemaal bij.”

„Ja — maar dan hebben we geen plaats voor de kopjes.”

„Nou, dan zetten we die maar op de grond.”

Zonder scrupules nam hij het hele gevaarte, met vaas- en-al op, zette het een flink eind opzij. „Zie zo.”

Lenie rekte behaaglijk haar benen naar de warme haard. Haar voeten waren koud geworden in de kerk. Hè, fijn was het hier. Gezellig. 't Leek of ze er al jaren kwam.

Joost bleek onuitputtelijk in 't verzinnen van studenten-grappen, allemaal waar gebeurd! — en deed zelfs zijn vader zich tranen lachen.

Lenie kwam los in deze vertrouwde sfeer en vertelde

met haar oude droogkomekheid van thuis over haar entree in dorp en pension. Het was half een voor ze er erg in had.

„O — ik moet naar huis, en gauw ook,” schrok ze.

„Je moet eens gauw terugkomen, zeg.”

Het was Joost die dit zei.

„Wil ik je even wegbrengen? Je mocht eens door de zwartgejaste rovers worden overvallen! Maar hoe heet je eigenlijk? Zullen we elkaar maar bij de voornaam noemen? Dat is veel huiselijker.”

Mevrouw schudde haar hoofd. „Joost toch,” zei ze.

„Goed,” zei Lenie, „ik vind het goed.” Had zij dat nu niet meteen moeten zeggen?

„Nou — nu weet ik nòg niet hoe je heet.”

„Lenie — Lenie Westerman”

„En wij zijn voortaan tout simple: Annie en Joost. Mijn moeder wordt liever niet bij haar naam genoemd, denk er aan.”

„Malle jongen.”

„Ik ga ook even mee. Mag ik, Lenie?”

„Ja natuurlijk, juist gezellig.”

Enkele minuten later kwam Lenie, opgefrist en vrolijk, haar kamer binnen, waar de tafel voor het middageten al gedekt stond.

— Nu is het bijna weer als vroeger — dacht Lenie dikwijls in de maanden die volgden: elk uurtje vrijaf moest ze uitkopen met harder werken er voor of er na.

Ze studeerde 's avonds nadat ze klaar was voor school. Er was vrij veel correctie nu ze zo zelden meer op de lei liet werken, en de Bijbelse vertelling kostte haar nog elke avond minstens drie kwartier. En dan, als strafwerk, breide ze een hieltje, of zette een stopje in een zelf-gefabricieerd gat. Op de vrije Zaterdag werkte ze van 's morgens vroeg om een paar uurtjes in de middag vrij te houden. Haar klas was nog zo onge-zellig. Allemaal gedrukte, ouderwetse platen aan de muur. Die wilde ze met een paar aardige tekeningen

wat opknappen. Met wat handigheid had je er zo een lijstje omheen.

Als een verademing in het drukke werken, op school en op haar kamer, stonden daar tussenin de bezoeken aan de pastorie. Ze kwam er, meestal na een invitatie van Annie, voor wie ze begeleidingen speelde op het orgel, een enkele keer al met een bedacht boodschapje uit zichzelf. Ze vond er meestal Mevrouw en Annie, een enkele maal de altijd opgewekte dominee, en soms — Joost. Ze wilde 't zich niet bekennen dat ze bij 't binnenkomen meteen naar de kapstok keek: hing zijn hoed er? Hij ging dikwijls uit, waarheen dat wist ze niet. Amsterdam?

Soms ook zat hij dagen lang op zijn kamer, werd Annie naar boven gestuurd met de thee. Maar altijd, wanneer hij beneden kwam en er Lenie vond, was hij hartelijk en spraakzaam, hielp haar bij 't samenstellen van haar literatuurlijst voor de hoofdakte, leende haar boeken en gedichtenbundels, die ze 's avonds na elfen nog, las. Hij citeerde voor haar de gedichten die hem 't meest troffen, innig deemoedige van Revius, krachtige verzen van Beversluis en De Mérode. Hij deed het met een vrijmoedigheid, een openhartigheid die haar bijna verlegen maakte.

Een nieuwe wereld ging voor haar open. Ze genoot van al het schone — maar ze kon zich dit alles niet los denken van hem. Een Zondag zonder de tinteling in zijn heldere grijze ogen — de ogen van zijn vader — zonder de bewogen ontroering of de prettige diepe lach van zijn stem, leek haar leeg en saai.

Haar brieven naar huis werden minder dik. Ze wikte haar woorden, dwong zichzelf helemaal in te leven in hùn omstandigheden, vertelde dan toch telkens weer van het dorp: de kinderen, het hoofd, de dominee, Annie Maar die éne naar wie telkens haar gedachten afdwaalden noemde ze nooit. Soms — aan 't eind — dacht ze er met vreemde schrik aan dat ze nog vergeten had te vragen naar Freek, en of hij al werk had

Dan schaamde ze zich wel, schreef weer een paar maal vlug achter elkaar, vertelde dat ze 't zo druk had, en hard studeerde.

Wanneer er een brief van thuis kwam, van Rita, dan scheurde ze niet meer de enveloppe open met dat ongeduldig verlangen van de eerste weken. Het gaf haar, wanneer zij er zich van bewust werd, een onbestemd schuldgevoel.

Was zij zo ontrouw? Welnee, ze hield van hen allen, net als vroeger. Alleen — ze had het zo druk hier — alles was nog zo nieuw en moeilijk ook — en ze kwam zo weinig meer thuis Of was het

De lente kwam, met stromende regens. Er kwamen weinig kinderen op school: de binnenpaadjes waren onbegaanbaar.

Ongestoord, nu de zon niet naar buiten lokte, werkte Lenie, harder dan voor de les direct nodig was, om met 't mooie weer wat vrijer te zijn.

's Avonds, in het smalle ledikant, liet ze met een voldaan gevoel een ogenblik haar gedachten de vrije loop, zegde zachtjes voor zichzelf de gedichten die ze het mooist vond:

— T'en zijn de Joden niet, Heer Jesu, die U kruisten —; het huiveringwekkende: — Ik heb de wereld afgezworen —; het deemoedige: — 't Is goed in 't eigen hert te kijken. Nog even vóór het slapen gaan, — dat bijna een gebed was. En in blijde dankbaarheid om de rijke schoonheid van het leven, sliep ze glimlachend in.

Die eerste mooie lenteavond — de zon was juist van plan achter het dennenbos te verdwijnen — kwam Annie haar halen voor een wandeling.

„Vader zei dat ik je met 't mooie weer maar eens van je werk af moest houden.”

„Zo — 't is mooi! En weet je vader wel dat ik dat na elven weer in moet halen? Maar 'k ga mee, hoor, 'k heb veel te veel zin. Heb jij je huiswerk al af?”

„O ja — ik maak dikwijls een paar thema's vooruit,

zie je. En dan hoef ik ze alleen maar even over te schrijven."

„IJverbol! Dat heb ik zelfs nog nooit gedaan!"

„O nee? Welke kant wilt u . . . wil je uit? De hei op maar?"

„Ja, daar kunnen we de zon nog zien."

Ze liepen naast elkaar, Lenie op het paadje, Annie op de richel van stug gras.

De bruinige hei lag ver uitgestrekt, eenzaam en verlaten. De ondergaande zon overspreidde haar met een rosse gloed.

Lenie ademde diep, zij genóót. Dit — dit was wat anders dan daar opgesloten te zitten tussen hoge huizen. Vreemd dat ze hier toch nooit naar had verlangd. Je zag een gracht met ontluikende bomen, wat bruinverkleurde struiken in het najaarspark, en van eigenlijk natuurschoon had je als stadskind geen begrip. Dit was weer bijna zo mooi als het landschap in de sneeuw, die eerste dag. Ze zou Rita en Greet toch aanraden eens wat vaker naar buiten te gaan nu 't weer mooi begon te worden in de natuur. Op de fiets, of desnoods met de tram, heerlijk! Met elke teug ademde je kracht en levenslust in. Ze had toch wel wat erg kluzenaarsachtig geleefd de laatste weken. Wèrken, wèrken — dit hield je niet vol zo.

Ze luisterde maar half naar Annie's drukke gepraat: ze kregen een fuifje op school, er was een leraar twaalf-en-een-half-jaar op de H. B. S. Ze moesten allemaal wat doen, ten minste wie het durfde. Zij kon niets vinden. Wist Lenie wat? Joost zou ook zoeken had hij beloofd.

Lenie werd opeens opmerkzaam. Joost . . . ?

Ja — hij zou nog eens rommelen in zijn oude schriften.

— Schoolschriften — dacht Lenie. Zou hij ook overal poppetjes bij hebben getekend? Ze zou ze wel eens willen zien. Joost als jongen, op het gym. Wat was dat al lang geleden. Hoe oud zou hij zijn? Vijf-en-twintig, minstens. Ze wilde er niet naar vragen . . .

„Ik begriep niet hoe je 't uuthold, als maor leren.”

„Kom me nog maar eens ophalen,” zei ze tegen Annie toen ze, langzaam en genietend, in de schemering terug wandelden.

„Kun je mij niet beter komen halen? Ik ben altijd bang dat ik je van je werk afhoud, en ik kan altijd wel. Behalve als we repetities krijgen, maar dat duurt nog wel een poosje.”

„Goed, dan kom ik jou eens halen.”

„Ja, dàg.”

„Dàg.”

„Wat hèt je het toch druk,” zei juffrouw Bos een paar dagen later. „Ik begriep nie hoe je 't uuthold, als maor leren. 'k Zol maor wat meer éten as ik joe war en d'r es wat meer uitgaon. Foei, da's niks gedaon veur zo'n jong dienke!”

Lenie keek lachend in juffrouw Bos' welgedane gezicht.

„Ja — u hebt eigenlijk wel gelijk,” zei ze. „Ik leef hier als een kluizenaar, hè? Maar u moet maar denken, juffrouw: wat ik nu doe dat hoef ik van-de-zomer niet te doen.”

„A-je zó deurgeet is 't er teuge die tied niks meer van je over, wat ik joe zegge! Je wurd met den dag fiener. Weet je móder daor wel van?”

— Móeder — dacht Lenie, zulke dingen — je stúdie — doe je toch zelf? En ik wil in twee jaar . . .

Ze was bezig aan de methodes van Lankamp. De zon scheen rosig over het opengeslagen boek. Wat zou het nu mooi zijn op de hei. En ze had 't Annie belóofd . . .

Ze klapte resoluut het boek dicht, ruimde de rommel een beetje op.

„Zie zo, gaot-er maor es uut,” zei juffrouw Bos, voldaan over haar invloed.

Enkele minuten later belde ze bij de pastorie aan. Was er niemand thuis?

Ze wilde juist voor de tweede maal bellen toen de deur openging: Joost.

Zijn gezicht klaarde op toen hij haar zag. Lenie stond een ogenblik beduusd, vergat te zeggen waarvoor ze kwam.

„Je komt als geroepen,” zei hij, terwijl hij haar voorging naar de kamer.

„Hoezo?”

„Zul je wel zien. Ga maar naar binnen.”

In de huiskamer, voor de spiegel, stond Annie in een lange lichtblauwe jurk. Ze rekte haar armen om de kleine knoopjes op haar rug dicht te krijgen. Haar wangen gloeiden.

„En dáár had ze mij nu voorgespannen,” zei Joost lachend; „gelukkig dat je nog net op tijd komt.”

„Kom es hier Ans, wat zie je er snoezig uit. Waar moet je heen? En is je moeder er niet?”

„Naar 't fuifje toch, dat heb ik u allemaal verteld, weet u wel? Vader en Moeder gaan ook mee, die zijn al weg. Zij gaan met de trein en ik en nog een clubje

op de fiets. O als ik maar klaar kom, om zeven uur komen ze hier langs. En als ik niet op tijd ben rijden ze door."

"Haast je maar niet. Kan ik je nog ergens mee helpen?"

"Ja, hier, die kleren moeten ingepakt — die moet ik aan vanavond. En het schrift dat moet er ook bij. Toe, waar is het nou O, hier Joost, hè toe, haal jij mijn fiets even uit de schuur."

In de gang, onder het lampje, kamde ze vlug de korte blonde haren. Jas aan, muts op, weg

Op de weg hoorden Lenie en Joost even later een lachend en bellend troepje aankomen.

"Ze is nog net op tijd hè?"

"Ja."

"Ik had eigenlijk ik kwam eigenlijk om te wandelen, met Annie," zei Lenie, ineens een beetje bedremmeld nu ze daar zo samen stonden. "Maar nu ga ik meteen. Och, mijn tasje ligt nog binnen."

"Kom even mee, moeder heeft thee gezet voor ze wegging."

"Voor jou alleen?"

"Er is veel te veel voor mij alleen. Wil je een kopje?"

Lenie weifelde. Zou ze 't doen? Och — er stak toch niets in, en ze moest naar binnen voor haar tasje.

Ze ging zitten op haar oude plaatsje, haar mantel nog aan.

"Wil ik 't even doen?"

"Nee, ik wil jou nu eens inschenken. Je zult zien, jongedame, hoe handig ik dat klaarspeel."

Ze keek naar hem, terwijl hij wat onhandig de kopjes volschonk.

"Zou 't al sterk genoeg zijn? Verdraaid wat is dat heet!"

"Zie je wel dat je 't mij had moeten laten doen?"

"Geen wijsneuzigheden alsjeblieft, hier in mijn huis!"

Hij ging tegenover haar zitten bij de haard, die nog flauw brandde. Ineens vond ze het toch weer vreemd

dat ze hier zo zaten — samen in dat grote huis. Wàs het mal? Hoe zou ze 't zelf vinden als bij hun thuis Freek en en Gréet Och, maar dàt zou toch heel gewoon zijn. Het gebeurde toevallig nooit, maar anders

„En vertel me nu eens” hij boog naar haar over en keek haar plagend in de ogen, „wáárover zit je nu zo te filosofèren?”

Ze schrok op, voelde meteen het bloed opkruipen in haar hals. Sukkel die ze was wat moest hij wel denken?

„Ik ik dacht er aan hoeveel werk ik nog te doen heb vanavond,” zei ze wat stroef. „Jij gaat zeker ook studèren nu je een avond rustig alleen thuis bent?”

„Lenie, Lenie,” en hij stak plagend zijn vinger op, „kind, jij mag niet jokken, weet je dat niet? Daar moest je mijn vader eens over horen! Foei juffrouw, en je kwam hier om te wandelen!”

„Ja, met Annie,” zei ze hulpeloos. Was ze maar weer terug op haar kamer. Ze praatte er zich hoe langer hoe verder in. Ze leek Greet wel, zo verlegen. Hoe kwam ze zo?

„En — wou je niet met mij wandelen?”

Lenie keek strak naar het kopje in haar handen. Ze durfde niet op te kijken. Hij hij zou toch niet denken dat ze daarom vanavond gebleven was, nu Annie uitging?

„Ik heb niet zoveel tijd meer,” zei ze, zijn vraag negèrend.

„Nou, dan gaan we een klein eindje, doen? En ik zal heus mijn best doen nèt zo onderhoudend te zijn als mijn zuster Annie. Wil je eerst nog een kopje thee?”

Hij was weer de oude Joost. Lenie ademde verlicht op. De gedachte aan haar verlegenheid van straks hinderde haar toch. Ze zou ze wilde hem laten zien dat ze er zich niets van aantrok. Hij hoefde niet te denken dat ze verlegen was voor hem.

„Ja, graag.”

In de vestibule nam hij zijn hoed van de kapstok, liet haar voorgaan naar buiten.

Wat kon hij er knap uitzien. Met een vreemde spijt bedacht ze, waarom ze toch haar blauwe mantel niet had aangetrokken. Deze oude regenjas Ze had graag mooi willen zijn nu. Maar meteen wist ze, heel zeker, dat ze het voor hem nooit zou hebben gedaan. Hij hoefde niet te weten

„Waar gaan we heen? Een eindje de hei op maar? Daar zijn de luchten zo mooi 's avonds.”

„Goed, ja.”

Ze keek recht voor zich uit toen ze langs haar kamer kwamen. Joost nam zijn hoed af, groette joviaal.

„Wie zie je?”

„O, juffrouw Bos, Hollands welvaren. Ze zat voor 't raam. Die kamer links is zeker de jouwe?”

„Ja.”

Het hinderde haar. Wat moest juffrouw Bos wel denken? Hoe had ze toch ook zo dom kunnen zijn!

Morgen vertelde ze 't misschien overal rond. Dat ze daar ook niet aan had gedacht! Joost scheen zich daar niets van aan te trekken

Ze zette met geweld de vervelende gedachte op zij. 't Was nu eenmaal zo — en ze deed er toch geen kwaad mee. Per slot moest ze 't zelf weten.

Ze moest ineens denken aan thuis: moeder, Rita Wat zouden zij er wel van zeggen? Och kom ze was geen kind meer, geen H. B. S.-kind dat stiekem met den een of anderen jongen

Kom — nu liep ze er alweer over te piekeren. Ze moest maar liever genieten van 't ogenblik. Het licht over de verre hei was zo zeldzaam mooi — dat moesten zij thuis toch eens kunnen zien

„Wat ben je toch druk vanavond, Lenie.”

„'t Is zo mal,” lachte ze, „maar als ik iets werkelijk moois zie, dan moet ik altijd aan thuis denken. Dan zou ik ze zo graag allemaal eens laten meegenieten.”

„Thuis — dat 's een rekbaar begrip. Wat houdt dat allemaal wel in?”

Ze weifelde. Zou ze hem vertellen, van Freek . . . ? 't Viel haar plotseling op, hoeveel overeenkomst er tussen hen beiden was.

Hij luisterde aandachtig, keek nu en dan even op zij, vroeg wat.

Toen vertelde hij van zijn beide oudere broers die als zendeling naar de „heidenen” waren gegaan.

— Er was toch eigenlijk niets griezeligs in — dacht Lenie. Zoals hij nu was, zo gewoon. 't Zou bijna Freek kunnen zijn. Freek — in een van zijn weinige openhartige buien.

Na een poosje bleef Lenie staan. De zon was al onder. De felle naglans begon snel te verbleken. Over de hei trokken witte avondnevels.

„Zullen we nu teruggaan? 't Wordt al donker.”

„Goed, ja. Je moet nog werken vanavond, hè?”

„Liefst wel, ja.”

Ze keerde om. Het leek ineens veel donkerder nu, met die grijs-blauwe lucht achter het donker van dennen en huizen.

„Wat is het hier toch altijd stil,” begon Lenie. „Ik weet nog hoe verbaasd ik opkeek die middag toen ik kwam.”

„Ja. Toch wordt zo'n wandeling er niet mooier op als 't verkeer druk is.”

„Nee — maar ik denk wel eens: dat er nu toch niet méér mensen gaan wandelen, zo'n prachtige avond. 't Is zo lang winter geweest.”

„Kijk — daar komt juist nog een wandelaar. Is dat niet die onderwijzer van jullie school? 'k Geloof 't warempel.”

„Ja,” schrok Lenie. Waarom vond zij het onprettig, dat Van Velthuyzen haar zou zien . . . met Joost? Vreemd, ze kwam hem anders nooit tegen, en juist nu . . . Konden ze toch maar een andere kant opgaan. Hij zag nog niets . . .

„Die loopt natuurlijk weer te filosoféren,” lachte Joost.

„Filosoféren?”

„Nou — hij studeert filosofie! Een knappe kop, maar zo dood als een pier.”

„Komt hij wel eens bij jullie?”

„Nee, zelden. Een enkele keer komt hij es met vader praten. Met mij kan hij niet overweg. En Annie is te jong voor hem. Trouwens hij kijkt ook niet naar meisjes. Is-ie nogal schappelijk op school?”

„O, jawel. Laatst heeft hij nog aangeboden, de overblijvers van me over te nemen. Ik zag er zo moe uit, zei hij. Anders — hij zegt haast nooit wat.”

„Nee, dat dacht ik wel. Een dooie pier”

Ze liepen langzaam, zwiingend verder. Lenie zocht wanhopig naar een ander onderwerp van gesprek, iets heel neutraals.

Dan zou Van Velthuyzen immers wel horen dat er niets bijzonders Hè, zei Joost maar eens wat. Doorlopen, misschien lette hij niet eens op de voorbijgangers.

Joost lichtte zijn hoed. Eén ogenblik keek Lenie in een paar verbaasde zwarte ogen. Dat ze ook zo mal stil naast elkaar liepen Ze deed het niet meer.

„Zeg Lenie — weet je wat ik graag nog eens even van je hebben wilde? Dat schrift, waarin jij je gedichten opschrijft. Dan kan ik meteen eens zien wat voor smaak je hebt.”

„O,” zei Lenie zacht, „er staan ook een heleboel in die die ik nu niet zo mooi meer vind. Och, waarom wou je dat nou er staat niets bijzonders in.”

„Lees je er dikwijls in?”

„Ja — ik moet ze toch ook leren voor de les?”

„Juist, ja. Nou, reik het me maar even over als we langs je huis komen. 'k Heb vanavond tòch geen zin meer in werken. 'k Geef het Annie wel terug.”

Ze gaf geen antwoord. Haar schrift het was bijna alsof ze daarmee haar hartsgeheimen prijs gaf,

alsof ze zich overleverde. Maar ze kon toch niet zeggen Welnee — wat gaf het eigenlijk ook.

„En wat ga jij nu vanavond doen?”

„Wèrken natuurlijk.”

„Kleine heks!”

Hij pakte lachend haar hand, maar ze trok los.

„Ik zal mijn schrift even halen.”

„Ja — da's waar ook”

Die avond werkte Lenie niet.

In de eerstkomende weken ontmoette ze Joost zelden. En ze kreeg haar schrift niet terug. Vreemd — er om vragen durfde ze niet. Ze was innerlijk teleurgesteld, en tegelijk opgelucht wanneer ze, in de vestibule van de grote pastorie, zijn lichte hoed met slappe rand miste.

Hij ging veel naar Amsterdam, studeerde de overige dagen ijverig. Hij werkte aan zijn proefschrift.

Annie, ondergedoken in de stroom van repetities voor het Paasrapport, zag ze weinig. Zou ze vergeten, het schrift terug te geven? Het was niet prettig zo. En waarom hield Joost zich zo schuil? Vond hij het ook een beetje „akelig”, was hij bang niet gewóón te kunnen zijn na die avond, net als zij?

Het was vreemd, maar wanneer zij aan die wandeling terugdacht, zag ze telkens weer de verbaasde ogen van Van Velthuyzen. Hij studeerde filosofie. Fi-lo-so-fie . . . Het vreemde, onbegrepene, verwijderde den zwijgenden jongeman nog verder van haar. Maar tegelijk steeg haar achting voor hem. Hij vond hen, meneer Van Ingen, en haar, en al die anderen — Joost ook misschien ? — niet geleerd, niet diepzinnig genoeg. Aan háár zou hij ook niets hebben. Maar waarom werd zo iemand toch onderwijzer, en dan nog wel op zo'n gehucht, buiten alle conversatie? Het was een raadsel dat telkens weer in haar gedachten om een oplossing vroeg. Ze durfde er hem niet naar te vragen. Daarvoor was hun onderlinge verhouding te afgemeten. Iets vragen over een leerplan ging nog, maar verder

Ze zou haar schrift toch wel terugkrijgen voor de vakantie? 't Was nog bijna twee weken.

Maar dagen gingen voorbij. Toen ze ging groeten in de pastorie was Joost niet thuis. Hij was die morgen opgebeld door een vriend — vertelde mevrouw — en hij was meteen gegaan. Het schrift — wát had ze daar toch van verwacht? — Ze ging zonder het schrift naar huis.

— Dat het nogeens zó ver zou komen — dacht ze, toen ze in de boemeltrein zat — dat ik het te vroeg zou vinden om naar huis te gaan. Hoe was het mogelijk?

Ze trachtte, haar verwarde gedachten te bepalen bij al de mensen thuis. Maar ze betrapte er zich telkens weer op dat ze zat te tellen: nog zóveel dagen, en dan ga ik weer terug

De zware eis.

„Zuster Rita.”

„Ja zuster.”

Rita liep met vlugge, lichte stappen naar het ledikant op de hoek, waar de zuster van de zaal wachtte.

„Help eens even. Hand onder 't hoofd, ja zo. En voorzichtig voeren. Denk er om dat ze 't niet in haar keel krijgt.”

„Goed, zuster.”

Zuster Polman vervolgde haar inspectietocht langs de bedden, praatte een bemoedigend woordje, trok een deken recht.

Haar rechterhand onder het kleine hoofdje voerde Rita 't oude vrouwtje. Lepeltje voor lepeltje ging langzaam naar binnen. 't Leek een kind

Rita keek neer in het wezenloze gezichtje. De grijze ogen stonden flets en zonder uitdrukking meer. Ze had nauwelijks het besef, haar mond te openen voor een nieuwe hap.

„Smaakt het?”

Een beweging met het hoofd, nauw merkbaar.

— Die komt er niet meer bovenop — dacht Rita. Misschien rijdt ze nog een poosje in een wagentje, tot ze opnieuw een aanval krijgt. Zou zo'n mensje er eigenlijk nog wel besef van hebben, hoe slecht ze er aan toe is? Je zou haar wel op een mogelijk eind willen voorbereiden, maar de regels van het huis lieten dat niet toe. Tot 't laatste toe moest je met een monter gezicht beterschap beloven.

— Stel je eens voor — dacht ze plots met schrik —

dat het je eigen móeder was, die je na een aanval zó terugvond — en je hebt haar altijd zo kwiek en flink gekend. Verschrikkelijk!

Niemand had het vrouwtje nog opgezocht, behalve een oude buurvrouw, die al heel gauw weer voetje-voorvoetje naar haar stille hofje was terugggegaan, toen een gesprek niet meer vlotte. Rita wilde wel iets liefs voor haar doen. Ze wilde haar eens vragen: komt er nu niemand naar je kijken terwijl je hier zo ligt? Heb je dan geen kinderen, volwassen kinderen al?

— Straks — dacht ze — als ik naar huis ga misschien pluk ik dan wat bloemen voor haar dan heeft ze óók wat op haar tafeltje.

Ziezo, het bord was leeg. Opschieten nu maar. Er was nog zoveel te doen voor vier uur.

Ze legde het vrouwtje voorzichtig terug, stópte de dekens in om het smalle ruggetje.

„Zuster Rita komt u even.”

„Ja, zuster.”

Het was al kwart over vier toen ze boven op de rand van haar ledikant wat uitpufte.

Ze voelde ineens lust naar bed te gaan zoals zovele anderen deden. Ze was zo moe in haar benen. 't Voorjaar zeker Zou ze 't doen? Bijna twee uur slapen. Maar nee, morgen kwam Lenie thuis en ze wist nog niet eens met welke trein. Zij had dienst, maar ze wilde proberen te ruilen met zuster Riek die naast haar sliep. Hoe laat zou Lenie komen? Stellig hadden ze thuis al bericht.

Nee — ze ging tòch maar

Buiten het hoge ijzeren hek viel het haar op welk een heerlijk voorjaarsweer het was. In de tuin van het ziekenhuis bloeiden de struiken al. Ze had bijna nog geen tijd gehad er naar te kijken. En wat was de lucht mooi blauw — zo strak en helder als je dat alleen in de lente maar zag.

Ze ademde diep, meende er het voorjaar te ruiken,

tussen de benzine- en stofgeurtjes van het verkeer. Hè, heerlijk toch! Zou ze een eind gaan fietsen, in plaats van naar huis te gaan? Of alleen een singeltje om? Ze had nog een zware dienst vanavond.

Genietend, langzaam, reed ze de Gravensingel langs, waar het fijne groen van de bomen als doorschijnend glas tegen het blauw van de lucht plekte. Dit wilde ze vaker doen — langs een omweg naar huis. Zo zag je nog wat van de lente, behalve nu en dan een vluchtige blik op de ziekenhuistuin ergens van boven uit een raam.

Het was rustig hier. De mensen die er passeerden, liepen of reden onwillekeurig langzamer. Die twee daar vóór haar

Ze keek ineens scherp, trapte wat steviger door. Waren dat was dat Els? Die donkere vlechten zou ze uit duizend hebben herkend. Vlechten zoals op háár rug hingen, een jaar geleden nog.

Stil — ze zou er achter blijven. Es kijken wat er eigenlijk aan de hand was. Els hùn Els die met jongens fietste, en laat thuiskwam en thuis misschien vertelde Zoiets dacht je van je eigen zus niet. Andere meisjes deden het, dat wist ze. Maar zij Lenie, en Gréét

En — wie wàs die lange jongen? Zeker iemand uit haar klas. Wacht es, het was die vervelende Dijkhuis, die slungel, die al twee keer was blijven zitten. Ah was die zó? Ging die met meisjes fietsen Els, zo'n jong kind nog, amper zestien

Ze zag, hoe Els haar lachend gezichtje naar hem toewendde. De jongen pakte haar hand, hield haar vast.

— Je zòu em — dacht Rita, ineens boos. — Laat die slungel van haar àfblijven. Wat denkt hij wel? Hij is zeker vier jaar ouder dan zij Maar als ze straks thuiskomt, dan zal ik Ja — wàt zou ze eigenlijk? Zeggen dat 't een schànde was, dat Lenie en zij zoiets nooit hadden gedaan!

Ze trapte onwillekeurig wat harder, kwam vlak bij. Die twee daar voor haar zagen niets van 't verkeer,

noch van de groene bomen tegen de zuivere voorjaarslucht. Zou ze . . . zou ze hen inhalen? Zeggen dat Els mee moest, naar huis?

Nee, dat ging niet. Maar straks, als ze thuiskwam, ja — dan zou ze 't haar eens flink zeggen.

— Het was over vijven toen Els binnenkwam. Met het meest onschuldige madonna-gezichtje kwam ze groeten, meteen een kopje thee halen.

„Je bent laat, kind.”

Rita keek Els aan. Zou ze nu niet door de mand vallen?

Maar van Els' rustige gezichtje vertrok geen spier.

„Ja moes — nog wat gewerkt met Mien. Er zijn altijd dingen die je beter samen kunt doen. 'k Ga meteen maar naar boven, hoor.”

Langzaam, voetje voor voetje, verdween ze met het volle kopje.

— Na een poosje klauterde Rita naar boven. Als Joop er nu maar niet was: die kreeg je de deur niet gemakkelijk uit.

Ze ging naar binnen. Aan de overkant van de tafel zat Els, alleen. Ze schrok op toen ze Rita zag binnenkomen, moffelde vlug een papiertje weg onder haar tas. Ze was nog niet eens met haar huiswerk begonnen. Het kopje thee stond nog onaangeroerd.

— Nu voorzichtig beginnen — dacht Rita — en jezelf niet boos maken. Maar tegenover het kwasi-onschuldige gezicht, waarmee Els haar tas begon uit te pakken kwam al haar ergernis weer boven.

„Jij bènt niet blijven werken met Mien,” zei ze strak.

Els keek op. „O néé?”

„Dat weet jij even goed als ik, dat er niets van waar is, van dat smoesje met Mien. Is dat je gewoonte tegenwoordig om moeder zo voor te jokken?”

Els schokte met haar schouders, zocht kalm de thema op die ze maken moest. „Wat wòu je nu eigenlijk?”

„Wat ik wou . . . wat ik wòu . . .,” hakkelde Rita, „ik wou je alleen maar zeggen dat ik het misselijk vind, dat ik het nooit van je had gedacht . . .”

„Wàt nooit gedacht?”

Rita bleef haar een ogenblik verbaasd aankijken. Hoe was het mogelijk dat je zó'n engelachtig onschuldig gezicht kon zetten, als je toch pàs Of zou ze, misschien — zich tòch nog hebben vergist? Maar nee, dat was niet mogelijk.

„Wàt niet gedacht?! Dat jij daar met zo'n slungel van een vent, die niet eens van je àfblijven kan Scháám je je niet?”

„Ik me schamen, waarvoor? Of wou jij me soms vertellen dat jij en Lenie zulke heilige boontjes waren? Bovendien — jij bent mijn moeder niet, en ik zal zèlf weten met wien ik ga fietsen.”

„Dat jij nu met zo'n vent, met de grootste lammeling van de héle H. B. S., dat jij je daardoor laat inpalmen! Je moest het es weten: vandaag jij en morgen een ànder, wat ik je vertel! Nee, dàt hebben Lenie en ik toch nooit gedaan. En dat je moeder maar voorliegt Hoe lang is dat nu al zo?”

Els negeerde haar vraag.

„Ze hebben me anders van jou verteld”

Rita keek haar vorsend aan. „Nou, wàt hebben ze van mij verteld?”

„Dat jij met dien langen jongen, hoe heet-ie ook weer Theo geloof ik, dat jij daarmee ging”

„Zèggen ze dat op school?!”

Het bloed vloede weg uit haar gezicht. Ze klemde haar handen om de leuning van de stoel. Ergens, van binnen, voelde ze een vreemde pijn. Zij en Theo Ze ademde diep.

„Zo — zeggen ze dat op school,” zei ze met een plotselinge kalmte, „dan kan ik je toch wel verzekeren dat daar geen woord van waar is”

„Moest ik jullie zelf niet dikwijls hebben zien staan praten! Jullie zult óók wel es een straatje om Of heeft hij dat nooit gevraágd soms?”

Rita's handen klemden nog vaster om de stoel-leuning. O, dat kind je zóu ze

„Nee,” zei ze, „dat heeft hij nooit gevraagd, omdat het helemaal maar een kletspraatje is. En als hij het had gevraagd”

Ze stokte, wist ineens heel zeker: ik zou het wèl gedaan hebben, vast al was ik ook zestien. Maar Théo

„. . . . In elk geval,” ging ze verder, „dat was zo’n slungel niet als die jongen van van Dijkhuis. Daar mag je wel mee oppassen, dat zeg ik je!”

„Hij gaat niet met een ander,” zei Els met overtuiging. Haar mooie, bruine gezichtje had de hooghartige trek verloren. Er was bijna iets smekends in: hij gaat niet met een ander!

— Och — dacht Rita — dat geloof je immers nóóit! Wat moest ze nu verder Els — zo’n kind nog.

„Maar je moet me belóven,” zei ze dringend, „dat je nooit met hem mee zult gaan ’s avonds”

„Nou — wat zou dat?”

„Dat moet je me beloven, en anders anders zeg ik het tegen moeder.”

„Je gaat je gang maar,” zei Els. — Dat doet ze niet — wist ze met zekerheid.

Nee — Rita deed het niet.

Het was bijna tijd om terug te gaan. In de huiskamer, een étage lager, bedacht ze, dat ze nog niet eens gevraagd had naar bericht van Lenie. Er lag een kaart op het dressoir.

— Morgen denk ik met de trein van 20.15 aan te komen. — Meer niet.

— Kwart over acht — rekende Rita vlug — misschien speel ik het klaar. Waarom schrijft ze zo kort? Druk zeker.

Fijn, morgen Lenie thuis. Zij had twee vrije dagen opgespaard. Dat kon een gezellige tijd worden, net als vroeger

Tegen zessen kwam Freek uit de Leeszaal, de aktentas onder de arm. Hij hield de tochtdeur open

voor het meisje dat met vlugge pasjes achter hem kwam, groette, en bleef staan.

Het viel hem, na het koele, gedempte licht in de grote moderne zalen binnen op, hoe licht en blij het buiten was. Wat zou je daarvan kunnen genieten — dacht hij spijtig — als je — als je maar niet zo'n lege dag achter de rug had. Och, hij werkte wel maakte Franse themaatjes, leerde Franse woordjes. Schreef sollicitaties die tot in de puntjes in orde waren, ging er soms heen om zich persoonlijk te melden Maar dat was het wèrk niet waarnaar hij verlangde, deze dag en zoveel dagen daarvóór. En — hij had een verantwoordelijke baan gehad, kòn toch niet weer als kantoorklerk beginnen. Nee, dàn maar liever nog wat wachten, zoeken. Ellendig dat het met vaders zaken ook al niet best ging. Enfin — de meisjes zorgden nu voor zichzelf, dat scheelde alweer. Dapper van Lenie . . . ze kwam maar eens in de zes weken thuis. Maar morgen kwam ze met vakantie.

Vacantie! Zij had gewerkt ten minste. O, zó te werken, zó te mogen, te móeten werken dat je aan vakantie toe was, hij zou er wat voor willen géven. Voor die akte werken was het enige dat-ie nog kon doen. Maar zulk werk hield je geen hele dag vol. Dat was werk voor een ávond, na een welbestede dag. Volhouden maar misschien gaf het nog wat meer kans.

Hij was ongemerkt de kant van het stadspark uitgelopen, ging er zitten op de eerste bank in de zon. Een jonge man — een werkman — stond op toen hij kwam, tikte aan zijn pet en slenterde langzaam verder.

— Een werkloze — ging het door Freek heen.

Een zware moedeloosheid overviel hem toen hij daar zo alleen op die bank zat. — Werkloze —. Hij vocht tegen de gedachte, die plots helder opdook: ik ben óók een werkloze.

Nee! nee! Hij zou wel weer wat vinden immers. En als het móest, desnóóds

Hij zat daar maar stil voor zich uit te staren in het wriemelende blikkerende water van de vijver. Zijn sterke handen, stil over elkaar gelegd, vingen het witte voorjaarslicht. En langzaam . . . liet hij de gedachte in zich bezinken die hem vandaag pas bewust was geworden: hij was één van die waarover de regering zich zorgen maakte, een heel klein stukje van het grote probleem dat door niemand op te lossen was, een vezeltje van de kanker die aan de nationale welvaart knaagde. Alleen — hij hoefde nog geen steun van anderen, kon zichzelf voorlopig nog redden — hoe lang nog? En — wat dan?

Als voor een muur bleven zijn gedachten hier staan. Ja, wat dan. Wát, als je helemaal niets meer had. Hij gruwde van het beeld dat ongewild voor zijn geest opdoemde: achteruitgegaan, „heruntergekomen”, verarmd en verarmoed. Hoe was het mogelijk . . . hij?

Groepjes werkloze arbeiders, ouderen en jongen, slenterden langs hem heen, keken even: een héér, liepen dan pratend en lachend verder.

— Ze moesten eens weten — dacht Freek bitter — dat ik een hunner ben. Hoe lang al . . . máánden! En zij? Twee, drie jáár misschien . . . Van zoiets kon je de tijd niet meer meten. Het leek bij hem al jaren. Jaren van innerlijke strijd tegen de moedeloosheid om een leven zonder werk en zonder doel. Jaren van zelfbeheersing — ze mochten thuis niets aan je merken, dáár hadden ze zorgen genoeg.

Hoe was het mogelijk dat die mensen na werkelijk een jaar of twee-drie nog normale mensen waren? Zoiets maakte je kapòt, het vrat aan je jonge kracht, je idealen, je zelfrespect. Hoe was het mogelijk dat ze nog konden lachen, rustig een krantje konden lezen op een bankje in de zon. Of — òf maakte het je op den duur murw, zodat je het leven maar over je heen liet gaan, zonder verzet meer, zonder strijd tegen de innerlijke ontreddering waar je, onzichtbaar voor anderen misschien, maar langzaam en zeker aan te gronde ging?

Hij rechtte zijn rug, kruiste de armen over elkaar. Nee — dat niet. Was hij zo'n slappeling dat hij nu, na ruim een half jaar, al de strijd opgaf? Nee, hij zou flink zijn, laten zien dat hij een kerel was — kop op! — en zich opnieuw in verweer stellen tegen het leven!

— Wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen Wat had dat er nu mee te maken. Wilde hij zijn leven behouden? Ja, dat wilde hij! Het leven dat hem toekwam, het leven dat hij zich altijd had gedroomd, zijn mooie jonge leven. Dat liet hij zich door niemand afnemen, dat zou hij vasthouden met de laatste vezel, ontworstelen aan

. . . . Wie zijn leven zal willen behouden Dat had Christus gezegd. Christus, die zelf zijn leven had durven verliezen, die losgelaten had toen Hij niet langer mocht vasthouden, losgelaten, vrijwillig.

En diezelfde Jezus eiste nu van hem, dat hij zou loslaten wat hij in beide handen hield geklemd: zijn werk, zijn naam, zijn toekomst.

Was dat zo? Was het verkeerd geweest wat hij gedaan had al deze maanden: vechten tegen zijn eigen ondergang, vechten als een man om je hoofd boven water te houden? Was het verkeerd dat hij niet wilde worden als die anderen: ongevoelig en onverschillig voor de ellende die toch niet te keren was?

. . . . Wie zijn leven zal willen behouden

Het echode door zijn hoofd. Hij wilde zijn werk behouden, zijn idealen, omdat hij zonder die geen mens was.

Eiste Jezus dat?

Neen — Hij eiste alleen — onverbiddelijk — dat hij dat leven, met zijn wanhopige worsteling en strijd, met zijn altijd dreigende moedeloosheid, met zijn gekneusde idealen en zijn onzekere toekomst zou geven in Zijn handen, om het uit Zijn handen terug te ontvangen, het gewillig te aanvaarden zoals het was. En dit, het óvergeven — was moeilijker dan de felste strijd.

Maar Jezus eiste het. Hij had Zelf het voorbeeld gegeven.

— Als je je leven hier had, in je handen — peinsde hij met iets van de oude humor — dan zou je het van je weggooien zover je kon. Maar zó gemakkelijk ging het niet.

Van nu af aan zou hij zijn eigen handen los moeten maken, die zo krampachtig knelden

„Zo — hebben de dames weer eens een conferentie gehad?” vroeg Freek, toen hij in de huiskamer Greet vond.

„Ik nee, ik kwam alleen maar even kijken of Rita er nog was, maar ze was net weg. En ik wilde graag weten wanneer Lenie thuiskomt.”

„Wat ben je laat, Freek,” zei mevrouw Westerman, „’t is al bij zevenen.”

„Ja, de jongens zullen wel ongeduldig zijn geworden. Maar eh hoe laat komt Lenie nu eigenlijk thuis?”

„Kwart over acht, de kaart ligt op het dressoir.”

„O, dank je Greet. Wat schrijft ze kort, hè moeder?”

„Ja, alleen maar even een berichtje. Ik geloof dat ze zich veel te druk maakt met dat handwerken en die hoofdakke. Ze zag er de laatste keer ook niet erg best uit. Ook wat stiller dan anders, niet zo’n vrolijke Lenie meer. Enfin — we zullen maar eens afwachten, morgen.”

„Verantwoordelijk werk maakt ouder,” zei meneer Westerman op zijn kalme, stille manier.

Geén werk nog véél ouder — dacht Freek, en zweeg.

Greet zag het eigenaardige lachje op Freeks gezicht. Het deed haar plotseling pijn. Hij kon soms iets in zijn ogen hebben Vroeger wat had ze altijd een ontzag gehad voor die ogen. Die scherpe, critische grijze ogen ze beefde er voor. En toch, dit hulpeloze, verdrietige dat ze er soms in zag, al deed hij dan ook opgewekt, dit deed haar pijn, ze zou er om kunnen

huilen. Wat zou ze willen geven wanneer hij weer was als vroeger, vóór hij werkloos werd Kwam het dáárdóór? Trok een jongen zich dat zó aan? Zij begreep het niet. 't Zou wel weer voor elkaar komen toch, dit kon zo niet altijd blijven Ze zocht in haar gedachten om in dit werkloos zijn het heel ergs te vinden dat hem zo veranderd had, maar ze begreep het niet. Freek, Lenie en Rita, ze waren allemaal gelijk: wèrken, vooruitkomen, wat wòrden in de wereld! Zij kon dat niet begrijpen. Was dat nu zó erg, dat hij een poos geen werk had? Hij kon studeren immers. Nee, ze zag het niet, hoe het knaagde aan zijn binnenste: dat hij geen nut meer deed. Ze had hem weer willen horen lachen zoals hij vroeger deed. Zoals hij plagen kon en je er tussen nemen!

De informatie van Joop: „Eten we nou haast?” bracht haar tot zichzelf. Ze groette haastig, liep vlug de trappen af, naar huis. Ze was zelf nu óók laat, juffrouw Willemsen zat stellig al te wachten.

Haar vader was even voor zessen weggeroepen.

De gouden droom.

„Váder! Moes!”

„Zo kind, ben je daar? 'k Ben blij dat ik je weer eens een poosje thuis heb.”

„Ja, fijn, he? Gaat 't goed met jullie allemaal? Waar zijn Bob en Tini? Toch nog niet naar bed?”

Ze kwamen meteen binnenstuiven, in hun nachtkleren al. Tini vloog haar om de hals. Bob bleef op een afstand even staan. Wat was ze vreemd geworden — zo gróót

„Lieve schatten! En hoe gaat het op school? Dat ik nu nèt zulke kinderen in de klas heb als jullie, hè? Joop, jongen, jij lijkt wel elke keer gróter geworden als ik je weer zie. Fréék”

Ze keken elkaar aan, dachten hetzelfde: wat is er met jou?

„Els waar is Els, moes?”

„Els? Huiswerk maken bij Mien Brongers. Ze zal wel gauw komen, nu jij thuis bent.”

— Huiswerk maken — schrok Rita. Zou ze dan toch nú al?

De voorkamer was versierd met bloemen, het schemerlampje brandde al.

„Gezellig. Wat hèbt u het hier toch gezellig, moes.”

Ze dook behaaglijk in een lage stoel. Bob en Tini posteerden zich elk op een leuning, wilden alles zien en alles horen. Joop ging op de grond zitten, strekte zijn lange jongensbenen naar de haard.

„En vertel nou es”

Lenie kwam weer, met al die luisterende gezichten

„Ze kwamen meteen binnenstuiven, in hun nachtkleren al.”

naar haar toegewend, in een van haar oude vrolijke buien, vertelde met schitterende ogen en kleurtjes op de wangen over de goedge juffrouw Bos, die steeds maar bang was dat ze nog eens de hongerdood zou sterven.

„Eét je wel goed?” kwam mevrouws stem er bezorgd tussen in.

„Ik eet alles wat maar enigszins eetbaar is — en dat is met wat goede wil zo ongeveer de helft. En dat is wel es goed, hoor. Als je altijd thuisblijft word je wel verwend.”

„Verwend!” bromde Joop.

„Nou en òf, dat zul je ondervinden als je nog eens op kamers komt.”

— Op kamers — dacht ze — wat klinkt dat! En als je 't dan zag

„Maar eet je dan wel flink brood, en melk? Dat is toch overal gelijk.”

Lenie proestte. Ze vertelde van het nare smaakje aan de melk doordat buurmans koeien met rapen werden gevoerd, van de thee die meestal, één, twee, hup! het raam uit, in de struiken terecht kwam. Er was altijd nog schoon water!

Greet, op het hoekje van de divan, naast Rita, ervoer het als een geluk: hier te zitten of ze er bij hoorde. Alles weer als vroeger

Ze had Freek in een tijd niet zo horen lachen. Wat kon die Lenie ook leuk vertellen. Ze was toch veranderd, ouder geworden, zelfbewuster. Kwam dat doordat ze nu op eigen benen stond? En wat vertelde ze toch allemaal van dat dorp? Je zou haast niet geloven dat er zulke toestanden en zulke mensen waren, nog wel in je eigen land. Eigenlijk dacht je dat alle mensen zo waren als hier in de stad. Bóeren, dat waren voor haar net zulke vreemde wezens als de negers die ze langs de havenkade zag slenteren, donkerbruine mensen met soms zulke griezelige lichte handen Nee, zij zou 't niet kunnen, niet durven. Lenie, ja, zij waren allemaal zo flink.

En Lenie vertelde honderd uit, nu ze eenmaal loskwam, over het hoofd, de onderwijzer die fi-lo-so-fie studeerde, grappen over de kinderen, het kleine Keesje, over de pastorie Annie Maar tussen dat alles vermeed ze die éne naam te noemen die aldoor in haar hoofd zong: Jóóst

„Hebben ze daar maar één kind, bij den dominee, alleen dat meisje maar?”

Dat was Vader.

„Nee, nog een getrouwde dochter, die is al oud. En twee zoons die zendeling zijn, en dan nòg een zoon, maar die is meestal in Amsterdam”

„Amsterdam,” informeerde Freek belangstellend, „wat doet hij daar?”

„Studéren. Letteren geloof ik.”

„O.”

„Lenie! Een brief voor je, een dikke!”

Lenie stond boven voor de spiegel het haar te doen. Ze zeurde een beetje, om het genoeg weer eens een behoorlijke toilettafel te hebben. En — het was immers vakantie!

Joop kwam, met drie treden tegelijk, de trap op gerend, stooft zonder kloppen naar binnen.

„Waar vandáán?”

„Weet ik niet. Ik ging net naar beneden en toen zag ik 'm in de bus vallen.”

Lenie draaide het pakje om en om, probeerde het poststempel te ontcijferen. Een les misschien?

„Zandhorn,” spelde ze.

Ze voelde hoe het bloed haar uit het gezicht trok. 't Was of haar hart een ogenblik stilstond. Haar vingers trilden Haar schrift Jóóst

„Zeker wat vergeten,” stelde Joop vast. „Meid maak je niet dik.”

Fluitend verdween hij naar beneden, ging eens inspecteren hoe ver het eigenlijk met 't eten was. Die groten zeurden altijd zo.

Op de rand van haar ledikant frutselde Lenie met bevende vingers het touwtje los. Bovenop, een brief. Grote eerlijke letters: Annie!

Een zwaar gevoel van teleurstelling zonk in haar neer.

Annie! Wat had zij dan verwacht? Dat Joost haar schrijven zou?

Langzaam, met vochtige ogen, las ze:

Beste Lenie,

Toen je gisteren bij ons was heb ik helemaal vergeten je dit te geven. Joost heeft het me verleden week al gegeven, maar ik heb er niet meer aan gedacht. Er zit een boek in geloof ik, dat had hij van je geleend.

Zeg — we zijn zo druk met koffers pakken.

Het is erg gezellig, Joost helpt ook mee. En je moet altijd zo om hem lachen, vind je niet? We gaan naar Noordwijk. Mijn broer Jan komt met verlof, en hij brengt een bruine baboe mee om op de kinderen te passen, en nog een Javaan, die later ook dominee wordt. Dàg, veel plezier in de vakantie. Als je in de buurt van Noordwijk komt, dan kom je bij ons theedrinken, hè? Het is nog wel koud aan zee, en niet druk, maar dat vindt Vader juist prettig.

Groeten van ons allemaal,
je ANNIE.

Ze keerde de brief om en om, keek nog eens in het couvert.

Niets. — Wat verwachtte ze dan toch? Hij had immers niets gezegd. Misschien, in het schrift Hij had het Annie ingepakt gegeven

Ze bladerde, heen en terug. Niets. Ja tòch, wat was dat? Hier, achteraan dat stond er niet in

Met kleine, vreemd gevormde letters was er een gedicht bij geschreven. Ze wist het plotseling met zekerheid: Jóóst.

Met knipperende ogen las ze:

Blauw was de nacht in je wijd-open ogen
Blinkend de maan in je haar.
Wij gingen vanzelf onder de hoge
sterren, verloren in elkaar

Haar hart bonsde wild. Dàt had hij Als door een nevel las ze verder, zag de datum die hij er onder had geschreven.

Dat was dat was die avond.

Ze bleef bewegingloos zitten, het opengeslagen schrift op haar schoot. In haar hoofd zongen aldoor dezelfde woorden: Je was een wonderblonde makker Deed ik je pijn?

Ja — het deed bijna pijn. Maar een pijn die ze voor alles op de wereld niet zou willen missen. Jóóst Hoe lang duurde het nog?

Ze hoorde een deur opengaan. Els. Vlug klapte ze het schrift dicht, legde het op de boekenplank boven haar bed.

„Heb je een brief? Van wie?”

„O, van een meisje, van Annie, je wéét wel”

„O, van dat kind van den dominee la's kijken.”

„Ben je niet wijs? Wie leest er nou een anders brieven?”

Ze vouwde het groot-beschreven velletje weer op, schoof het in de enveloppe.

„Gunst, kind, stel je niet aan. Is 't zo iets bijzonders? Joop heeft me er mooi mee wakker geschreeuwd, die vervelende jöngen.”

„Zo, da's erg, 't is half negen.”

„Nou, wat zou dat. 't Is toch vacantie.”

Ze kwamen druppelsgewijze binnen.

Meneer Westerman en Freek waren al weg.

— Wat heerlijk toch — dacht mevrouw Westerman dikwijls in die dagen — om àl je kinderen nog eens thuis te hebben. Weer de oude vrolijke drukte in huis, meisjes die lachten en zongen door de hoge gangen en kamers. Ook Joop en Els verdroegen elkaar beter, nu de groten met hun verhalen en invallen wat afleiding brachten. De tweelingen, de kleintjes toch, werden wel een beetje verwend nu door die grote zussen, maar och, dat redde zich wel weer.

Haar kinderen waren toch wel vroeg uit huis gegaan. Rita, ja, die bleef in haar nabijheid. En die zou ze juist gerust de wereld in durven sturen. Rita, met haar blijde levenslust en grote innerlijke kracht. Maar Lenie — ze maakte zich wel eens bezorgd over haar. Ze kon er soms zo teer uitzien, en — sterk was ze nooit geweest —

„Léér je niet te hard, kind?” vroeg ze op een avond,

toen ze allen rustig bij elkaar zaten. „Als ik jou was, dan liet ik die Hoofdakte voorlopig maar schieten, of ik deed er een jaar langer over. De school — daar begin je óók nog maar pas mee. En dan twee klassen.”

Freek zat donker voor zich uit te kijken. Zo'n meisje, zo'n kind eigenlijk nog als je ze zo zag, die werkte zich misschien over de kop. En dan te denken dat ze er uit was gegaan omdat . . . omdat hij gedwongen was met zijn sterke armen over elkaar te zitten. De wereld zat toch raar in elkaar tegenwoordig. En dat je daar nu niets aan kon doen! Niets dan wachten, afwachten en lóslaten . . . je overgeven met alles wat je toch van binnen zo zeer kon doen.

Maar Lenie lachte.

„Hebt u mijn kamer gezien, Moes? Nou, dan kunt u toch wel begrijpen, dat ik er zeeziek word wanneer ik niets te doen heb? Nee — ik vind het juist heerlijk om zó te werken dat alles precies in elkaar past. Dat geeft me zo'n voldoening, elke avond weer. Ik moet het nu eenmaal flink druk hebben, anders komt er nergens wat van terecht. En als ik tegen 't eind zie dat het te veel wordt, welnou, dan laat ik de Hoofdakte een poosje schieten.”

„Ga er eens wat vaker uit, op visite.”

„Ja, ja, jullie zit hier in de stad! Makkelijk praten! Met het hoofd ben ik geen dikke vrienden, evenmin als met zijn vrouw. Ze zijn daar zo stijf, en er heerst altijd zo'n vries-temperatuur. Kan ik niet tegen, hoor. Nou, en dan heb je den dominee, daar is 't wel gezellig. 's Zondags ga 'k er meestal heen. En dan nog een keertje zo es even in de week. En we wandelen wel eens samen.”

„Wie samen?”

„Nou, Annie en ik.”

„Nee, da's waar, er zijn geen andere kinderen thuis.”

Lenie gaf geen antwoord. 't Was wel goed zo: alleen Annie, dat was veilig.

— Je was een wonderblonde makker.

Deed ik je pijn? — zong het in haar hoofd.

Ze vond het vreemd dat niemand daarvan wist, van haar schrift, van die avond Later misschien Nog een week, en dan dan zag ze hem weer. Hoe zou het zijn?

„Weet je wat we moesten doen?” zei Rita, een van de volgende middagen „gezellig met ons drieën de stad in en gaan theedrinken in de Bijenkorf. Ik heb vanmiddag vrij. Doen?”

„Ja, ja, leuk, zeg.”

„Je gaat toch ook mee, Greet?”

„Natuurlijk, graag! Mag ik jullie fuiven?”

„Heb je teveel zakgeld? Goed, dat doen we.”

Lenie genóót. Winkelen op Zaterdagmiddag, weer eens in zo'n grote drukte lopen dat je bijna niet kon oversteken. Weer eens wandelen langs al die prachtige winkels. Weer eens gezellig ergens boven zitten en een taartje eten. Wat had ze dat in een tijd niet gedaan. Ze moest lachen bij de gedachte: bij hen in Zandhorn taartjes eten! Die moest je vooruit bestellen bij den bode. Het idee!

Ze slenterden gezellig gearmd over de volle trottoirs: drie fleurige meisjes in hun lichte voorjaarsjurken. Greet, aan de linkerkant, moest telkens even loslaten, anders konden ze er zo gedrieën niet door.

Ze keken en winkelden tot hun benen er moe van werden, zwierven in de Bijenkorf beneden langs de ontelbare toonbanken, lieten zich dan met de roltrap naar boven dragen.

In een gezellig hoekje bij het raam gingen ze zitten, bestelden het aloude meisjesprogram: thee met gebakjes.

„Ik voel me weer net een H. B. S.-meisje,” zei Lenie. „Het idee, zeg, dat ik nu vóór een klas sta in plaats van dat ik er in zit.”

„Ja, voel je je niet gewichtig?”

„Nee, hier niet, maar op zo'n dorp wel een beetje,

heus. Daar kijken ze allemaal tegen je op, daar ben je voor iedereen „de juffrouw” en niemand denkt er aan dat je zelf eigenlijk nog half een kind bent. Nee, 't is maar goed dat ik dikwijls in de pastorie kom, anders zou ik heus niet voor de gevolgen instaan.”

„Zeg, weet je nog,” begon Greet, „dat we hier nog eens hebben gezeten, héél lang geleden al? We zaten in de eerste klas, jij en ik . . . we hadden een clubje van alle meisjes met elkaar. Elke week moesten we twee cent geven, maar we wisten nog niet, waarvóór. Nou, en toen vlak voor de grote vakantie zijn we met een zak vol centen met ons allen naar een lunchroom gegaan. En toen hebben we voor ieder vijf gebakjes besteld. Wéét je nog, Lenie?”

„Ja, o ja. En ik weet nog hoe 't me speet dat ik er maar drie op kon. En de rest heeft dat dikke meisje opgegeten die er in de tweede afgegaan is.”

„Trude.”

„Ja, Trude. Zo'n eigenaardig kind, he?”

„Ja, en ik, ik kon er maar twéé op.”

„Dat was jammer voor u!” hoorden ze opeens van het andere tafeltje.

Ze keken alle drie om: twee jonge heren hadden het tafeltje naast het hunne bezet. Ze lachten vrijmoedig tegen de drie meisjes. De éne, een grote, donkere jongen, knipoogde brutaal tegen Greet. „Ja, dat was toch jammer,” zei hij nog eens. „Wil je niet eens proberen of je er nu misschien drie op kunt?”

Greet bloosde van plotselinge verlegenheid. Ze keek strak voor zich, roerde hevig met haar lepeltje in de grove, witte kop.

„Kind, ben je mal,” zei Lenie zacht, „trek je er toch niks van aan. Niets terugzeggen, dan houden ze wel op.”

„Zullen we een ander tafeltje zoeken?” vroeg Greet benepen.

Lenie en Rita lachten. „Dacht je nou heus, dat ze dan niet binnen twee tellen wéér naast ons zaten?”

Dáár zou je ze nog eens een plezier mee doen! Praat maar gewoon door, en kijk niet naar ze."

Greet ging een beetje op zij, zodat ze wat beter langs hen heen kon kijken, begon dapper aan haar tweede gebakje.

„Ziezo," zei de jongeman, terwijl hij ook een eindje opschoof, „nu kan ik haar goed zien. Wat heeft ze een snoezig snuitje, Wim, kom eens hier kijken."

„Als ze niet ophouden ga ik wèg," zei Greet, ongevoon beslist voor haar doen.

Twee meisjes schoven langs hun tafeltje, keken eens in het rond, lachten met hun kleine rood geverfde mondjes tegen Greet's plaaggeesten.

„Kom maar hier zitten," riepen ze, „hier zijn nog twee plaatsen vrij."

De meisjes bleven even staan, deden gemaakt verlegen, lieten zich dan lachend overhalen, aan hetzelfde tafeltje plaats te nemen. Het duurde niet lang of het geflirt was er in volle gang.

„Ziezo, die zijn we kwijt," zei Greet opgelucht. „Snap jij zulke meisjes nou? Ik zou 't niet durven gewoon. En niet willen."

„Och," zei Lenie, „het is natuurlijk een heel ander slag meisjes. Die gaan vanavond met elkaar uit, naar de bioscoop of zo. Vandaag déze en morgen een ander."

— Vandaag deze en morgen een ander — dacht Rita met plotselinge schrik. Els! Dijkhuis Maar Els was toch niet zó?

„Zeg Lenie," vroeg ze zonder overgang. „Herinner jij je dien langen, slungeligen jongen nog Dijkhuis heet-ie, z'n voornaam weet ik niet."

„Ja — wat dan? Hoe kom je daar zo opeens bij?"

„Och, zo maar. Ik dacht is dat eigenlijk niet net zo'n type als die twee lui hiernaast, zo'n beetje een scharrel?"

„Ja, ik weet het ook niet Wacht es, ja hij reed vroeger wel vaak met dat kleine halfbloedje, maar

ik weet niet Bepaald een fris type is het niet."

„Nee, dat vind ik ook."

— Els — dacht Rita ongerust — ik zal haar tòch nog eens waarschuwen. Stel je voor dat Els, zó Waar zat ze tegenwoordig 's avonds altijd?

Het was kouder geworden toen ze na een poosje weer buiten kwamen. De wind was opgestoken. Die tochtte door stegen en portieken, deed het stof dwarrelend opwolken boven de straten.

„We konden wel onweer krijgen," zei Rita, „of een hoos. Je kunt hier zo weinig van de lucht zien, hè?"

Zo hier en daar gingen de étalagelichten al aan. Het buitenlicht was eigenaardig blauw-groen. Ze rilden in hun dunne jurken.

, Zullen we de tram nemen?"

„Welnee, dan moeten we toch nog het laatste eind lopen. We zijn er zo even vlug."

Ze stapten stevig door, arm in arm, voor de warmte.

„Wat hang je toch Lenie," zei Rita, „mijn arm wordt er zwaar van. Kun je niet meekomen?"

„Ik ben zo moe van al die drukte. Dat ben ik niet meer zo gewend moet je denken. En ik loop te bibberen."

„Ja, ik ook. Hadden we onze jassen maar aange-trokken."

„Ja, maar we zijn niet van suiker."

Ze liepen in de maat, hoe langer hoe vlugger.

Juist toen ze binnen waren, begonnen de eerste dikke droppen te vallen.

Briefwisseling.

In de logeerkamer, als ziekenkamer ingericht, waren de gordijnen dichtgeschoven. Lenie woelde onrustig heen en weer. In haar hoofd woelden de gedachten dooreen . . . ze wist niet of ze wakker was of droomde. Ze zag de kinderen, háár klas, bij Van Velthuyzen het lokaal binnengaan. „Kom jullie maar bij mij, want jullie juffrouw is ziek.” Ziek, ja, ja. Daar zaten ze: Keesje en Riekje en Jannetje — met hun drieën in zo'n grote bank. Hoe konden ze nou zó schrijven! O, als ze hun schriften maar niet verknoeiden, hun mooie schriften die ze later mee naar huis kregen . . . Nee, daar zou Van Velthuyzen wel op passen toch . . . Hij stond voor de klas en keek over al die hoofden heen. Zijn ogen waren diep en donker. Misschien zag hij al die kinderen niet eens . . . Misschien dacht hij nu aan hevige problemen, want hij studeerde fi-lo-so-fie. 'n Gek woord eigenlijk. Wat wàs dat nou: fi-lo-so-fie . . . En wat waren zijn ogen donker . . . je kon de pupillen niet onderscheiden. Het waren ogen waar je niet door kon kijken. Maar de kinderen hadden er ontzag voor. Nee, ze zouden niet in hun schriften knoeien, want Van Velthuyzen was er bij.

Ineens was het toch net of er een ander voor de klas stond. Hij was groot en slank en had een lichtgrijs pak aan. Hij knipoogde tegen de kinderen en tilde er één op de bank: Keesje. „Pas op, hoor, als jij je best niet doet! Als je juffrouw dat ziet!” Nu keerde hij zich om en keek haar aan. Zijn ogen lachten: Jóóst!

Met een schok keerde Lenie zich om. Droomde zij?

. . . . Je was een wonderblonde makker Joost zou het voor haar opzeggen, maar hij wist niet meer hoe het begon. Hoe was dat ook weer? Je was een wonderblonde makker Hij hield haar hand vast Nee — laat me lòn Zie je dan niet dat juffrouw Bos achter de ruit staat! Groet haar toch niet Wat is het mooi hier en zo stil

Wil je nog thee? Laat ik 't maar even doen Verdraaid, wat is dat heet! Zie je nu wel? Had 't mij maar laten doen Schiet op, Annie, je komt nog te laat, ik hoor ze al bellen voor Je schrift nog het schrift van Joost, een oud schoolschrift . . . er staan poppetjes op getekend. Hangt zijn hoed wel aan de kapstok? Nee, hij is zeker naar Amsterdam

Een frisse hand raakte haar voorhoofd aan. Ze deed haar ogen open: Mòeder

„Stil maar wat ben je toch onrustig Wil je wat drinken? Ik zal een glas citroen voor je halen”

„Hè ja.”

Maar toen mevrouw terugkwam lag ze alweer te woelen, praatte half-luid: „Nee, Van Velthuyzen, je màg Keesje geen straf geven! Zie je dan niet dat hij 't niet beter kàn! Dat zou Joost nooit gedaan hebben. Maar die is naar Amsterdam Annie, waar is mijn schrift? Je was een wonderblonde makker”

Mevrouw bleef bij haar bed zitten, wachtte met de citroen tot Lenie wat rustiger zou zijn. Straks kwam dokter Verhagen. 't Was erger dan gisteren, ze praatte aldoor in zichzelf. Waar had ze 't toch zo druk over?

Keesje, Joost, Annie kinderen van haar klas zeker. Ze moest wel veel van haar werk houden dat ze 't zo moeilijk kon loslaten. 't Zou toch nog wel een poosje duren. Na zo'n hoge koorts knapte je in een week niet op. En 't kind was totaal verzwakt, overwerkt. Was ze maar wat minder dapper, wat minder ijverig. Els zou zich nooit ziek werken! Nee, die kon er wel wat energie bij gebruiken. Die hoorde niet bij de ijverige kinderen, net zo min als Joop. Freek wel, ja

En Rita Maar Rita kon er beter tegen

Ze maakte een washandje nat onder de kraan, legde het op Lenie's gloeiende voorhoofd. „Hè, lekker,” zuchtte Lenie, sloeg even de ogen op.

„Hier, drink maar es even.”

Toen de ergste koorts voorbij was, zij wat rustiger werd en beter sliep, kwam ook de belangstelling terug voor alles wat om haar heen gebeurde. Het leek haar eindeloos lang geleden dat zij voor de klas stond, schriften uitdeelde en standjes gaf. Was zij dat? Had zij werkelijk ooit voor een klas gestaan of was alles een herinnering aan bange en benauwde dromen? Maar kom, ze was immers wakker nu. Natuurlijk — ze was kwekeling-met-akte tegen een jaarwedde van zeshonderd gulden. En ze had het niet eens een jaar vol kunnen houden. 't Was om je 'k weet-niet-wat te schamen. Twee weken was ze nu al ziek — hoe zouden ze 't gedáán hebben in die tijd? Er was een brief gekomen van juffrouw Bos, en van meneer Van Ingen. Die wilde ze nu toch wel graag lezen.

En Freek — had Freek nog aldoor geen betrekking? Och neen, natuurlijk niet. 't Was immers pas twee weken Wat raakte je toch met de tijd in de war als je ziek was. En ze voelde zich zo moe, net een oud vrouwtje

Ze viel weer zoetjesaan in slaap, zag vóór zich het prettige gezicht van Joost Blauw was de nacht in je wijd-open ogen Ja — zó begon het En ze droomde zo duidelijk dat er een brief kwam van Joost, een brief voor háár dat ze meteen naar de post vroeg toen haar moeder even later boven kwam met een glas melk.

„Post wat bedóel je? Die twee brieven heb ik al voor je beantwoord die geef ik je later wel.”

„En was er anders niets? Geen brief?”

„Nee, wat verwachtte je dan?”

„Och neen, ik dacht, misschien Van Annie.”

Ze beet op haar lip om het trillen te bedwingen toen ze die avond de brief uit Zandhorn van haar moeder overnam.

„Je hebt zeker zoiets gevoeld,” zei haar moeder lachend. „En — is het een brief van Annie?”

„Ja —.”

Ze wilde zich de teleurstelling niet bekennen die het zien van de grote, eerlijke letters op het adres haar gaven. Ze had gehoopt . . . die kleine, vreemd gevormde letters, zoals in haar schrift . . . Waar was haar schrift . . . ?

„Wil ik hem voorlezen, kind? Vermoeit het niet te veel?”

— Als er eens wat van Joost in staat — dacht Lenie vlug.

„Welnee, als u 't gordijn een beetje open wilt schuiven, Moes. 't Zijn koeienletters, hoor.”

Lieve Lenie,

Zeg — dat je nu zo ziek bent. Akelig hè? Ik heb ook kou gevat. Ik hoest wel erg, maar hoeft niet binnen te blijven. Op school is er een leraar ziek en daarom heb ik fijn vanmiddag vrij. Word je alweer wat beter? 't Is niets gezellig nu jij weg bent. Joost zit ook bijna aldoor in Amsterdam. Ze hebben van de week een grote fuif. Ik weet niet precies wat er dan is, maar hij heeft 't er erg druk mee. Ik zou er ook best heen willen, jij? Maar dan alleen maar kijken, niet zelf voordragen of zo. Er komt een onderwijzer in je klas tot je weer beter bent, vertelde vader. Hij fietst elke dag heen en weer. Schrijf je eens gauw terug? Maar als je nog niet goed bent hoeft het niet, hoor.

De groeten van vader en moeder. We hopen dat je gauw weer terugkomt.

Je ANNIE.

Lenie keerde de brief om en om. Wat stond er van

Ze vloog over de regels heen, zocht de éne naam.

Joost? Hij ging telkens naar Amsterdam verder niets. Nog niet eens een groet, niet eens een wens om beterschap Ze wist niet waarom, maar 't zou haar liever zijn geweest als hij maar rustig thuis was gebleven. Waarom kon hij thuis niet werken? Amsterdam fuiven 't Was alsof een vijandige macht hem daar wegtrok van háár. Of zou hij juist weggaan omdat zij er nu toch niet was? Bovendien — Annie had die brief geschreven toen hij niet thuis was natuurlijk En hij wilde niets laten merken, net zo min als zij. Hij kon haar toch maar zo niet schrijven. Welnee, hij zou wel wachten tot ze terugkwam. Dat was ook veel verstandiger.

Maar ondanks alle redeneringen zonk een gevoel van teleurstelling in haar hart: nog niet eens een groet!

En er wàs een weg Och, er was altijd wel een weg, als je er maar werkelijk om gáf. Of wilde hij misschien eerst afstuderen, en dan?

Misschien had hij eerst willen afwachten hoe lang ze wegbleef, en schreef hij nog, als hij hoorde dat 't langer zou duren. Hij had toch óók wel gehoord dat er een onderwijzer was gekomen? Of anders vertelde Annie 't hem wel, wanneer hij thuiskwam uit Amsterdam. Dat kon best. Ze was immers pas twee weken weg, al leek het haar zo lang

Anderhalve week later kwam de brief die aan alle onzekerheid een eind maakte. Hij kwam van Annie.

Lenie lag overdag in de huiskamer op de divan. Wanneer ze moe werd, of de kinderen al te druk praatten ging ze aan haar vaders arm de trap op naar haar rustige kamertje: ze was nog zo zwak en zo wankel op haar benen.

Lenie begon gretig te lezen. Ze vloog over de regels heen, zocht de éne naam. Ze sperde haar ogen. Wat wat stond daar?

„. . . een nieuwtje zeg. Onze Joost heeft een meisje. Ze komt uit Amsterdam, en verleden week op het feest heeft hij naast haar gezeten. Maar hij kende haar al lang, want ze is ook studente. Ik heb haar nog niet gezien, maar op de foto is ze leuk. En ze heet Mieke Overduin”

Als versteend bleef Lenie zitten met het velletje in haar handen. Wat gebeurde er met haar Er golfde iets wonderlijks omhoog het klopte en suisde in haar hoofd het voelde zo vreemd, zo licht Nu hoorde ze water klotsen en ruisen het kwam hoger het bekleemde haar keel Er warrelden vreemde lichtflitsjes en wonderlijke kleuren Nu was 't weg alles weg donker en zwart „Ik ga dood” dacht ze, „. . . .nu ga ik dood”
„Moeder! Lenie!”

Het was Joop die het 't eerst zag. Meneer Westerman schoot toe, pakte nog net haar arm voor ze opzij kon vallen. Haar vingers lieten de brief los uit hun greep. Als een waardeloos papiertje fladderde hij over de grond.

Bleek van plotselinge schrik stonden ze er omheen. Els stond te trillen op haar benen. „Gaat ze nou dóód? Moeder, ze gaat toch niet dóód!” gilde ze angstig.

„Vader, wil ik den dokter halen?” vroeg Joop zakelijk.

„Ja, ja. Els, ga jij de kamer uit. Nee, ze valt gewoon flauw, 't is niets, hoor. Geef me even de eau de cologne, moeder.”

Els was al naar de kast gelopen. Haar vingers beefden zó dat ze de flesjes tegen elkaar liet rinkelen. Ze bleef tòch kijken, durfde niet weg te gaan, alleen de donkere gang in Ze moest maar aldoor kijken, met grote, bange ogen, naar dat krijtwhite gezicht dat van Lenie was. Het leek zo raar, bijna of ze

— Was Rita maar hier — dacht mevrouw, terwijl ze Lenie's slapen en polsen met eau de cologne bette. — Die was zulke dingen gewend.

Maar even later sloeg Lenie haar ogen weer op. Het licht stak. Boven zich, heel vaag, zag ze hoofden bewegen, hoorde stemmen Ze was geweest in een ver en donker land, van welks zware geheimen haar geen andere herinnering bleef dan een dof en hopeloos verdriet.

Mevrouw legde een kleedje half over de kap, dat het licht haar niet hinderen zou, praatte zachtjes tegen vader over de oorzaak: ze dééd weer veel te veel. Ze had vandaag al weer zitten lezen, en dat na zo'n zware ziekte. En ze maakte zich ook veel zorgen over haar klas: zó kon ze niet genezen, met die onrust van binnen.

Het kwam Lenie voor, dat de dagen die volgden te zwaar waren om te dragen. Ergens heel diep binnen in haar knaagde een vreemde pijn. Het verdoofde haar soms: ze raakte de tel van de dagen en uren kwijt Maar plotseling dook met kwellende helderheid het beeld van Joost in haar voorstelling op Hij keek naar een portretje met ogen zoals hij naar háár had gekeken, die avond

— Je was een wonderblonde makker. — Wèg, wèg! Ze moest er niet aan denken meer. Het was voorbij voorbij Bedrog, àlles. Hoe had ze ook kunnen denken

Dat je zo'n groot verdriet kon hebben dat een mensenhart dàt dragen kon. Nee, ze kon het ook níét dragen ze zou willen slapen, en nooit

weer wakker worden Dit zou immers nooit meer overgaan. En hoe zou ze verder kunnen leven zo, ze was zo bezeerd van binnen. Hoe zou ze weer voor de klas kunnen staan en luisteren naar al die kinder-verhaaltjes? Het kon haar nu niet meer schelen. Er was op school al een ander in haar plaats, en dat was goed. Zij wilde niet weer terug, kon immers niet Joost, hoe kon je dat toch doen „Een mannenhart is ontrouw, Lenie,” had hij haar eens gezegd, naar aanleiding van een gedicht. Ze had het niet begrepen, kind als ze was. Nu wist ze het voor haar leven Wáár had ze dat toch weer gelezen?: Er is een bloempje welks blaadjes bij de minste aanraking afvallen dat bloempje heet Männertreu Ontrouw was hij. Hij was haar vergeten zodra hij haar niet meer zag. En dat, terwijl zij

Ze zag opnieuw zijn gezicht heel duidelijk. Hij boog zich over tot een klein, donker meisje. „Mieke” fluisterde hij.

Het was om razend te worden, dwaas die ze was! Wat had zij er nu nog mee te maken? Hij was haar ontrouw geworden, had er misschien nooit aan gedacht Had zij zich maar wat verbeeld, zich onzin in het hoofd gehaald als de eerste de beste bakvis? En die avond dan? En het schrift?

Maar hij had haar niet eens gegroet toen ze met vakantie ging

Ze ging nogmaals de hele rij gebeurtenissen langs, hoorde elk woord dat hij tegen haar had gezegd, met die eigenaardige intonatie. Of had zij zich dat altijd maar verbeeld? Zo dwaas was ze toch nooit geweest. En nu óóh!

Ze worstelde om de dwangvoorstelling kwijt te raken: Joost met het portretje van Mieke. O, kon ze toch maar wat dóen, werken, studeren. Hier te moeten stilliggen met niets anders dan dat grote, wijde verdriet, waarin niemand haar helpen kon, waarvan niemand wist

Niemand?

Och, waarom zou ze nog bidden? Ze had gebeden voor haar werk, voor haar herstel ook wel. Maar het kon haar nu niet meer schelen. Niets kon haar meer schelen, haar werk niet, haar gezondheid niet. . . . Wat gaf het of je hiervoor bad, voor dit grote leed? God zelf had het zo geschikt, dat zij Joost ontmoette, en dat hij nu. . . . Het had best anders gekund als Hij had gewild. Waarom zou ze dan bidden? Er was niets meer aan te doen. Ze zou willen sterven nu, niets meer weten en niets meer voelen. . . .

Maar als je stierf, dan was het niet uit!

— Och, wat deerde haar dat — dacht ze bitter — het kon nooit erger zijn dan dit. . . .

De brief lag in een lade van haar kastje. Joop had hem haar, argeloos, boven gebracht, op zijn tenen. Ze was hem plotseling dankbaar, een ander had hier niets mee te maken. Moeder niet, niemand. Ze konden haar toch niet helpen. Ze had de brief niet eens uitgelezen. Wat gaf het nog, of er nu misschien zijn groeten onder stonden. . . . Dat éne had ze gewild, gehoopt. Ze begreep nu hoe haar gehele wezen daarop was gericht, zozeer ontredderde haar de teleurstelling.

Dit was dus het grote verdriet, dat zoveel mensen te dragen kregen. En dan heette dat nog voor je bestwil te zijn! Op zijn mooist moest je er nog dankbaar voor wezen ook! En het geduldig dragen!

— Mijn hele godsdienst is niets waard geweest — dacht ze met wondere helderheid; — de eerste keer dat ik het werkelijk nodig heb laat het me in de steek. Ik heb nooit werkelijk iets bezeten, 't was alles maar napraterij. Jóost, dat was het enige waar het om ging en al het andere kon me niet schelen. Nu is de schijnvertoning uit, nu ben ik ook mijn „geloof” kwijt —

Het deed haar niet eens pijn meer. Het maakte alleen de eenzaamheid en verlatenheid nog wat dieper.

Eén ding stond vast: ze wilde niet meer naar Zandhorn terug, wilde Joost niet meer zien, en Annie. . . .

Annie met haar argeloze woorden die zo pijn konden doen. En ze wilde dat meisje niet zien. Ze kon niet meer voor de klas staan, en de kinderen vrome dingen leren. Wat hadden ze er aan; als er werkelijk verdriet kwam, dan zag je hoe weinig het waard was.

Ze at en dronk gelaten wat haar moeder boven bracht, wilde nog steeds niet naar beneden. Nee, er haperde niets aan, maar ze was aldoor zo moe

Mevrouw Westerman maakte zich ongerust. Wat was er van haar vrolijke kind geworden? Je herkende haar nauwlijks. Was dat nu allemaal een gevolg van die ziekte, of tobde ze ergens over? Als ze toch maar eens iets vertelde! Maar haar gezicht werd strak en gesloten zodra zij ook maar de geringste opmerking in die richting maakte. Ze had altijd weinig geweten van het zieleleven van dit kind. Over alles wat haar innerlijk raakte praatte ze niet. Maar zó kwam ze ook niet verder, ontnam anderen de gelegenheid, haar te helpen.

Och, misschien viel het nog wel mee, was het toch alleen maar lichamelijke uitputting. Die bracht wel meer zo'n vreemde apathie mee. Maar 't moest niet te lang duren. De onrust van de eerste tijd was haar liever dan dit: met geen woord praatte ze nog over haar klas, over het dorp. En meteen sneed ze elk verder gesprek af. 't Leek wel of ze alle belangstelling voor het leven had verloren.

Nu Lenie nog steeds niet beneden wilde komen, ging zij maar zoveel mogelijk naar boven, zat er zwijgend met een breiwerkje, een kous. En Lenie keek maar stil voor zich uit. 't Leek soms of het niet eens tot haar doordrong dat er iemand naast haar bed zat.

Rita kwam telkens in haar vrije uren wat praten, vertelde van haar werk, van de mensen die weer beter waren en naar huis mochten gaan.

Lenie luisterde gelaten, dacht: voor die mensen is het de moeite nog wáárd naar huis te gaan. Misschien zijn er ook wel die er liever hadden willen blijven

Rita kreeg maar weinig antwoord, vertelde toch

telkens weer. — 't Komt allemaal door die akelige ziekte — dacht ze — als ze wat opknapt, wordt ze vanzelf de oude weer —.

Greet was er liefst met mevrouw of Rita tegelijk. Het harde in Lenie's gezicht maakte haar bang. Dat je zo kon worden als je ziek was, zo anders. Dat haar vader daar nu niets aan kon doen

Nee, er was niets aan te doen. Ze moest de strijd alleen voeren. Niemand begreep er immers iets van. Alleen Freek, misschien. Freek had het ook moeilijk, al liet hij 't nooit merken. Maar het was niets in vergelijking met haar verdriet. Als hij werk kreeg was alles weer in orde immers. Dit — dit kon nooit weer goed komen. Want al zou hij dat andere meisje Nee, hij was ontrouw geweest dit zou ze hem nooit kunnen vergeven. Hij had haar leven gebroken —.

Het was haar trots, die haar uiterlijk beheerst deed zijn. Niemand mocht het weten, niemand zou het aan haar zien, dat hij haar ongelukkig had gemaakt. Ze wilde geen medelijden, van niemand!

„Ziezo,“ zei Freek, „en nu kom ik vanavond eens gezellig bij je zitten. Als ik breien kon zou ik zeggen: met een handwerkje.“

Lenie schoot ondanks haar triestheid in de lach. Het idee: Freeks grote sterke handen, frutselend aan een sokje, een pannelap!

„Moet je niet werken?“ vroeg ze. Ze bleef eigenlijk net zo lief alleen, vreesde elk gesprek. En Freek was de enige die maar zo pardoes hier of daar over beginnen kon. Ze was zo gevoelig. De een of andere keer moest dat harde, stugge in haar breken, en dan was ze haar zelfbeheersing, haar stuur kwijt. Néé

„Ik ben vrij man, hè,“ zei Freek luchtig. „Als ik vind dat ik genoeg heb gedaan, zet ik er een punt achter. En — ik heb werkelijk genoeg gedaan, maar jij niet.“

Lenie keek verbaasd op. „Vind je dat ik Maar ik mag immers niets doen.“

„Nee, zó bedoel ik het niet. Maar er is één ding dat je moet doen, en dat is: je best doen om weer gezond te worden. Je leven is een gave, Lenie, en ik geloof dat het een heel groot kwaad is, wanneer je er niet dankbaar voor bent”

„. . . . Er kan een tijd komen je leven kan zó zijn, dat je er niet dankbaar meer voor kunt zijn”

Freek keek getroffen op. Was het zó erg? En hij zat hier te preken als een dominee

Lenie vocht tegen de warme, milde blik uit Freeks ogen. Ze voelde een kramp in haar keel, een snik. Nee — ze moest zich schrap zetten. Als het verdriet eenmaal haar zelfbeheersing brak, wist ze geen raad meer. En wat wist hij Wat kon hij weten?

„Lenie,” zei hij zacht, „je moet niet denken dat ik me aan je op wil dringen, dat is het niet. Maar ik zie dat er op de een of andere manier iets met je verkeerd gaat. Ik ben je broer toch. — En je moet heus niet denken dat ik altijd zo best en zo vroom ben, en dat ik jou bepreken wil We zijn allemaal gelijk Wanneer alles gaat zoals we 't graag willen, zeggen we zonder aarzeling „ja” op het leven. Maar als er iets komt dat we niet rijmen kunnen en niet aanvaarden willen, dan worden we zo gemakkelijk ontrouw”

Ontrouw! Het woord bezeerde haar. Ontrouw! Dat was het vreselijkste dat zich denken liet. Zij ontrouw —? Ze zou hier immers nooit los van komen! Het was juist haar ongeluk dat ze zo trouw van hart was. Jóóst nee, dit kon Freek niet begrijpen, al bedoelde hij het goed. Dit kon niemand ooit begrijpen

„Och,” zei ze, in een laatste poging om aan zijn ernst te ontkomen, „als je gezond bent bekijk je de dingen heel anders. Dan heb je vanzelf meer levenslust”

Ze richtte zich half op in de kussens, ging schijnbaar achteloos liggen staren naar het schemerlampje aan de muur. Ze wilde Freeks goede ogen niet zien

— Ze wil mijn inmenging niet — dacht Freek

bezeerd. — Heb ik het weer verkeerd aangepakt? Ellendig dat je nu niets voor zo'n kind kunt doen! Het gaat niet goed met haar zo, en wat doé je er aan. —

„Als 't je zelf niet meer schelen kan, Lenie,” zei hij warm, „dan moet je toch ook eens aan òns denken Moeder is ongerust, vader lijdt er bepaald onder dat je zo zo veranderd bent, en ik — wij houden allemaal zoveel van je, en we zouden je zo graag willen helpen.”

Een snik. Twee warme tranen gleden langzaam over haar wangen. Haar laatste weerstand brak in een wilde golving van verdriet.

Freek zat er geschrokken bij. Maar dit maar zó dàt had hij niet gewild. Hij had alleen maar es met haar willen praten. Maar misschien was het wel goed dat ze eens flink uithulde. Als er nu maar niemand kwam Hij zou haar misschien 't beste een poosje alleen kunnen laten.

Hij liep zachtjes de kamer uit, sloot vlug de deur.

Op de trap kwamen Bob en Tini hem tegen.

„Op zij! Op zij!”

„Zo, sprinkhaantjes — gaan jullie naar bed? En helemaal alleen?”

„We gaan Lenie welterusten zeggen, en dàn gaan we naar bed.”

„Nee, dat hoeft vanavond niet,” zei Freek gauw. „Wil ik jullie naar bed brengen?”

„Ja! Ja! Op je rug!” juichte Bob. Maar Tini vroeg: „Waarom mogen we niet bij Lenie? Slaapt ze?”

„Ze is ziek,” zei hij, „en daarom moet je heel stil zijn. Gaan jullie nu maar zoet naar bed, dat is veel beter.”

„En ik ben vanmiddag óók al niet boven geweest,” zei Tini spijtig. „want ik moest schoolblijven. Mag ik nou nog eventjes?”

„Nee, niet zeuren Tini. Wil je op mijn rug of niet?”

„Ja! Ja!”

Hij droeg de kinderen naar hun kamer, liet ze om de beurt van zijn schouders in bed kukelen, twee, drie keer.

„Nu slapen gaan hoor.”

Vóór Lenie's kamer luisterde hij nog even, tikte héél zachtjes met zijn vingers tegen de deur.

Hij kreeg geen antwoord.

Het was stil geworden. Sliep ze ?

In Lenie hadden Freeks woorden iets wakker geroepen. Iets, dat zij had willen laten rusten: haar geweten.

En in de weken die kwamen streed zij de grote strijd tegen de bitterheid en hardheid van haar hart, tegen haar trots en ontrouw. En in die strijd werd voor haar de diepste eenzaamheid opgeheven. Er was één gedachte die haar steun gaf: Jezus had een groter leed gedragen dan het hare, en Hij was niet ontrouw geworden

De moeilijke weg terug.

„Onze juffer hèf de dóód 'ezien,“ zei juffrouw Bos, toen ze Lenie weerzag.

Het was nu volop zomer geworden. In het voortuintje, waarop het raam van Lenie's kamer uitzag, bloeiden de stamrozen.

— Als elk jaar — dacht Lenie, — maar het wordt nooit weer zó —.

Het was haar een raadsel hoe ze ooit de moed had kunnen vinden, terug te gaan. Terug naar de plaats waar haar leven een knak had gekregen, die nooit meer geheeld kon worden. Maar ze had niet anders gekund: het leven dwong.

Ze lag na schooltijd uren lang te peinzen in een luie stoel. Van de weg af kon niemand haar zien. Ze kon zich ongestoord overgeven aan haar gedachten, de altijd eendere Ze kon het niet laten, haar hoofd op te heffen, wanneer ze een stap hoorde op de weg even tussen de bladeren door te gluren om te zien of hij het was Want vroeg of laat zou ze hem weerzien, en ze vreesde het ogenblik. Ze vreesde zijn koele terughouding Ze vreesde zijn lach nog meer. Ze was zo bang dat ze zich niet goed zou kunnen houden. Maar het móest. Hij mocht niets aan haar merken.

Ook dát nog. Dát was eigenlijk het wreedste dat je je denken kon. Hoe was het mogelijk dat er een verdriet bestond dat nog dieper, nóg wreder was. Dit was bijna te veel voor een mens. En toch hoevelen droegen een verborgen verdriet Ze moesten er allemaal doorheen, en vèrder leven. En zij moest er ook

Ze lag na schooltijd uren lang
te peinen in een luie stoel.

doorheen, en verder leven en werken Ja, als ze maar eenmaal weer flink werken mocht. Ze had zoveel tijd om te denken, altijd maar hetzelfde, en zonder uitkomst of doel. Had ze toch maar ergens anders heen kunnen gaan, naar een plaats waar niemand haar kende, waar niemand wist van haar verdriet. Oóh als hij het maar nooit zag, wat hij gedaan had

En met de ogen naar de strakke, blauwe lucht bad ze in haar hart om kracht en zelfbeheersing, meer nog dan

om troost in haar verdriet en moed voor het verder leven.

Ze trachtte zich boos te maken, verontwaardigd over zijn gedrag Maar dan hoorde ze weer de lach in zijn stem die haar hart toekneep: verdraaid wat is dat heet!

Nee — het ging niet goed zo. Ze moest het van zich afzetten, dat was ze aan zich zelf verplicht. Wat had ze zich toch allemaal voorgenomen, die weken na dat gesprek met Freek? De strijd had haar bijna licht geleden toen, met de krachtige hand van Jezus om je moede polsen En nu Ze moest weer belangstelling krijgen voor alles, haar stúdie Langzaam-aan weer beginnen en dóórzetten. Al die lege tijd maakte haar ziek. Had ze maar iemand hier, een vriendin. Dáár kon ze niet meer komen, zei dat ze aldoor nog te moe was. Maar ééns zou ze er toch heen moeten zou ze dat meisje

Toe — nu was ze alweer op 't zelfde punt uitgekomen. Dat niets haar af kon brengen van die nutteloze gedachtengang! Ze was wel mal dat ze zich er ziek om treurde, terwijl hij nog niet eens de moeite nam, beleefd te zijn

Ze zou het tuintje eens doorlopen. En dan een boek gaan halen, of een handwerk. Er was nog zoveel te doen.

— Was Rita maar hier — dacht ze ineens. Ze voelde plotseling zo'n sterk verlangen met iemand samen te zijn, dat haar hart bonsde. Als Rita hier was Ze zouden samen kunnen wandelen. Rita zou haar opvrolijken, vast. En ze zou haar es meenemen naar school. Keesje, die schat

De gedachte joeg een kleurtje op haar wangen. Waarom niet? Rita kon haar vrije dagen opsparen. Juffrouw Bos had vast nog wel een matras hier of daar.

Als Rita kwam, dan zou ze haar kamer wat opknappen, vol bloemen zetten maar. En taartjes bestellen in de stad En — samen met Rita zou ze naar de pastorie gaan. Rita was vrolijk en leuk en op háár zouden ze niet zo letten

Ze maakte er dadelijk werk van. Juffrouw Bos knikte tevreden. „Daor kump weer wat lèv'n in”, en stuurde Bos naar de zolder om te proberen of het oude ijzeren ledikant, nog van haar mans moeder, in elkaar kon.

De juffrouw d'r zuster moest slapen op de zolder — maar dat zou ze wel niet zo erg vinden voor een keertje: 't was geen winter!

Twee dagen later kreeg Lenie een blijde brief: Rita had zo'n vreselijke zin! Over twee weken zou ze komen, dan had ze drie dagen; en dan nam ze de Zondag er bij. Wat zou dat gezellig worden! Dat ze daar niet eerder aan hadden gedacht!

— Toen had ik je niet nodig — dacht Lenie scherp. — Toen was ik zo sterk en zo blij. Waarmee . . . ? Met een fictie, een droom . . . En nu klamp ik me vast aan alles wat me even kan losmaken uit de greep van mijn gedachten.

— Dat het zover kon komen, dat je je verdedigen moest tegen jezelf!

Achter een dubbele stapel schriften zat Lenie aan haar schooltafeltje. Ze had geen zin meer, nee. Ze schoot ook niets op vanmiddag.

Het hoofd was haar al komen groeten. Van Velt-huyzen was stellig ook al lang weg . . . 't was zo stil daarnaast. Zou zij óók gaan? En de schriften meenemen dan maar? 't Was hier warm ook, en benauwd. Misschien kon ze 't morgen . . .

Ze bleef toch nog zitten, de pen met verdroogde, rode inkt in de hand.

— Als Rita weer weg is — dacht ze hopeloos — wat dan? Dan ben ik nog dubbel eenzaam —.

Het had haar een paar dagen opgefleurd, het vooruitzicht van de gezellige tijd die komen ging. Ze had in gedachten de bloemen al geschikt in de vazen, in de lage kom. En het briefje voor den banketbakker in de stad had ze al ontelbare malen veranderd.

— Och, wat gaf het — peinsde ze moedeloos — het

bezorgde je op zijn best een paar prettige dagen, en dan . . . dan was je weer alleen met je verdriet.

Er klepten klompen in de gang. Nog een jongen . . . ? Tegelijk zag ze Van Velthuyzens donkere hoofd door de bovenruit, hoorde ze de tussendeur opengaan.

Ze schrok op, trachtte zich een houding te geven. Ze doopte vlug haar pen in de inkt. Wat moest hij . . . wat kwam hij doen? Dat deed hij anders nooit . . .

Hij liep langzaam op haar tafeltje toe. De slordige cijfers van Keesjes schrift dansten voor haar ogen. — Dat dit nu ook net open moet liggen — dacht ze in plotselinge ergernis — hij mocht wel denken . . .

„Ik kom eens vragen,” zei Van Velthuyzen, een beetje stijf, „of u misschien ook wat bloemen wilt hebben. Ik heb zulke prachtige rozen gekregen, en hier in school zijn ze zo gauw weg. Kom maar eens kijken.”

Hij liet haar voorgaan, zijn lokaal binnen. Het viel haar ineens op, hoe vreemd deze klas haar was. Ze kwam hier nooit . . .

De tafel lag vol schriften, stápels.

„Kijk toch eens wat een mooie, gele kleur. Wilt u ze hebben? Ze staan wel vrolijk in een kamer.”

„Ja, graag natuurlijk! Bloemen heb je nooit te veel.”

„Wacht maar,” lachte hij, „als 't maar eenmaal herfst is, en de kinderen komen aanslepen met hun beroemde ‚daliassen’, dan spreken we elkaar nog wel eens.”

Hij praatte nog wat door over de bloemen, de kinderen. Ze stond moe tegen het bord geleund, de blijde bloemen in haar handen.

Tòch aardig van hem — hij was altijd zo afgemeten.

Maar kom, ze moest naar huis gaan nu. Ze was duizelig van de warmte en het lange staan. 't Was stellig al half vijf, en haar schriften lagen er nog.

Ze groette wat gedwongen, liep langzaam, de zware tas aan de arm, het zandpad over naar haar kamer.

Ze keek nog eens naar de rozen, stak er haar hele gezicht in, en snoof de heerlijke geur. op Ze moest er plots, in een duizeling, aan denken hoe heel anders het

zou zijn wanneer ze deze bloemen . . . van Jóóst . . .

Nee, niet aan denken nu: dankbaar zijn voor wat je had. 't Was aardig van Van Velthuyzen. Wat had hij ook weer van hem gezegd? — Een knappe kop, maar zo dood als een pier . . .

In een ruime, lichte kamer aan de buitenkant van het dorp zat Van Velthuyzen aan zijn bureau. Hij schoof met zekere voldoening de gecorrigeerde stapels schriften in zijn schooltas: ziezo — dat was weer klaar voor vandaag. 't Was nog geen acht uur, een prachtige avond nog.

De kamer was boers en smakeloos. Tussen de ouderwetse rieten en gedraaid-houten meubels stond er het massieve bureau als een vreemde indringer. De disharmonie hinderde hem niet: het was fris, en het raam aan de zijkant gaf uitzicht op de verre hei. Hij had de kamer genomen om deze wijde blik; hij moest de horizon kunnen zien. Al het andere liet hem vrijwel onverschillig.

Hij trok Spinoza's „Ethica” uit de rij boven op zijn bureau en begon te lezen. Hoe sympathiek was hem toch altijd deze grote eenzame met zijn hevige wetensdrang. 't Met hem eens zijn kon je natuurlijk niet, al zou je je eerbiedig willen buigen voor zijn grootheid van hart en intellect.

Het kwam hem plotseling zó voor, dat de groten onder de wijsgeren . . . Spinoza . . . Socrates . . . eigenlijk niet anders hadden gedaan dan zoeken naar de oplossing van het grote probleem dat Christus is, naar het éne vaste punt boven en achter al het tijdelijke. God moest met zijn mens wel een grote bedoeling hebben gehad dat Hij hem schiep tussen twee werelden, met in zich de spanning tussen die beiden, waartoe hij behoorde.

Maar eenmaal zou er voor alle vragen een antwoord, voor alle problemen een oplossing zijn . . . „Want wij zullen Hem zien gelijk Hij is” — en in dat zien zouden alle vragen zich oplossen.

En dit was het, waar alle eeuwen door de denkende

mensen naar hadden gezocht: God te zien gelijk Hij is, het éne vaste punt te hebben. Maar Hij gaf dit alleen aan hen, die het in Christus wilden aannemen

Er werd geklopt. De hospita deed zonder antwoord af te wachten — soms hóórde hij 't niet eens! — de deur open, zette het kopje thee neer op een leeg plekje van het bureaublad.

Ze talmde nog even. Zou 't waar zijn wat ze vertelden van Joost-van-den-dominee, alwéér een ander meisje? En ze meende toch zo vast, dat-ie met dat juffie van school

Maar „meneers” ogen — ze noemden hem op 't dorp bij uitzondering „meneer” — stonden zó afwezig, dat werd weer niks. Hij zou nou nooit es gezellig een praatje maken. Zij hoorde nooit wat, kreeg nauwelijks antwoord. Dàn meester Rienk, die er vóór hem was! Altijd malligheid — soms wel es een beetje te bar. Toen hóórde je nog es wat. Maar deze niks as maar lezen lezen in van die geleerde boeken, en verder keek hij nergens naar om.

Ze mopperde in de keuken nog wat na, teleurgesteld dat ze daar ook al weer niks wijzer was geworden. Ze zou 't straks nog es proberen, 't zo maar ineens vragen. Hij wist het natuurlijk wel! Had je nog alle kans dat-ie zijn schouders ophaalde en je voor aap liet staan. Er was niks geen aardigheid aan zo.

Brinkman gaf geen antwoord op haar klachten. Met die vrouwen was er altijd wat. De een maakte te veel drukte, de ander te weinig. Hij betaalde goed, en verder had je niks geen last van hem. Je zou er zo een voor terug krijgen!

Tegen tien en morrelde juffrouw Brinkman wat aan de achterdeur. Ze zouden maar naar bed gaan nu. Meestal ging meneer Van Velthuyzen om deze tijd nog een eindje wandelen — alléén, d'r was wat an! — en dan bleef hij nog een poos op. Als hij nou kwam zou ze 't hem toch es vragen van dat meisje.

Ze schrok even toen ze zijn deur hoorde opengaan en de lange gestalte in de gang op zich toe zag komen.

„Zo — gao je nog uut, meneer?”

„Tja, mijn dagelijkse wandeling.”

„'t Is noe anders tied um nao bedde te gaon, 't is bekaant donker.”

„Vindt u? 't Is juist mooi nu”

Ze kwam niet verder zo. Die stijve hark ook!

Ze morrelde nog aldoor aan de deur, wilde die zogenaamd van 't slot doen.

„Misschien kum-ie de jonge van de doornie nog wel teuge met zien nieë meid,” zei ze ineens grof.

Ze slikte. Nou zou hij toch wel

„Wat bedoelt u?” Hij vroeg het afgemeten.

„Nou, ze zeggen” begon ze stotterend, „ze zeggen hier op 't durp dattie noe verkering hef mit zo'n juffer uut de stad, maor dan is 't zeker niks 'eworren mit dat juffertien van 't schóle”

„Zo — 'k weet er niet van,” zei hij strak en passeerde haar.

„Wat 'n kèrel!” schold juffrouw Brinkman achter de gesloten deur, boos en beschaamd.

„. . . dan is 't zeker niks 'eworren mit dat juffertien van 't schole”

De woorden echoden door zijn hoofd terwijl hij het zijpad insloeg, de hei op.

„. . . dat juffertien van 't schóle” juffrouw Wèsterman

Hij zag het bleke, tengere meisje weer voor zich, zoals ze tegen zijn bord stond geleund: zwak, moe, maar dat niet alléén. Had hij dan was hij dan zo'n sufferd dat hij zoiets niet had gezien! Zo'n kind werkte dag aan dag naast je, en wie weet wat er in dat hoofdje omging! 'n Mooie christen was je! Je keek maar in je boeken, die waren je geluk. En het werkelijke leven, de mènsen, die zag je niet Had zij dan verdriet?

Hij voelde plotseling een onberedeneerde woede

tegen dien vent, dien flirt met zijn mooie ogen, waarmee hij een meisje 't hoofd op hol bracht. Hij zou hem hier willen hebben en hem zeggen: Dáár, dat heb jij gedaan! Dat arme levenslustige kind heb je ongelukkig gemaakt met je geflirt! — o zo onschuldig, ja — Zie nu maar dat je die ogen weer goed krijgt! En nu maar weer een ander meisje, welja. O, dat hij daar nu niets aan had kunnen doen, dat hij het niet had gewéten!

Gewéten . . . ?

Plotseling kwam helder in zijn herinnering terug een mooie lenteavond. Twee mensen kwamen hem tegen op de zandweg aan de andere kant van het dorp. Vlakbij, had hij een ogenblik in háár verschrikte ogen gekeken. Die ander was — Jóóst. De enige hier op het dorp tegen wien hij een sterke antipathie voelde, die hij minachtte. Bah, zoiets kon hij klaarspelen met zijn fluwelen tong en zijn lachende ogen. Zo'n kind wat was ze nog een kind, met haar smalle moedeloze gezichtje, dat, als ze lachte, nog treurig stond. Zo'n kind moest je zusje zijn, je jongere zusje dan zóu je zo'n kerel toch, zo'n ellendeling, die best wist wat hij deed!

Was er niemand die dit had zien aankomen, niemand die haar gewaarschuwd had? Och nee, wie had dat moeten doen. Hij zelf misschien en hij liep altijd met zijn ogen in zijn zak.

En nu moest ze maar zien dat ze er weer overheen kwam.

„Kijk, ik heb een paar boeken voor je meegebracht,” zei Van Velthuyzen die volgende Maandagmiddag tegen Lenie; „ik weet niet of het wat voor jou is.”

Lenie nam de bandjes uit zijn handen over. Sinds wanneer tutoyeerde hij haar?

Ze bladerde in het bovenste. „Gösta Berling Ja, dàt ken ik. Maar 'k zou 't heel graag nòg es lezen.”

„Ze zijn niet zo nieuw meer, niet zo kersvers,”

lachte hij, „en ik lees tegenwoordig zo weinig. Of wil je liever . . . ?”

„Nee, ik ben juist heel blij met wat lectuur. Ik studeer nog niet en de avonden zijn zo lang.”

„Wanneer begin je weer?”

„Och, 'k weet nog niet . . . ik ben nu toch een jaar achter, want zo krankzinnig hard als ik 't heb gedaan vóór ik ziek werd . . .”

„Voor je ongelukkig werd,” veranderde Van Velt-huyzen in gedachten.

„. . . . Nee, dàt zou ik nog lang niet kunnen. En ik ben zo'n malle: ik moet zoveel werk hebben dat ik 't bijna niet aan kan, dàn vind ik 't pas prettig. Als ik hãlf werken kan doe ik niets.”

„Ik zou toch maar langzaam-aan weer beginnen,” raadde hij voorzichtig. „Je raakt er anders zo uit en je hebt ook veel te veel tijd om te denken . . .”

Ze werd plotseling opmerkzaam. Zijn grote, zwarte ogen waren goed en mild, bijna zoals die van Freek, toen hij

— Waarom moest ze toch altijd met Freek vergelijken? — Hoe had ze die ogen ooit koud kunnen vinden? „. . . . Een knappe kop, maar”

„Lees eerst maar es wat,” zei hij vaderlijk, „en dan langzamerhand begin je weer. Wie weet hoe 't je meevalt als je er eenmaal weer inzit. Studeren is fijn — het doet je een boel narigheid vergeten”

— Hij wéét het! — schoot het in plotselinge schrik door Lenie heen. — Hoe is 't mogelijk dat hij het wéét! En ik laat toch nooit iets merken, ik ben toch gewóón!

Ze slikte, stond op, en begon zonder aanleiding haar boeken en schriften in te pakken. — Hij màg het niet weten! — gonsde het in haar hoofd. Nu moest ze iets gewoons zeggen, iets luchtigs, om hem te laten zien dat hij ongelijk had, dat ze alleen nog maar zwak

Maar ze kon het bonzen van haar hart niet bedwingen, en haar lippen trilden zo. Ze stond hier te kijk, ze stelde zich aan!

Ging hij nu maar! Ze zou zich altijd voor hem moeten schamen om haar zotte verlegenheid. — Ze zou nooit weer gewóón kunnen zijn, nu hij wist. — Toe, wat moest ze nu doen, waarom zei hij niets

Ze duwde de stapel halve schriftjes bijna van het tafelblad af, greep ze nog nèt.

Van Velthuyzen was ook opgestaan, stond beduusd te kijken, zocht in zijn herinnering, wát hij dan toch gezegd had, dat haar zo in verwarring kon brengen, was te onhandig om de situatie te redden.

Hij voelde een grenzenloos medelijden in zich opkomen.

Hij zou dat smalle treurige gezichtje tussen zijn handen willen nemen en zeggen: „Kind, trek het je allemaal niet zo aan; hij is het immers heel niet waard dat je zo om hem lijdt! Toe — laat ik je nu helpen vertel me alles maar, en berg het niet langer op in je trotse hart. Wanneer ik alles weet, dat moet je toch verlichting geven, en bij mij is het veilig”

Toen bedacht hij dat ze niet alleen een ongelukkig klein meisje was, maar ook nog iets anders: zijn collega, juffrouw Westerman.

Hij stak haar met een bruske beweging zijn hand toe.

„Dag juffrouw Westerman, tot morgen. Als u uitgelezen bent, zal ik nog eens wat voor u zoeken.”

Ze gaf hem een hand, knikte zwijgend. Ze kon nog het woord niet vinden dat haar redden zou

Op weg naar haar kamer, op het smalle zandpad, nog boordevol ergernis over haar onnozele houding bedacht ze dat de hele vertoning overbodig was geweest.

— Het doet je een boel narigheid vergeten — had hij gezegd. Stellig had hij gedoeld op zijn eigen narigheid — hoe kon 't ook anders? — en wist hij er helemaal niets van.

Het was haar een opluchting, dit te geloven. De wetenschap dat er iemand het geheim van haar verdriet

kende, zou haar weerloos hebben gemaakt — ze zou tegenover hem haar zelfbeheersing kwijt zijn. Wat had ze zich ook verbeeld! Hij was vriendelijk, o ja, maar veel interesse had hij niet voor zijn medemensen. Natuurlijk had hij zelf zijn moeilijkheden, ziekte thuis of zo Dat ze daar niet meteen aan had gedacht! Maar zó was je: als je zelf verdriet had, lette je niet op een ander, had je nergens oog voor. Ook niet als je als je gelukkig was — hoe lang was dat geleden? — dan had je niemand nodig

Lenie groet een vriend.

Lenie had geweten dat dit eenmaal komen moest. Honderden malen had ze in gedachten dit weerzien doorleefd, en nu

Ze schoof voor de andere vrouwen langs naar haar plaats in het hoekje van de bank.

In een glimp, dadelijk bij het binnenkomen, had ze het gezien: in de domineesbank, naast mevrouw en Annie: Jóóst. En náást hem Het meisje had toevallig opgekeken toen zij binnenkwam. Ze was heel lang en smal en haar lichte ogen keken vast en koud.

Lenie huiverde. Dat was dus Voor die ogen was hij haar vergeten. Jóóst

In een vreemde lachkramp bedacht ze, hoe zij zich het meisje had voorgesteld: klein, slank en donker, met grote, bruine ogen Mièke

Nee, ze moest het van zich afzetten Dit was alles immers voorbij. — En wat raakte het haar nu verder nog! Dit, dit had ze toch gewéten. Eén keer zou ze toch naar de pastorie moeten, en vriendelijk praten met het meisje, en met Jóóst, ànders Ze hoefden niet te weten wat hij gedaan had.

Ze kreeg het plotseling benauwd bij de gedachte dat ze hier nu zat, tussen al die mensen in. Dat ze hier stil moest blijven zitten, al die tijd, terwijl het telkens kon gebeuren dat één van die twee

Het bloed klopte aan haar slapen het gonsde en suisde in haar oren. Ze werd duizelig, als in de eerste tijd na haar ziekte Flink wezen nu, stil blijven

zitten en niets laten merken. Als ze maar onbeweeglijk bleef zitten, dan ging het vanzelf voorbij

Ze beet zich op de lip, om haar bewustzijn te bewaren. Ze móest flink zijn. Er was niemand in de hele kerk die hiervan wist

Intuïtief keek ze bij deze gedachte omhoog naar de plaats, waar Van Velthuyzen gewoonlijk zat. Die was leeg.

Het maakte haar gevoel van verlatenheid nog dieper. Ze zou het prettig hebben gevonden nu, wanneer hij haar groette zoals hij alleen dat deed: meer met een beweging van zijn ogen dan van zijn hoofd. Het was eigenlijk niet anders dan dat hij éven zag waarnaar hij keek. En dan was zijn blik vriendelijk en ernstig.

— Een knappe kop, maar zo dood als — Ja, dat kon hij zeggen, hij! Ze kreeg bijna het gevoel alsof ze den donkeren man met zijn naar binnen gekeerde blik moest verdedigen tegen het spotlachje van dien ander . . . Het lachje waarmee hij alles veroverde alles vernielde

— Je was een wònderblònde makker — Nee, ze moest er niet aan denken nu, dat was voorbij er was nu een ander

Ze voelde geen jaloezie tegen het meisje dat nu naast hem zat. Ze wilde hen alleen maar niet zien. Ze zou het immers niet kunnen verdragen dat hij naar haar keek zoals hij eens gekeken had, die avond Maar het was alles bedrog: zijn ogen, zijn lach En zij, zij had gemeend

Haar gedachten draaiden maar rond in dezelfde cirkel. Het was haar niet mogelijk zichzelf er uit los te maken. Ze keek strak naar den dominee. De woorden galmden door haar hoofd zonder dat hun betekenis tot haar doordrong.

Ze probeerde te luisteren, haar rusteloze gedachten te binden aan wat zijn bekende stem vertelde: Mozes die niet langer mag bidden om in het beloofde land binnen te komen. God is dikwijls barmhartiger in Zijn weigering dan wij denken

— Het beloofde land —.

Haar gedachten haakten zich vast aan de uitdrukking, dreven weer weg in de cirkelgang: het beloofde land, dat zou zij niet binnengaan . . . en misschien was het beter dat zij er buiten bleef . . . Nee, voor háár niet . . . Zij zou buiten het beloofde land nooit gelukkig kunnen zijn . . .

Bij het uitgaan van de kerk liep ze vlug tussen de mensen door naar huis. Ze deed of ze mevrouw Van Ingen niet zag, die haar wenkte met de ogen en stellig wilde vragen of ze kwam koffiedrinken. — Het staat zo mal voor de mensen, wanneer je personeel nooit bij je komt — dacht ze scherp.

Ze was al bijna thuis, toen ze vlugge stappen achter zich hoorde.

„Hè, hè,” hijgde Annie, „wat lóóp jij, zeg! Ik wilde vragen . . . Moeder vroeg of je weer eens kwam koffiedrinken. 't Is nu zo gezellig bij ons. Mieke is er ook. Heb je haar gezien?”

Lenie keek in Annie's blauwe, blinkende ogen. Ze had een kleurtje op haar wangen van 't harde lopen.

— Kind — dacht Lenie.

„Och,” zei ze, „jullie zijn nu zo gezellig onder elkaar, en bovendien . . . Weet je wat? Volgende week Zondag kom ik en dan breng ik nog iemand mee. Is dat goed?”

Annie lachte. „Natúúrlijk! Ik vind het juist leuk als er veel mensen komen. Zo gezellig! En Joost vind het ook leuk. Maar volgende week is Mieke er niet. Zeg — wie breng je mee?”

„Een zus, een leuke, vrolijke zus.”

„Rita?”

„Ja, Rita. Dus afgesproken? Dan komen we samen.”

„Kun je nu óók niet komen?” vroeg Annie hartelijk, „'t is nu zo gezellig bij ons. Vroeger kwam je zo dikwijls . . .”

Er kwam even een trilling om Lenie's mond. „Ja,” zei ze, „dat is waar. Maar jij schijnt te vergeten dat ik me nu te houden heb aan wat de dokter zegt en dat is: rusten.”

„Bah, wat saai,” zuchtte Annie, „ik heb al gedacht . . . je komt nooit meer. Zullen we weer eens gaan wandelen? Of mag je dat óók niet?”

Lenie lachte om Annie's ongelukkige gezicht. Ze kneep haar plagend in de wang.

„Jij moet maar een andere vriendin zoeken,” zei ze, „één die net zo jong en vrolijk is als jij. Maar van de week gaan we samen nog eens wandelen. Kom me maar eens halen als 't mooi weer is en jij klaar bent met je huiswerk.”

„Ja, goed. Dan ga ik nu maar. Wil je heus niet mee?”

„Nee hoor, ik kan juffrouw Bos toch niet met al haar koffie laten zitten!”

„Nee, da's waar, dàg.”

— Wat is ze nog een kind — dacht Lenie vergoelijkend. — Was ik anders toen ik zo oud was? En Els? Ja, Els stellig wel. Toch gelukkig dat ze zo argeloos is, dat maakt de zaak veel eenvoudiger. Ik zou het ook niet kunnen verdragen dat ze om mij . . . over dat meisje zweeg, hoe moeilijk het ook is, er naar te luisteren —.

Eenmaal thuis, in de lage stoel bij het raam, overviel haar een zo grote moedeloosheid dat ze zou willen huilen . . . huilen tot ze geen tranen meer had. Maar het mocht niet . . . Dat de mensen zo hard waren dat ze je zelfs verhinderden, je verdriet te tonen . . .

Ze perste stijf de oogleden op elkaar om de tranen terug te houden.

Juffrouw Bos mocht wel denken, als ze straks met de koffie kwam. Nee — dat niet!

Ze stond op en ademde diep. Had ze nu nòg niet geleerd, zich te beheersen? Was dit nu de vrucht van al die weken strijd, van haar voornemens die avond, toen Freek met haar praatte? Tóen had ze toch gedacht dat ze zich zou kunnen overgeven aan Gods wil. En dat moest immers vertrouwen en rust geven en nieuwe levenskracht . . .

Ze zag ineens, helder, hoe ver ze daarvan was afge- raakt. Ja, het was wel gemakkelijk het jezelf voor te

nemen, maar alles was vergeten, wanneer ze hem zag! Ze moest eerst hiervan loskomen en dan zou ze wel berusten in Gods wil. Misschien kwam ze nog eens zo ver dat het geen pijn meer deed. Maar dan moest ze hem niet meer zien.

Ze kon immers proberen, hier weg te komen. Er werden dikwijls kwekelingen-met-akte gevraagd.

Weg van hem, van alles op het dorp.

Het leek haar opeens, alsof ze met duizend banden hier was gebonden. En met ontstellende zekerheid wist ze, dat ze hier niet weg wilde, omdat . . . zij hem dan nooit meer zou zien.

— Het staat nu dus zó met mij — richtte zij — dat ik schrei om mijn verdriet en het zelf vasthoud. Dat ik me niet wil losmaken van dat, wat mijn levenskracht ondermijnt. Wat had Freek ook weer gezegd? — Er is één ding dat je moet doen en dat is: je best doen om weer gezond te worden. Je leven is een gave, Lenie. —

Ja — Freek had gelijk en het moest anders worden. Zij moest hier vandaan om die gave te beschermen tegen het onverstand van haar eigen hart. Ze moest zien een andere betrekking te krijgen — daarbij zou God haar helpen. En zo lang — zo lang moest ze flink zijn.

Nadat Rita weer was vertrokken — de gezelligheid samen met haar zus had haar opgewekt en afgeleid — vatte Lenie haar studie weer op. Natuurlijk kon ze niet alles weer inhalen, maar dat was niet zo erg.

Ze vond het prettig nu ze er eenmaal mee begonnen was, las aantekeningen door, repeteerde alles van 't begin af aan en maakte een rooster voor de eerstvolgende weken.

Ze werd rustiger, nu ze haar avonden niet meer verdroomde in een luie stoel. Het bezorgde haar weer iets van de oude voldoening wanneer zij, 's avonds vóór het slapen gaan, voor zich zelf de rekening van de dag opmaakte.

Van de pastorie merkte ze weinig. Joost kwam zelden thuis. Ze had hem na die ene Zondag, samen met Rita, niet meer ontmoet. Ze was zo wonderlijk kalm geweest. Rita had niets kunnen merken. En hĳ . . . hĳ had meer oog gehad voor Rita, die nu mooier was dan zij . . . Het had haar, één ogenblik, bijna jaloers gemaakt op haar zus. Op het meisje met de koude ogen was ze nooit jaloers geweest. Die zou er nooit zo onder lijden, wanneer Joost háár . . . Maar dat zou hij niet doen: hij droeg de ring met haar naam aan zijn vinger: Mieke Overduin. En in háár ring stond: Jóóst . . . Hoe zou het zijn, wanneer je zijn ring aan je vinger droeg?

Nee, ze moest hier toch zien weg te komen. Er was te veel dat haar, telkens weer, aan hem herinnerde. Het móest weg uit haar leven, helemaal. En dàn . . . Dan zou ze weer kunnen worden als vroeger, misschien.

En weer overnieuw beginnen.

In September nam Lenie afscheid van Zandhorn. Ze had een betrekking gekregen op een dorp vlakbij de stad waar haar ouders woonden. Als 't moest, zou ze elke avond naar huis kunnen gaan.

Ze was er verdrietig en blij tegelijk om geweest toen zij, na een proefles in haar eigen klas, de benoeming had gekregen. Nu ging zij weg uit Zandhorn, voorgoed. En niemand zou het vreemd vinden wanneer zij hier nooit meer terugkwam. Nooit meer . . . dan was het voorgoed voorbij. En ze zou niet eens weten wat er met hem gebeurde, hoe hij wàs . . . Maar het was beter zo: er kwam een ander, dezelfde die haar klas had overgenomen toen zij ziek was. Ze zouden wel gauw aan hem gewend zijn — de kinderen vonden hem aardig. Och . . . en aan háár hadden ze de laatste tijd ook geen vrolijke juf, al deed ze haar best, ten minste tegenover de kinderen opgewekt te zijn.

Ze zouden haar gauw vergeten, en — een mééster, daar waren ze trots op. Misschien zou Van Velthuyzen er ook meer aan hebben wanneer er een onderwijzer was.

Hoewel — hij had geen ander nodig. Hij leefde voor zijn studie.

Ze moest er ineens aan denken hoe weinig ze eigenlijk van hem wist. Hij vertelde nooit iets over zichzelf. Hier op het dorp achtten ze hem, maar vonden hem eenzellig en stug. Er was niemand die van hem hield. En toch — zij was in zekere zin van hem gaan houden om zijn bezorgdheid voor haar, om zijn rustige ernst.

— Zijn moeder moet wel veel van hem houden — dacht ze. Maar waarom ging hij niet vaker naar huis? Misschien was er iets. Waarom zou hij anders zo hard moeten studeren, om over veel narigheid heen te komen?

Het gaf haar, in de weemoed van het afscheid, een gevoel van schuld dat zij nooit aan hem had gedacht, alleen maar zijn vriendelijkheid had aangenomen als een kleine vergoeding voor het verdriet dat de ander haar had aangedaan.

Maar Van Velthuyzen was zo sterk: hij had niemands medeleven nodig, ook het hare niet. En nu zou ze hem ook niet meer zien. Dat was goed, want hij hoorde óók bij dat, wat zij vergeten moest: Van Velthuyzen had hen samen gezien, Joost en haar, die avond toen ze wandelden over de verre hei, met daarboven het prachtige licht dat aan alles een onwerkelijke glans gaf. Dát zou ze ook niet meer zien. De plaats waar ze nu kwam was eigenlijk geen dorp, het was een uitloper van de grote stad. Het zou zijn alsof ze in een stille buitenwijk woonde Niet meer de hei met zijn verre uitzichten en zijn witte avondnevels, niet meer de eerste lente in het rijtje jonge berkebomen langs de bosrand. Wat had zij zich daaraan gehecht in die korte tijd, nog geen jaar.

Ze kreeg er plotseling spijt van dat ze er niet meer van had genoten, niet vaker er op uitgegaan was op de fiets, de verre, verre hei over tot waar het volgend dorp begon. Ze ging hier weg zonder de omgeving nog te kennen. Al haar gedachten, haar verlangens en begeer-

ten hadden gecirkeld om dat éne en al het andere had ze verwaarloosd. Daarom stond ze nu zo hulpeloos en arm. Als ze maar niet haar hart op één lot had gezet!

Maar nu zou er gauw een eind aan komen. Ze zou weer van voren af aan kunnen beginnen, ze was immers nog zo jong al voelde ze zich dikwijls oud en moe. En ze kwam nu weer veel thuis. Thuis had je niet veel tijd om aan je zelf te denken. En thuis was Fréék —.

„Als laatste van allen kwam Keesje met hoogrood gezicht met zijn cadeautje aan- dragen: een wit kopje met felle rode bloemen.”

De laatste avond voor ze wegging, midden in de drukte van uitzoeken en inpakken, ging ze afscheid nemen in de pastorie.

De dominee en mevrouw waren hartelijk. Ze vonden het heel goed dat ze wat dichterbij huis kwam: Ze was nog zo bleek na haar ziekte, 't was nodig dat er wat toezicht op haar gehouden werd!

Lenie lachte, zei, dat ze in dit jaar veel te zelfstandig geworden was om nog naar moeders raad te luisteren.

Annie kreeg tranen in de ogen toen ze haar de hand gaf, beloofde dikwijls te zullen schrijven en alles te vertellen. En Lenie moest zeker en vast beloven dat ze gauw weer kwam, in de vakantie. Dat zou echt gezellig worden!

Joost was niet thuis. Zij verzocht Mevrouw hem haar groet te willen overbrengen wanneer hij thuiskwam. Het was goed zo

Het afscheid op school, de volgende dag, werd als een feest gevierd, met verhaaltjes en chocolaadjes. Enkele kinderen hadden een cadeautje voor haar meegebracht: een bosje van de eerste „daliassen” van eigen hof, een flesje slechte eau de cologne. Als laatste van allen kwam, Keesje met hoogrood gezicht met zijn cadeautje aandragen: een wit kopje met felle rode bloemen. Op de ene kant stond in krullende letters: Voor grootmoeder.

Ze moest even lachen om het idee, trok het verlegen jochie naar zich toe.

„Dank je wel, Keesje. Heb je dat zèlf uitgezocht?”
Keesje schudde blij van ja en vatte moed.

„Ik von deuzen de mooisten. Mien móder zee: dà ken je de juffer nie gèv'n, maor ik von deuzen de mooisten en je ken der alèvel uut drink'n.”

„Nóu; en zeg maar tegen je moeder dat ik er wàt blij mee ben. En ik zal er uit drinken als ik jarig ben”

Halfweg de middag, toen de kinderen fijn een poosje zaten te tekenen, Lenie voor 't laatst nog eens alles inspecteerde of 't in orde was voor den opvolger, kwam Van Velthuyzen bij haar de klas binnen. Het was de eerste keer dat hij dit onder schooltijd deed. Hij keek naar de kinderen alsof hij ze nu voor 't eerst zag, bleef voor in de klas staan.

Lenie treuzelde wat in haar lessenaar. Wat moest hij nu? Ze vond het altijd onprettig wanneer iemand binnenkwam, terwijl zij les gaf.

„Meneer Van Ingen gaf me de opdracht je te vragen of je misschien wat eerder vrij wilde; dan zou ik de klas zolang kunnen nemen. Hij heeft er niet aan gedacht, het straks te vragen.”

Lenie keek hem weifelend aan. „Nee, och nee Ik ga pas om zes uur weg, dus als ik half zes klaar ben Nee, en ik zou het ook niet leuk voor ze vinden.”

„Ja,” zei hij lachend, „voor hen is het een feestdag: le roi est mort, vive le roi!”

„Och,” zei Lenie, „zover denken ze nog niet. Ze zijn alleen maar blij met het verhaaltje en de chocolaadjes. En waarom zou je ze geen leuke laatste dag bezorgen! Ik verlang niet dat er iemand huilt als ik wegga.”

Hij keek haar een ogenblik opmerkzaam aan. „Zo — nee, natuurlijk niet. Dus je vindt het niet nodig, eerder vrij te nemen.”

Een goed half uur later ging de bel. Na het danken schenen de kinderen er plotseling iets van te gaan begrijpen.

„En kum-ie nou niet weer juffer? En hoeven we nou morgen niet op 't schóle te kom'n?”

Ze weerde al de vragen af, drukte warme handjes, vermaande er nog een die in de gang kabaal maakte. Dát was de laatste keer. Morgen was er een ander . . .

En overmorgen stond zij voor een andere klas. Dan begon ze overnieuw.

Met een handdruk nam ze afscheid van het hoofd en Van Velthuyzen. Nu straks juffrouw Bos nog en haar man. En dan wilde ze nog éven de hei op, een klein eindje maar. Want dát wilde ze later helder voor zich zien, wanneer ze aan Zandhorn terugdacht: de uitgestrekte hei in zijn pracht van paarse bloei, met de diepgouden lucht daarboven. Want zo hadden zij het nooit sámen gezien . . . En ze wilde van Zandhorn in haar herinnering bewaren alles wat los stond van dát. Maar dat was niet veel . . .

Nog vóór half zes was ze met alles klaar. Het koffertje dat ze zelf mee zou nemen was achter op haar fiets gebonden. Was hier niets meer van haar?

Wat was de kamer kaal en ongezellig nu. Straks, als zij weg was, zouden de wassen rozen weer verschijnen, de portretten van de voorouders en de klok waar je bloemen in kon zetten. Dan woonde hier een ander.

Juffrouw Bos, tot tranengeroerd, schudde Lenie's hand.

„'t Spiet mien da'je gaot, juffer, maor veur joe is 't bèter. Ie bint hier een stuk minder 'eworren. Toe je

kwam was je zo'n fleurig jonk ding. Maor ik hef dukkels teuge Bos 'ezeid: 't is de juffer d'r eigen schuld."

„Kom, kom," zei Lenie, „niet zo zwaarwichtig de laatste dag, dat komt wel weer terecht. Waar is Bos?"

Ze trok haar hand los uit die van de blozende hospita.

Bos kwam op 't horen van zijn naam de schuur uit. Hij veegde eerst even zijn hand aan de broek af, want hij was met 't vee bezig geweest.

— Abàh — dacht Lenie, met een griezeling — en ik kan niet meer naar binnen om ze te wassen!

Juffrouw Bos praatte maar door. Er blonk een dikke traan op haar wang.

— Vreemd — dacht Lenie — dat dit me zo weinig doet. Ze was altijd wel hartelijk, ja. Maar zij heeft gezien —

„En je mot gauw es weerkomm'n, op een bakkien thee. En dan breng je maor mee wie je wilt, net 't zelde wie."

Lenie knikte vaag. Van thuis hier helemaal heen om een kopje thee — dat zou er wel bij blijven.

„Als ik hier ooit terugkom," zei ze langzaam — het klonk in haar oren als een oordeel — „als ik hier ooit terugkom, dan kom ik stellig bij u aan."

„Goed, da's goed en dan wach-ie maor niet te lank. 's Winters is 't hier niks gedaon, dà weet je."

Lenie maakte een eind aan 't gesprek: ze moest haar fiets ook nog afgeven, en stapte op.

Bij de hoek, waar de zandweg op de straat uitkwam, wuifde ze nog even. Wèg. —

Ze had de tijd nog. Deze laatste keer kon ze langzaam rijden, fijn.

Ze keek nog even achterom, naar het torentje dat boven de bomen uitstak. Daar àchter was de pastorie. Zou er niemand buiten zijn? Och nee, Annie was stellig nog niet thuis uit school En híj

Ze sperde haar ogen om niet te gaan schreien. Nu was alles dan voorbij. Nu moest ze afscheid nemen van alles waar ze langs kwam. Want ze zou hier niet weerkomen

„Partir, c'est mourir un peu”

Ze trapte wat vlugger, dwong haar gedachten in een bepaalde richting.

— Als ik oud ben — fantaseerde ze — dan ga ik hier nog eens heen. En dan zeg ik: „Ja, dat is nu dat dorpje waar ik het allereerst onderwijzeres ben geweest. Het is veel veranderd Ik ben er na die tijd niet meer geweest”

Misschien zou ze ook geheel alleen willen zijn. Zou het weerzien nog pijnlijk zijn, na zoveel jaren?

Ze reed in gedachten tot aan het station, ontdekte op het perron met een lichte schok: Van Velthuyzen.

Hij stapte meteen op haar toe.

„Zo,” zei hij hartelijk, „ik was al bang dat je niet op tijd zou komen. Ik wilde je uitgeleide doen, nu je weggaat. Je bent wel alleen gekomen, maar als je ergens een jaar geweest bent Heb je al een kaartje en een fietskaart?”

— Toch aardig van hem — dacht Lenie — dat hij nog even komt. Zou hij apart voor háár gekomen zijn? Of een kind moeten opzoeken hier in Horstwijk? Hij had het niet nodig gevonden een verklaring te geven van zijn gedrag.

De bomen waren al dicht, toen hij terugkwam. Het was nog maar een kort ogenblik. Het was moeilijk, vond Lenie. Wat moest ze nu zeggen?

„Moet je nog op huisbezoek?” vroeg ze.

„Ja,” zei hij langzaam, „hier in de buurt. Maar zonder dat zou ik ook gekomen zijn. Want ik wilde je nog even zeggen vóór je weggaat, dat ik van harte hoop dat je weer heel gauw zult zijn zoals je was toen je kwam. Niet van buiten, maar van binnen.”

Lenie voelde een kleur opkomen. Het brandde achter in haar nek.

„Och,” zei ze ontwijkend, „ik word natuurlijk vanzelf weer vrolijk, als ik maar eerst weer helemaal goed beter ben”

„Ja — en je gaat hier nu weg. Het dorp heeft je geen goed gedaan.”

„'t Moet altijd wennen wanneer je van huis gaat. En we hadden het thuis zo gezellig”

— Ik ben er nu al los van — schoot het door Lenie's hoofd — want ik heb nooit zo tegen hem gepraat zolang hij nog mijn collega was.

De locomotief zette aan. Hij gaf haar, op het laatste moment, haar kaartje en het reçu.

Ze wuifde nog even. 't Was aardig van hem — hij wilde haar niet alléén laten gaan.

Ze zag hem staan op het perron, groot en donker. En met een wonderlijke ontroering moest ze er aan denken hoe alléén hij daar stond — hoe eenzaam hij moest zijn op dit dorp.

Ze ging zitten in een hoekje bij het raam. Zo — dat was afgelopen. Van Velthuyzen zag ze ook niet weer. Maar de herinnering aan hem zou nooit pijn doen zoals

Er sprongen twee wilde tranen in haar ogen. Ze beet op haar lip. Het was voorbij — Ze zou hem niet weerzien aan wien ze dag en nacht moest denken, ondanks alles. Wat waren al de anderen, bij hem vergeleken! Nu was het voorbij. Maar het was goed zo. Ze zou hem niet meer behoeven te zien, samen met die ànder. Dit was een tijdperk geweest in haar leven dat ze nu moest afsluiten, voorgoed.

En nu ging ze naar huis.

De geschiedenis met Els.

Midden in de moeilijkheden van de eerste tijd in haar nieuwe klas en nieuwe omgeving kwam als een verrassing het bericht van Freek: hij had een betrekking gekregen als procuratiehouder op een bureau in Amsterdam. De brief die hij haar schreef was zo blij en zo dankbaar dat het Lenie ontroerde. — Wat moet hij er onder hebben geleden — dacht ze — en wat heeft hij weinig geklaagd. —

„Kind,” schreef hij, „je weet niet hoe heerlijk het is dat ik na anderhalf jaar voor 't eerst weer werken mag. De betrekking is niet zo goed als die ik had — het salaris is ook minder — maar er zijn vooruitzichten, en ik heb weer werk. En als het jou te zwaar wordt, dat staan voor de klas, dan zou je weer thuis kunnen komen. Lenie, ik ben toch zo blij! Ik zal werken dat de stukken er af vliegen! Ik voel me weer tien jaar jonger . . . En hoe gaat het met ons bleekneusje? Je moet gauw zorgen dat je je kleur terugkrijgt, anders zal ik je nog eens onder handen moeten nemen . . .”

Lenie moest glimlachen om zijn bedreiging. — Ik heb mezelf al onder handen genomen, Freek. —

Ze werkte weer geregeld nu, al ging 't niet met de vaart van het vorige jaar. Vijf avonden in de week voor de studie, een enkele maal een lezing of een concert, en als ze thuiskwam 's Zaterdagmiddags was ze vrij, ging ze een visite maken met haar moeder, of winkelen met Rita wanneer die geen dienst had.

De eerste weken was ze heen en weer gereisd, maar op den duur beviel het niet. Het was te vermoeiend

en ze kon tussen het gekibbel van Els en Joop niet flink studeren. Ze was 't dit laatste jaar ook zo rustig gewend!

Freek kwam om de andere Zondag thuis en ze schikten het meestal zo, dat ze tegelijk kwamen.

— Nu is alles net als vroeger — dacht Lenie dikwijls, wanneer ze allemaal: Rita en Freek ook en Greet soms, gezellig in de voorkamer zaten — nu is alles weer als vroeger, alleen ik ben veranderd.

Het begon wel langzamerhand te slijten, nu er in haar omgeving niets meer was dat haar aan hem herinnerde, nu zij hem niet meer zag. Annie's brieven had ze verbrand. Het schrift lag in de onderste la van haar bureautje; ze had er niet meer naar gekeken. Later nu nog niet dan zou ze dat óók verbranden, dan was er niets meer. Hij zou wel gauw promovéren nu. Dan werd hij misschien hier of daar privaat-docent en dan gingen ze trouwen. Ze moest nu maar wensen dat hij gelukkig zou zijn

Soms, in deze winter, wanneer zij, in een rustig hoekje bij de haard, haar gedachten een ogenblik de vrije loop liet, die gretig zich klemde om het oude leed, kwam het haar voor, dat alles maar een droom was geweest: het was in haar gedachten zó onwerkelijk geworden dat zij er niets tastbaars uit had overgehouden. En het leek alsof haar hart in de weemoedige fantasie van deze droom zijn jonge blijheid had verloren.

Maar dan kon een enkel woord, een gebaar de werkelijkheid plotseling zó onbarmhartig doen herleven dat het haar stak als een lichamelijke pijn.

— Studeren is fijn. Het doet je een boel narigheid vergeten. —

Ja, ja zij was het niet alléén. Hij, de donkere eenzame man op het verlaten dorp droeg ook zijn eigen leed, verborgen voor anderen — en misschien groter dan het hare. En hij droeg het met opgeheven hoofd, rustig en zeker. Misschien was het zo, dat elk mens in zijn hart een wondeplek droeg, een verdriet om eigen

kwaad, een pijn om het leven dat gaf en weer nam. God moest daar zijn bedoeling mee hebben, ook bij haar. Was het zó, dat je pas door het leed mènes werd, een mens die het verdriet en de nood van anderen ziet en kan helpen dragen, omdat hij zelf door de poort van het lijden de wereld van het mens-zijn is binnengegaan?

Zij was tot nu toe kind geweest — en nuchter beschouwd was er niet veel met haar gebeurd: een kleine teleurstelling, een vergissing. Het had haar hart zo diep gewond omdat het nog zo kinderlijk en argeloos was. En riep God haar nu, eenmaal wakker geschud uit de kinderdroom, om bewust voor Hem te leven?

In deze lange winter met zijn gezellige drukke dagen, zijn rustig-intieme uren, leerde zij er iets van begrijpen, hoe men zelfs voor groter leed dankbaar zou kunnen zijn.

Ze kreeg langzamerhand haar gezondheid en opgewektheid terug, zeer tot geruststelling van Freek. Ook hem hadden de moeilijke maanden veranderd: verouderd en verdiept, rustiger en sterker gemaakt. Hij vulde het huis weer met zijn vrolijke grappen, plaagde Els en Joop op zijn goedhartige manier en droomde zijn eigen, zijn geheime toekomstdroom, op welks vervulling hij na al die onzekere dagen weer mocht hopen.

Op een Zaterdagavond vroeg in 't voorjaar wilde Lenie nog wat gaan werken. Ze was met haar rooster voor de week in die vijf avonden niet klaargekomen doordat de laatste avond een van haar collega's haar had meegetroond naar een fuifje.

Het was stil in huis. Freek had geschreven dat hij deze Zondag in Amsterdam bleef. Rita was juist weer terugggegaan naar 't Ziekenhuis voor de avonddienst. Bob en Tini, als altijd onafscheidelijk, richtten op de lage tafel van de kinderkamer een onwezenlijk groot dierenpark in met de houten beestjes uit de „ark” en de takjes en stokjes die ze buiten hadden gevonden.

Joop was er met een vrind op uit naar de markt. Els — die was stellig ook verdwenen met haar vriendin, Mien Brongers; daar was ze zo dik mee de laatste tijd.

In de huiskamer vóór, waar, ondanks het ongewoon zachte weer, nog een klein vuurtje in de haard brandde, zaten haar vader en moeder rustig te lezen.

„Kom je bij ons zitten, kind?”

„Nee moeder, 't is nu zo stil op de leerkamer. Ik wilde nog eventjes werken.”

„Kon je niet beter es rustig een poosje gaan zitten lezen? 't Is ook geen goede voorbereiding voor de Zondag, 's Zaterdagavond nog hard te gaan werken. Wij deden dat vroeger niet”

„Och,” zei Lenie, „ik vind het geen prettige gedachte dat ik nog niet klaar ben nu de week om is — en wat zit daar nu eigenlijk in?”

Mevrouw zuchtte even.

„Och nee,” zei ze, „je doet het maar zoals je zelf het beste vindt. Als je 't maar niet te laat maakt.”

Lenie trok met haar tas naar boven, zocht naar het flesje inkt. Waar hadden die kinderen dat nu gelaten? Es even boven kijken op Els' kamer.

Ze tikte uit gewoonte aan, kreeg geen antwoord en stapte meteen door naar binnen.

Met de knop nog in de hand bleef ze verschrikt staan.

„Els, kind Wat is er? Wat heb je?”

Op het lage stoeltje, met haar rug naar het raam, zat Els ineengedrongen te schreien. Ze snikte heftiger en wanhopiger toen Lenie zich over haar heen boog. Het donkere krullende haar, de ene vlecht half losgegaan, hing nat en verward voor haar gezicht.

Lenie legde haar hand op Els' hoofd.

„Toe, vertel me nou maar wat er is — misschien kan ik je wel helpen. Heb je je pijn gedaan? Ben je gevallen soms?”

— Daar huil je om als je nog een kind bent — dacht Lenie.

Els lichte het hoofd wat op en schudde mismoedig

van nee. Haar mooie gezichtje was vlekkerig rood, met geplakte lokjes haar tegen de slapen. De grote, bruine ogen keken zó hulpeloos dat het Lenie bang te moede werd.

Ze trok een stoel dicht naast het schreiende zusje en streelde haar zachtjes over het haar.

„Toe, vertel nou maar wat er is. Heb je narigheid op school, of is er wat anders?”

Els knikte stom, begon plotseling weer heftiger te snikken, met haar hoofd op de nat-geschreide armen.

Lenie zuchtte. Wat begon je hiermee? Hier was wat anders dan een ruzietje met Joop, of strafwerk op school.

Een akelige gedachte schoot door haar hoofd. Het zou toch niet

„Els!” vroeg ze dringend. „Els, het is toch niet om een jòngen?!”

Els knikte, begon opnieuw met gierende uithalen te schreien.

Lenie zat verslagen. Pas nu viel haar oog op enkele papieren die op het tafeltje lagen: een portret. 'n Gezicht als van een filmheld, met geplakte haren en half-gesloten ogen. Was dat niet?

Ze pakte het op — het voelde nat aan. Een dikke traandrup was uitgelopen op zijn wang en maakte er vreemde kringels. Er lagen nog een paar vodjes briefjes

Els lichtte haar hoofd op toen Lenie zo stil bleef. Ze hield op met snikken.

„Was híj het?” Lenie wenkte met haar hoofd naar het tafeltje.

„Ja”

„En is het nu uit?”

„Ja vanmiddag Hij is met een ander uit-geweest, naar de bioscoop, met dat gekke kind van Zeegers en hij had mij beloofd”

„Had hij jou beloofd samen naar de bioscoop te gaan?” Lenie's gezicht werd strak.

„Ja,” zei Els zacht.

„Ben je er vaker met hem geweest? En wist moeder daarvan?”

Els lachte schamper. Het deed Lenie pijn. Zó was zij geworden, haar zusje Wat had die Dijkhuis op zijn geweten, die lummel

Ze herinnerde zich plotseling die Zaterdagmiddag vóór zij ziek was geworden. Toen had Rita naar hem gevraagd. Zou Rita

„Els,” vroeg ze kalm, „wist niemand hiervan? Rita ook niet?”

Els schrok. Ze was het voorval met Rita, verleden jaar in de leerkamer, al gauw vergeten toen ze er niets meer van hoorde. En nu — Zou Rita gebabbeld hebben?

„Ik heb er nooit met iemand over gepraat,” zei ze ontwijkend.

Ze keek naar het portret op de tafel. Er kwamen weer twee grote tranen in haar ogen.

„Zijn jullie dikwijls samen uit geweest?” vroeg Lenie zacht.

„We gingen dikwijls 's Woensdags en 's Zaterdags fietsen. Maar in de bioscoop ben ik pas twee keer geweest. Ik durfde niet goed en hij ging dikwijls met dat nare kind dat vertelde Mien maar dat wist ik niet En vanmiddag vroeg ik of-ie heus met mij alléén ging en toen begon hij te lachen en hij vond het kinderachtig dat ik het erg vond en toen hebben we ruzie gemaakt en ik was zo boos en nu is 't uit”

Ze begon opeens weer wanhopig te snikken. Lenie legde haar arm om het zusje heen.

„Els,” zei ze, „wat bèn ik blij dat je daar boos om werd dat je dàt niet verdraagt. En ik ben blij dat het uit is, Els En je moet er niet weer aan beginnen, belóóf me dat. Jij bent immers veel te goed voor zo'n voor hèm. Je bent nog zo'n kind, waar moet dat naar toe”

„Ik ben toch zeventien,” zei Els, met iets van het oude hautaine toontje, „zo'n kind ben ik toch niet meer”

„Nee — dat ben je zéker niet, jammer genoeg! En ik dacht dat je 's avonds altijd naar Mien ging om te werken?”

Els kleurde.

„Nee ja, we werkten eerst wel een poosje En dan ging zij ook mee”

„Zo — en vroeg haar moeder dan niet waar ze heen ging?”

„Ja, jawel Maar die dacht Mien zei dat ze naar ons ging.”

Lenie zag het hele kluwen van bedrog en stikemeidjes. Het was onverkwikkelijk er verder op in te gaan. Maar ze móest weten hoe ver dit was gekomen. Later dan was Els misschien weer gesloten, borg ze alles op in zich zelf, zoals zij allemáál deden — zij zelf óók — wanneer ze verdriet hadden. Het was misschien véél erger dan ze vermoedde

„Jullie gingen toch niet met zijn drieën fietsen?” vroeg ze.

Els lachte kort, het schampere lachje dat Lenie zo bezeerde.

„Nee — zij ging met Bram, da's een neef van Adri En we deelden altijd alles samen, bonbons en zo”

„Kreeg je die dikwijls?”

Els stond op en trok de la van haar lingeriekastje open. Die was volgestapeld met kleurige dozen, platte en ronde

„Ze zijn allemaal leeg,” zei ze spijtig.

Lenie moest lachen, ondanks zich zelf. 't Was te hopen dat ze dit het ergste vond.

Ze stond ook op. „Els,” zei ze. „Nu moet je eens een poosje flink zijn. Ik weet best dat het heel moeilijk is, maar je moet er niet weer mee beginnen, ook niet als hij terugkomt. En je moet een andere vriendin zoeken.”

Els gaf geen antwoord. Ze keek verdrietig voor zich uit. Haar gezicht was nog gezwollen, het wit van haar ogen was rood.

„Heus Els, je móet er mee ophouden, gelóóf me, want je gaat ònder als je hiermee doorgaat. En later zul je blij zijn dat je je verstand gebruikt hebt, heus. Ik weet wel, och ik weet zelf zo goed hoe moeilijk het is als je . . . om iemand geeft . . .”

„Dat nare kind!” begon Els heftig, „die Loeki Zeegers, die steekt me er natuurlijk de gek mee aan, want dáár gaat-ie nou mee!”

„Nou, dan moet je daar maar even doorheen bijten, net doen of je 't niet merkt. Niks zeggen, tegen hèm ook niet. Dan zul je eens zien hoe gauw ze je met rust laten.”

„Maar als ik blijf zitten, dan kom ik bij dat mispunt in de klas! En ze stikt toch al van trots om haar mooie kleren!”

„Maar jij blijft toch niet zitten?!” vroeg Lenie verbaasd. „Je bent toch altijd goed overgegaan, en waarom zou je nu . . .”

Els haalde haar schouders op. „Och, natuurlijk heb ik het laatste jaar niet veel gedaan . . . We hadden geen tijd, Mien en ik . . .”

Het ergerde Lenie meer dan ze wilde laten blijken. — We hadden geen tijd! Geen tijd om ons werk te doen! — Die kinderen! Dat nu niemand daar iets van had gemerkt. Maar wat wàren ze ook geraffineerd! 'n Geluk dat het nu uitgekomen was.

„Els,” zei ze. „Weet je wat we afspreken? Je doet zoals ik gezegd heb en je gaat van nu af aan weer flink werken. Je kunt het nog best inhalen als je wilt, daar ben ik van overtuigd. En ik zal je helpen. Elke keer als ik thuiskom zal ik met je repeteren. Is dat goed?”

Els lachte alweer door haar tranen heen.

„Ja — want ik wil niet bij dat kind in de klas komen.”

„Nee. Laat hun maar es zien dat je flinker bent dan zij, dat je ten minste nog aan kunt pakken! Meteen de

„Els was al bezig, zich voor de
spiegel wat op te knappen.”

volgende week beginnen we. Maar ik moet op je áán
kunnen, Els.”

„Dat kun je ook wel, kijk maar.”

Ze pakte resoluut het portret van de tafel, de briefjes
en de vodjes, en scheurde ze in snippers.

„De dozen houd ik maar,” zei ze, die kun je zo mooi
voor van alles gebruiken. Wil je er een paar?”

Lenie dacht, met een pijnlijk gevoel, aan het schrift in de onderste la van haar bureautje. Dit kind was flinker dan zij Maar het zou ook wel niet zo diep zitten, gelukkig.

Els was al bezig, zich voor de spiegel wat op te knappen. Het lange haar golfde over haar smalle rug.

„Ga je nog even mee naar beneden?”

„Ik? Gunst nee dan ziet moeder het. En dan vraagt ze natuurlijk wat er is.”

„Zou je 't erg vinden als moeder alles wist? Ik zou het beter vinden als je 't haar vertelde, Els.”

„Nee, dàt kan ik niet, dan vraagt ze maar aldoor, en wil àlles weten. Nee, ik heb jou alles verteld, eerlijk zoals het is, maar laat alsjeblijft de anderen er buiten.”

Lenie weifelde. Wat had zij zèlf gedaan? Maar dáár was geen bedrog bij!

Misschien was het toch beter dat dit voorlopig tussen hen tweeën bleef.

„Ik beloof je, er voorlopig met niemand over te praten, maar dan reken ik er ook op dat je tegen mij open kaart speelt. Zullen we samen nog een eindje gaan lopen?”

„He, ja!” Els' gezicht klaarde op.

Ze liepen vlug langs de leerkamer, waar Bobs en Tini's hoge stemmetjes aan moeder de wondere geheimen van hun dierenpark onthulden vóór ze naar bed werden gebracht.

Even later liepen ze arm in arm door de stille straten, als twee vriendinnen.

Els was al bijna getroost met de belofte dat Lenie, nu zij het zo druk zou krijgen met haar huiswerk, een mooie lichtblauwe jumper voor haar zou haken met donkerblauwe en witte bloemetjes. Want daarmee zou ze stellig mooier zijn dan dàt kind!

Weerzien.

Lenie borduurde de laatste witte bloemetjes op Els' jumper. Morgen zou ze er haar zus mee verrassen.

Els had al een paar maal gevraagd, wanneer ze 's Zaterdags thuiskwam: „Laat es kijken Lenie, hoe ver bèn je nou? 't Wordt al zulk mooi weer”

Lenie hield het fijne blauwe jumpertje voor zich uit. Wat zou ze er snoezig uitzien! Ze had tòch zo'n knap snuitje, Els. Misschien maar jammer voor haar Die Dijkhuis zou anders nooit naar haar hebben gekeken. En nu ging zij haar nog ijdel maken bovendien, met zo'n fijn dingetje, voor dáágs. Ze kon het beter zelf houden voor háár bracht het geen gevaren mee.

Ze kreeg ineens zin het eens aan te passen bij haar donkerblauwe mantelpakje. Als het goed stond, maakte ze voor zich zelf óók zoiets. 't Was wel een heel werk, maar ze zou er thuis aan kunnen haken, en 's avonds als ze klaar was met haar werk.

Ze trok het dunne wollige jumpertje aan achter het scherm, monsterde zich zelf in de spiegel: een smal, wel-knap gezichtje met grote donkere ogen boven het lichte blauw van het nieuwe kleedje. Ze bleef verloren naar haar spiegelbeeld staren, alsof ze zich zelf nú voor 't eerst bewust zag. Het gladde donkerblonde haar dat boven de slapen éven golfde, de smalle ronde boogjes van haar wenkbrauwen, het kuiltje in haar éne wang.

„Nee, lelijk ben je niet,” zei ze tegen zich zelf. „Misschien zou je zelfs mooi kunnen zijn, àls Maar ze zag er toch al veel beter uit en ze deed haar

werk hier met plezier. Als ze Als ze de gedachte toch maar eens kwijt kon raken dat dit alles maar voorlopig was, dat het later wel weer anders zou worden. En ze moest nu toch eindelijk weten dat dat nooit meer terug zou komen. Bleef ze er, heel in het diepst van haar hart, nog aan vasthouden?

Toch was het anders dan vroeger. Ze liet zich niet meer meeslepen door het verdriet om de teleurstelling. Haar werk en haar studie leden er niet onder. Integendeel, het leek of ze vooral haar werk op school met meer ernst, meer liefde deed. Daarom gaf het haar een grote voldoening.

Ze was wel wijzer geworden ook, gaf zich zelf en haar vriendschap minder gul en argeloos. Ze zag zich zelf, zoals ze toen was, als op een afstand.

— Wij speelden pandje met ons leven,

Ik had mijn hart als pand gegeven —.

Zó was ze geweest: ze had onmiddellijk en zonder aarzeling haar gehele hart gegeven, zonder te vragen of het daar veilig was Ze was ook hem meer op een afstand gaan zien. Stellig was hij wel heel anders geweest dan zij hem met haar dromende meisjesogen had gezien. Ze begreep nu, dat hij in zekere zin met haar had gespeeld: hij had wel geweten wat hij deed! Maar voor de gevolgen was hij geweken en dat was lãf

Toen opende zij de onderste la van haar bureautje en nam er het gedichtenschrift uit. Ze bladerde tot ze het vond.

Ondanks haar verstandige gedachten bezorgde het zien van die kleine letters haar iets van de oude ontroering. En te weten dat ze háár niets meer te zeggen hadden.

— Je was een wonderblonde makker

Deed ik je pijn? —

Ze pakte het blad papier tussen haar vingers en scheurde het er, langzaam, uit. Toen snipperde ze het in stukjes, zó fijn, dat enkele, als kleine witte vlinders

over de rand van de papierbak heenfladderden. Het was haar alsof ze — nú pas — die tijd in haar jonge leven voorgoed afsloot.

Bijna plechtig schoof ze het schrift tussen de andere op de plank, trok haar jasje aan en ging nog even een luchtje scheppen vóór het avondeten.

„Juffrouw, der is een mehéér voor u gekomen. Ik heb hem maar in uw kamer gelaten. Ik dacht: de juffrouw komt toch zo weer.”

Lenie bleef op het portaaltje staan. Ze zag de nieuwsgierige glans in de bolle ogen van juffrouw Holthuis. Dat maakte haar altijd kort en stug.

„Kunt u me ook zeggen wie het is? Mijn broer soms?”

Juffrouw Holthuis liet haar grote, bruine ogen rollen.

„Nee juffrouw, 't is een heel andere meheer. Meheer uw broer ken ik toch wel.”

„Maar wie is het dan? Ik heb u laatst óók al gezegd dat u de mensen niet maar zo op mijn kamer moet laten als ik er niet ben.”

Juffrouw Holthuis haalde haar schouders op. Lenie klom ongeduldig de tweede trap op naar haar kamer. 't Zou wel weer de een of andere reiziger zijn, zogenaamd door een collega hierheen gestuurd! Als je ze eenmaal op je kamer had, kreeg je ze niet weer weg. En ze had immers geen geld om iets te kopen....

Ze trok op het bovenportaalje haar manteltje uit. Er hing een jas aan de kapstok en een hoed, een vreemde. Zo — die had zich geïnstalleerd!

Ze gaf zich nauwelijks de moeite haar haar een beetje los te schudden. Maar terwijl ze de knop omdraaide sloeg plots als een duizeling de angst door haar heen: hÍj zal het toch niet zijn, Jóóst?!

De lange man was al opgestaan. Als in een droom liep ze de paar passen naar hem toe, stak haar hand uit....

„Van Velthuyzen,” zei ze verrast, „en ik meende, ik dacht....”

„Juffrouw Westerman. Ja, ik begrijp dat je mij zeker niet verwachtte. En ben je èrg boos dat ik zo tegen de regelen van de conventie in heb gehandeld en brutaal naar boven ben gegaan? Ik had niet zoveel tijd en het was me veel waard, je even te zien.”

Ze ging tegenover hem zitten, zó, dat het licht niet op haar gezicht viel. Met een verwarrend gevoel van schaamte bedacht ze dat zij hier zat, in Els' jumper . . .

„Ze ging tegenover hem zitten, zó, dat het licht niet op haar gezicht viel”.

En straks zou ze moeten eten koken: dat deed ze altijd zelf. Hoe moest dat nou En ze had niet eens thee ook

Ze stond meteen weer op. „Ik zal even een kopje thee gaan halen”

„Nee, welnee, kind, blijf nou even rustig zitten. Ik wil veel liever wat met je praten.”

Lenie beet zich op de lip, nog meer verlegen door dat „kind”. Dit was nu de tweede keer dat ze zich zo aanstelde tegenover hem. Nu móest ze kalm zijn

Hij begon met zijn prettige stem te vertellen over het dorp: Meneer van Ingen was ziek geworden en nu was hij tijdelijk hoofd. Maar gisteren en vandaag had hij vrij gekregen om examen te doen. En nu wilde hij niet teruggaan voor hij even had gekeken hoe 't met haar ging.

Lenie keek in zijn prettig, rustig gezicht. Ze zag hem ineens weer zoals hij daar stond op het perron, die avond toen zij wegging. Wat was hij toch hartelijk voor haar geweest die laatste tijd. Ze was er hem, zelfs niet in gedachten, werkelijk dankbaar voor geweest.

Hij vertelde alweer verder: over juffrouw Bos, die hij eerst kortgeleden als haar ex-hospita had ontdekt, over de kinderen die bij haar in de klas hadden gezeten, over zijn nieuwe collega, die wel een aardige jongen was, maar die nog niet best kon wennen op het dorp.

Lenie werd allengs rustiger. Ze luisterde met grote ogen, vroeg naar haar lieveling van dat jaar: het kleine Keesje. En hij vertelde maar, zo vlot en prettig als ze hem nooit had gekend.

— Hij praat over alles, behalve over de pastorie — dacht Lenie. — Zou hij er enig vermoeden van hebben gehad? Of denken dat ik daar geen belang in stel? —

Ze vond het bijna jammer toen hij even later opstond. Ze stonden nu naast elkaar voor het enige raam.

„Je zult hier het verre uitzicht over de hei toch wel missen,” zei hij.

Ze keek naar de smalle straat, waarvan ze nog net een strookje kon zien, naar de ramen aan de overkant, die zó dichtbij waren dat het leek of je er binnen zou kunnen stappen.

„Ik heb nooit zoveel uitzicht gehad vanuit mijn kamer, ook in Zandhorn niet. En je moet denken: ik ben de stad gewend . . .”

„Ja,” zei hij lachend, „daar zou ik niet tegen kunnen! Of ik zou zó hoog moeten zitten dat ik recht de blauwe lucht in keek!”

„Da's nog voordelig ook,” lachte Lenie terug.

Terwijl hij op het portaaltje zijn jas aantrok, wachtte hij nog, of ze ook iets vragen zou, maar ze zei niets.

„Ben je vanavond vrij?”

„Ja zeker. Toevallig ben ik deze week vroeg klaar.”

„Zo — dus je bent alweer aan de studie als ik 't goed begrijp?”

„Nou, en stevig ook!”

„Dat doet me genoeg — je ziet er ook al veel beter uit. Maar — voel je ervoor, vanavond een flink eind te wandelen? 't Is mooi weer, en we zouden altijd de tram terug kunnen nemen als je moe werd. Ik zal je net zoveel van Zandhorn vertellen als ik er zelf van weet . . .”

Lenie lachte alweer, reikte hem de hand. „Ja, ja — maar ik geloof dat je zelf niet buitengewoon met de dorpskroniek op de hoogte bent.”

„Dàn praten we maar over wat anders. Met een uur ben ik weer hier, goed?” Lenie knikte.

„Tot straks dan. Dàg Lenie.”

Lenie repte zich om gauw klaar te zijn met het eten. Ze haalde beneden in de keuken het keteltje kokend water voor de thee.

„Die meheer is niet lang gebleven” viste juffrouw Holthuis met een blik naar Lenie's gezicht. Lenie voelde, met ergernis, dat ze een kleur had — en dat gebeurde bijna nooit.

„Nee,” zei ze kort, „maar iemand die een visite wil maken komt niet tegen zessen.”

„Misschien komt hij nog wel es terug, 't was een nette meheer.”

Lenie ging zonder te antwoorden met het dampende keteltje de keuken uit. Ze moest toch weer lachen om de babbelpaat van de nieuwsgierige hospita. Natuurlijk had ze gehoord wat zij straks hadden afgesproken op het portaaltje. En dan kwam ze zo meteen met haar meest verbaasde gezicht om de deur: „Juffrouw Westerman, daar is alwéér diezelfde meheer voor u!” Lát ze de pret! Er gebeurde op haar kamer toch al zo weinig waar

de ietwat sentimentele juffrouw haar romannetjes omheen kon weven. Dat van vanavond gaf haar stellig een week lang stof!

Ze had juist haar Bijbelse les voor de volgende morgen nagekeken, toen er gebeld werd. Ze schoot vlug haar jasje aan, zette het kleine hoedje op en roffelde de trappen af, vóór hij door de juffrouw naar boven zou worden gestuurd. Onderwijl bedacht ze dat ze nog niet eens wist hoe hij toch haar adres te weten was gekomen.

Beneden in de smalle straat, naast de grote donkere man, overviel haar, na de overmoedige bui van die middag, een vreemde beklemming. Ze voelde zich zo klein naast zijn forse gestalte. En hij liep maar voor zich uit te staren en zei geen woord. Vanmiddag was hij toch zo gewóón.

Ze voelde weer iets van het oude ontzag voor het grote onbekende in hem, het geheimzinnige dat hem voor velen op een afstand hield: hij studeerde filosofie! Wat had hij straks gezegd van dat examen Welk examen? Ze moest het hem vragen, straks. Als hij toch maar eens wat zei

Hij bleef zwijgen tot ze buiten de stad waren. Ver in het rond, tot de horizon toe, strekten zich de groene weilanden in de schemering uit. Hier en daar weerspiegelde een strook water de heldere avondhemel.

Ze liepen er, ieder in eigen gedachten verloren.

Hij keek op het tengere meisje neer.

„Lenie,” zei hij — er was een wonderlijk zachte klank in zijn stem — „Lenie, herinner jij je nog die laatste middag toen ik in je klas kwam om te vragen of je ook eerder vrij wilde? Je liet de kinderen feestvieren tot afscheid. „Ik verlang niet dat er iemand huilt als ik wegga,” zei je.”

Ze keek naar hem op. Haar ogen glinsterden. „Ja,” zei ze, „dat weet ik nog wel Dat was ook zo”

„Hoe zou je het vinden,” vroeg hij zacht, „wanneer je wist dat er tòch wel iemand geschreid heeft omdat je

wegging en wel iemand van wien jij het stellig niet verwachtte”

Ze keek in verwarring tot hem op. Hij zou toch niet Hij wilde toch niet zeggen Nee, dàt kon niet Hij was immers altijd zo ver-af geweest en dáár hadden ze toch nooit aan gedacht. Of was het — Jóóst?

Ze wist ineens, helder en zeker, dat haar dit nú geen blijdschap meer zou geven. Daarvoor had ze te veel verdriet gehad, daarvoor was het te laat. Bedoelde hij dàt?

„Wie wie dan?” stamelde ze hulpeloos.

„Kun je dat niet begrijpen? Dàg en nacht heb ik je voor me gezien met je smalle, bleke gezichtje en je grote, verdrietige ogen. Maar je begrijpt toch wel, Lenie, je kunt toch wel begrijpen, nietwaar, dat ik tóen niet komen kon, toen jij verdriet had? Ik wilde geen gebruik maken van je tijdelijke zwakheid. Ik zou nooit een ànder bij je van die plaats willen dringen”

Lenie slikte moeilijk. Er dansten zwarte sterretjes voor haar ogen. Ze ademde diep.

„Dus jij dus jij je hebt al die tijd gewéten,” zei ze hees. Ze deed geen poging meer het te verbergen. Een zware moedeloosheid zonk in haar neer: hij had het gewéten! Hij had haar gezien, al die tijd, in haar hopeloze ontredding, haar verdriet om den ander die niet eens meer naar haar keek. O en zij had zich altijd vastgeklemd aan het trotse besef dat niemand het wist. En dag aan dag had ze samengewerkt met iemand die haar zag zoals zij was, die dwars door haar moeilijke zelfbeheersing heen had gekeken. Wat moest hij haar zielig hebben gevonden in haar hopeloze pogingen om uiterlijk gewoon en opgewekt te zijn

Twee bittere tranen van schaamte sprongen in haar ogen. Ze liep zwigend naast hem voort. Onder de hellichte lantaren boog ze snel het hoofd, trachtte de tranen weg te slikken. Het was alsof, één ogenblik, al het leed terugkwam waaraan ze zich zo moeizaam had ontworsteld. En ze schaamde zich zo

Van Velthuyzen schrok van de verandering in haar gezicht. Wát had hij gezegd dat haar pijn kon doen?

„Lenie,” zei hij, „ik heb al die tijd een groot medelijden met je gehad. Ik had je zo graag willen helpen, maar ik kon niet, tóen niet. Ik had gehoopt dat je er nu overheen zou zijn Ik heb zoveel respect gehad voor de manier waarop jij je verdriet droeg. Je was zo'n klein, dapper ding”

„Dat je het altijd hebt gewéten,” zei ze toonloos. Ze keerde de gedachte al maar om-en-om. Ze zag weer vóór zich al de kleine voorvalletjes uit die tijd, op school. Hoevele malen had ze, quasi luchtig, op zijn gezegden geantwoord en hij had al die tijd gewéten dat ze een masker droeg

„Lenie,” zei hij dringend, „hoe kun je nu zó zijn? Hoe kun je je dát nu zo aantrekken? Ik heb altijd gemeend dat je toch wel begrijpen kon dat ik ik zag je toch elke dag, Lenie En ik wist hoe je was toen je bij ons kwam”

„Tóen — toen zag je me niet eens, je zag niemand.” Van Velthuyzen beet zich op de lip.

„Het is waar dat ik dikwijls heel afwezig ben. Dat ligt in mijn karakter en in mijn huiselijke omstandigheden. Maar jóu heb ik toch ook in 't begin wel gezien. En — vertrouw je me zo slecht, Lenie, dat het je pijn doet te weten dat ik je zag zoals je was? Ik heb je, zover ik weet, nooit mijn vertrouwen opgedrongen.”

„Nee,” zei ze, „jij, je bent altijd hartelijk voor me geweest die laatste tijd. Maar ik wist niet nee, ik kon niet weten dat het medelijden was”

„Ben je zo trots dat medelijden je bezeert, ook wanneer je weet dat die ander werkelijk met je méé-geleden heeft? Ik had er wat voor willen geven, je bedroefde gezichtje tussen mijn handen te mogen nemen en te zeggen: vertel mij alles maar, en huil maar eens flink uit Maar mijn verstand waarschuwde me dat ik je met rust moest laten, dat je dit

eerst met jezelf uit moest vechten. Heb je er nog verdriet om, meisje?"

De snikken welden plotseling weer in haar keel op bij zijn zachte toon. — O — dacht ze — nu denkt hij dat het is van verdriet om Joost en dat is het niet dat zou ik niet eens meer willen. Maar waarom huil ik dan? Ik weet het zelf niet.

Hij wachtte tot het snikken wat bedaarde, drong niet verder aan. In stilte verwenste hij zijn onhandigheid. Had hij 't weer verkeerd aangepakt? Toen hij kwam was ze zo vrolijk en nu liep ze daar te schreien als een hopeloos kind. Maar hoe had hij het dan moeten doen? Of was haar vrolijkheid slechts schijn geweest en was hij — te vroeg gekomen?

Hij bleef plotseling staan en greep haar hand. „Lenie,” zei hij ernstig, „als ik te vroeg gekomen ben — je weet wel wat ik bedoel — zeg het dan; dan neem ik hier meteen afscheid van je. Ik kan je op de tram zetten straks”

Ze gaf niet dadelijk antwoord, keek even omhoog in zijn zachte donkere ogen.

„Nee,” zei ze, opeens kalm, „dat is het niet. Ik zie — dat van verleden jaar — nu allemaal veel helderder dan toen. Maar je moet toch begrijpen dat ik niet maar zo ik heb nooit zó aan jou gedacht”

„Ook niet bij het afscheid?”

„Nee, ik heb je alleen maar erg aardig gevonden en hartelijk.”

„Ja,” zei hij, wat teleurgesteld, „dan kan ik wel begrijpen dat het wat onverwacht komt. Maar ik kon en durfde niet langer te wachten. Je moet denken, Lenie, dat ik je elke dag vóór me heb gezien, dat er geen avond voorbij is gegaan dat ik niet voor je heb gebeden En dat brengt een mens toch wel heel dichtbij”

Een warm gevoel doorstroomde haar. Was hij zó hield hij zó van haar, zo ernstig, zo zuiver en dit had zij nooit gezien. Wat waren ze toch blind, allemaal.

Behalve hij van wie ze dacht dat hij niets zag

Ze liepen zwijgend de weg terug. Voor haar deur in de smalle, stille straat bleven ze staan.

„Ga je nu naar huis?”

„Nee,” zei hij, „naar huis gaan kan ik niet. Mijn vader is al jaren geleden gestorven; en mijn moeder heeft het zich zó aangetrokken dat ze ziek is geworden. Ze is niet meer thuis.”

„Wat lijkt me dat vreselijk,” zei ze zacht, „om geen thuis meer te hebben.”

„Ja, dat is ook erg, vooral wanneer het zó is. Ik heb alleen een getrouwde zuster waar ik wel eens een Zondag heen ga. Maar je begrijpt dat ik wel heel graag — later — een eigen thuis zou willen hebben”

Lenie knikte verlegen, keek even, schuchter, naar hem op.

„En nu wil ik je alleen nog maar zeggen dat het me alles waard zou zijn wanneer ik er jòù vond, wanneer ik thuiskwam”

„Ik begrijp niet,” zei ze, „wat je toch in mij ziet. Ik ben zo gewoon, ik kan niets bijzonders. En ik ben altijd zo saai geweest zolang jij me kent. Vroeger was ik heel anders.”

„Moet ik je nòg eens zeggen hoeveel het me waard zou zijn als jij je aan mij wilde toevertrouwen? Het is waar — ik zou niet véél tijd voor je hebben, want ik heb al mijn krachten nodig voor mijn studie. Voor jòù zou ik willen werken, Lenie. Je hebt toch al wel begrepen, dat ik niet van plan ben, onderwijzer te blijven?”

„Nee,” zei ze, „ik heb al gedacht die eerste keer toen ik je zag, dat je er niet paste. In de klas niet en in het dorp niet.”

„En je vond het zeker maar minnetjes,” lachte hij, „zó oud al en dan nog maar op zo'n gehuchtje te zitten. Maar ik heb deze plaats juist gekozen om er rustig te kunnen werken, zònder afleiding. En om de prachtige uitzichten over de hei”

„En in de heldere blauwe lucht!”

Ze stak hem tot afscheid haar hand toe.

„Morgen over vier weken kom ik terug,” zei hij.

Ze slipte haastig naar boven om ongewenste informaties van juffrouw Holthuis te ontgaan: het was stellig nog aan haar te zien dat ze gehuild had. Dwaas, wat had ze zich aangesteld! Liep daar op straat te schreien als een kind

Boven, voor de spiegel van haar wastafel, waar ze haar warme gezicht met fris water bette, bedacht ze met schrik dat ze niet eens had gevraagd naar dat examen niet eens of hij al wist of hij geslaagd was of niet.

Morgen over vier weken dat was de week vóór Hemelvaartsdag, dan moest ze beslissen

De beslissing.

Met twee treden tegelijk kwam Freek de trappen van het stationsgebouw af. Hij zocht vlug zijn weg in de warreling van voetgangers, trams en taxi's, hield eerst bij de stillere Westersingel zijn passen in.

Hij ademde diep. De lucht was strak-blauw en fris, na een week van stromende regens die de lente hadden ingeluid. Langs de kanten van het water, waarin de zon helle schitterplekjes en lichtkringetjes maakte, begonnen de struiken al te bloeien. In een van de tuinen stond een prachtige roze magnolia in knop.

— We zullen hopen dat er geen nachtvorsten meer komen — dacht Freek — want dat kunnen de knoppen niet verdragen. Je zou ze er tegen willen harden, of er tegen beschermen. Zoals hij dat ene hart zou willen beschermen dat de nachtvorsten van het leven niet zou kunnen verdragen.

Hij stroomde ineens zó boordevol geluk dat hij het bijna niet binnen kon houden. Hij zou hardop willen zingen, een jubelend, klaterend liedje zó maar zonder inhoud of betekenis. Hij was zo blij nu hij eenmaal zijn besluit had genomen. Alle bedenksels van de laatste jaren gooide hij overboord. Hij wilde nog maar alleen denken aan het geluk dat nu heel dichtbij was, en er dankbaar voor zijn

Hij zong spelend haar naam, haar lieve naam, met al de andere die hij voor haar had bedacht, waarschijnlijk zonder dat zij er enig vermoeden van had. Hij zong zijn grote, langzaam-gegroeide liefde voor het verlegen kleine meisje dat met kinderlijk

ontzag in haar blauwe ogen naar hem opkeek: Gréétje.

Bij de hoek gekomen begon hij meer op het verkeer te letten. Hier was hij niet ver van de Henegouwerkade. 't Zou immers best kunnen zijn dat ze hier liep. Alleen, of met Rita, of met juffrouw Willemsen . . . Hij begon weer het spelletje dat hij op de perrons en in de trein óók had gespeeld: telkens wanneer hij zo'n klein blond meisje zag, maakte hij zich zelf wijs dat zij het was. Maar wanneer hij haar gezicht zag was ze lang zo aardig niet — 't léék er niet op. Dat gaf hem geen teleurstelling. Hij móest wel iets mals doen om het jubelend geluksgevoel in zijn borst meester te blijven.

Vlak bij huis hield hij zijn passen in. Het was tòch . . . het zóu toch vrij wat eenvoudiger zijn wanneer hij haar hier ontmoette, alléén. Ze verwachtten hem pas vanavond thuis.

Hij keek de lange, rechte straat naar beide zijden af. Natuurlijk niet — zo'n puur toevalligheidje kon je in een boekje verwachten —.

Terwijl hij de trappen opklom sloeg hem plots de schrik om 't hart: stel je voor dat ze er niet was, dat ze vandaag en morgen niet kwam — uit was! Wat dan? Had hij toch maar liever moeten schrijven? Hij had haar niet willen laten schrikken, dat bange, kleine vogeltje

Hij liep Dientje, die nieuwsgierig op het portaaltje was blijven staan, bijna omver, zonneblind als hij was.

„Gunst meheer Freek, ben u der nou al? Ze bennen allemaal in de voorkamer.”

„Wie allemaal?”

Maar zonder Dientjes opsomming af te wachten draaide hij de kruk om. Vreemd — nu was er toch nog niets gebeurd, en niets veranderd, en hij was zo zenuwachtig als een H. B. S.-jongen.

Op het hoekje van de divan, naast Rita, ontwaarde hij met de eerste blik het tengere, groene figuurtje. Haar korte haren blonken als vlokjes zilver. Ze zat ingespannen te haken wat Rita haar dicteerde: Twee lossen

er tussen, nu een dubbel stokje in hetzelfde gaatje

„Freek, wat ben jij fijn vroeg!”

„Moes! Vader! Greet — krijg je les?”

Het ging hem niet zo goed af als gewoonlijk. Greet's ogen, groot en verschrikt, keken een ogenblik in de zijne. Toen boog ze zich weer over het haakwerkje, frutselde met trillende vingers.

Freek had zijn gewone zelfbeheersing herwonnen, vertelde hoe het kwam: hij moest voor den directeur een zaakje opknappen hier in de stad en nu had hij een paar treinen vroeger kunnen komen. Straks moest hij er nog even op uit.

Terwijl hij zijn thee dronk, praatte met zijn vader over de zaak — het ging iets vooruit, maar niemand kon zeggen of dit het begin van een werkelijke opleving was — kon hij het niet laten nu en dan een blik op de beide meisjes te slaan: het ene hoofd zo donker dat het bijna zwart leek, het andere onwaarschijnlijk blond. En intussen peinsde hij maar aldoor: hóe moest hij haar te spreken krijgen, haar alleen? En dat zonder dat het voor haar al te plotseling kwam? Hij had voor dit bedrijf op zijn goed geluk gerekend. Nu ze daar tegenover hem zat, vlákbij, leek het hem opeens niet zo eenvoudig meer.

Allerlei plannen — die hij even snel verwierp — kwamen in hem op: hij zou haar ergens op kunnen bellen. Nee, dan stond haar vader er natuurlijk bij, of juffrouw Willemsen en dan kon ze toch niets zeggen. Hij zou gewoon kunnen aanbellen en haar te spreken vragen. Maar dan moest hij natuurlijk boven komen, en dát was de bedoeling niet. Had hij haar toch maar geschreven, zoals hij eerst had willen doen. Maar als ze dan helemaal niet gekomen was — ze was zo schuchter — wat dàn?

Dat zoiets doodeenvoudigs zo moeilijk kon zijn! En hij móest en wilde het haar vandaag zeggen — dat had hij zich nu eenmaal voorgenomen. Je was toch wel een sukkel als je dat niet voor elkaar kreeg!

Hij begon alweer, onder het gesprek met zijn vader door, nieuwe plannen op te werpen toen Rita verschrikt opsprong: „Vader! Is 't heus zo laat? O, dat háál ik niet meer! Dàt komt nou omdat Freek Toe — is 't heus zo laat al?!”

Ze stooft de kamer uit, kwam een ogenblik later, bijna struikelend over Freeks lange benen, geheel gekleed nog vlug even groeten. „Dàg, dag allemaal! Ik verdwijn maar gauw, hoor!”

Greet was meteen opgestaan. Ze kon 't zo gauw niet bijhouden. Haar kluwen was op de grond gevallen, de draad zat om een stoelpoot gedraaid. Ze wond hem langzaam los, pakte het haakwerkje in. Met een kleurtje groette ze: „Ik ga óók maar.”

„Zoals je wilt, kind, maar je kunt hier nog wel een poosje blijven. Straks komen Joop en Els thuis, dan is er weer leven in de brouwerij.”

„Nee, ik kan tòch niet verder ik ga nu maar.”

Freek was ook opgestaan. „Ja,” zei hij, „dan ga ik meteen maar even. Ik zorg wel dat ik voor het eten terug ben. Ik vermoed ten minste niet dat mijnheer de directeur me zal inviteren!”

Hij had de oude, schertsende toon hervonden, die Greet zo goed van hem kende en in haar hart altijd vreesde. Ze hoopte in stilte dat hij toch maar een andere kant uit zou moeten. Alléén kon ze er niet tegenop.

Maar beneden op straat, waar ze hem haastig groeten wilde, hield hij haar terug.

„Zo Greetje,” zei hij, „en nu ga ik je eerst eens thuisbrengen. Vind je dat goed?”

Ze sloeg meteen de weg naar huis in, gaf geen antwoord. Er was een vreemde, zachte klank in zijn stem. Waarom noemde hij haar Greetje? Ze kleurde tot achter in haar hals en knipperde met de ogen.

„Wist je had Rita je gezegd dat ik vandaag thuis zou komen?”

Ze keek even naar hem op. „Ja, maar ik wist niet

je komt toch altijd 's avonds pas, en daarom"

„Nou, wàt daarom?”

„Och 'k weet niet niets”

Ze keek strak voor zich uit naar de grond, verlangde hevig naar het eind. Hij was zo vreemd En nog meer dan anders had ze het gevoel dat hij tòch alles onnozel en dom moest vinden wat ze zei. Waarom liet hij haar niet met rust

„Greet,” zei hij na een poosje, „vertel me nu es, waarom wilde jij meteen weg toen Rita ging?”

„Dat doe ik toch altijd,” zei ze bijna smekend.

„Ja — maar waarom deed je het nú?”

Zijn voortdurend vragen bracht haar in verwarring. Ze slikte, zei nauwelijks hoorbaar: „Ik dacht jullie zijn nu onder elkaar Jij bent zo weinig thuis, en dan zou je liever”

Hij legde zijn hand op haar smalle schouder. „En dacht jij nu heus,” zei hij ontroerd, „dacht jij nu wèrkelijk dat ik blij zou zijn als jij wegging? En heb je er dan nooit aan gedacht, heb je het nooit kunnen merken hoe blij ik juist ben wanneer ik je zie? Greetje — heb je dat nooit geweten?”

Ze bleef plotseling staan. Er blonken tranen in haar ogen, maar ze keek hem open aan. „Nee,” zei ze, „dat heb ik nooit geweten. Je begrijpt toch wel, Freek”

„Dat je dan weggebleven zou zijn?”

Ze knikte.

„En ben je van plan nu verder weg te blijven?”

Hij schudde haar plagend heen en weer. Ze lachte door haar tranen heen.

„Ik durf nu helemaal niet meer te komen.”

„Ook niet als ik het zo heel graag wil?”

„Och,” zei ze, moedeloos ineens, „het zal je zo tegenvallen. Wat kun jij nu hebben aan iemand zoals ik? Ik denk altijd als ik naar jullie toe ga: niemand hééft er werkelijk wat aan, wanneer ik kom. Jullie zijn allemaal zo beslist en zo flink — Lenie en Rita allebei — en wat moeten ze mij dan wel een nutteloos schepsel

vinden! Soms denk ik: ik ga er niet meer heen
Maar ik kom toch altijd weer, omdat ik thuis zo
alleen ben"

„Greetje,” zei hij zacht, „vind jij een mens nutteloos,
die een ander zo gelukkig kan maken dat het bijna
niet uit te spreken is? Weet je wel dat ik altijd van je
gehouden heb — al jaren?”

„Greet,” zei hij, „kijk me nu eens aan.”

„Ik heb me juist tegenover jou altijd zo klein gevoeld,” zei ze stil.

Er kwam een wonderlijke rust in haar, een weemoed die was als een stil geluk. Het leek alsof er een andere Greet praatte zómaar vertelde wat al die jaren in haar hart opgesloten was geweest

„. . . . Ik heb nooit kunnen denken dat je wat om mij gaf, al heb ik het soms gehoopt Maar ik was zo bang voor je en ik heb er zo'n verdriet om

gehad, omdat ik altijd dacht dat jij me wel heel onnozel en kinderachtig moest vinden. Jouw zusters zijn zo heel anders, zó had ik ook willen zijn, maar ik kon niet Soms heb ik wel eens gedacht dat ik bij jullie nog meer thuis zou zijn dan bij ons, als ik mezelf maar even kon vergeten. Misschien was het niet goed tegenover vader, maar ik kon jullie vrolijke huis niet missen”

„En nu hoef je het nooit meer te missen”

Ze waren ongemerkt op de singel gekomen. Greet's ogen stonden ernstig en ontroerd.

Ze gaf geen antwoord.

Hij pakte haar kleine hand.

„Greet,” zei hij, „kijk me nu es aan. Je bent nú toch niet bang meer voor me, nu je wéét?”

Greet hief haar verlegen gezichtje naar hem op. Uit zijn ogen straalde haar zóveel liefde tegen dat het haar plots als een wijd geluk doorstroomde.

Ze schudde haar hoofd. „Freek,” zei ze zacht.

„Greetje”

Hij sloeg zijn arm om haar heen, maar ze trok verschrikt los. „Fréék zómaar op stráát!”

„Ja, ja. Wat moeten de mensen wel denken, hè? Dat is toch ook meer dan schandálig dat een jongen zó maar Foei Margaretha, dat heb ik nou net es van jou gezien!”

Hij dreigde haar met de vinger. Met een verlossend geluksgevoel bedacht ze dat ze geen angst meer had voor zijn spottende blik. Want achter die spot verborg hij zijn sterke, warme hart.

En op de terugweg, dicht naast hem lopend, moest ze maar aldoor denken aan dat éne, dat haar met een dankbaar geluk vervulde: nu was ze niet meer alleen . . .

— Vreemd — dacht Lenie — dat wat je eerst raakt tot in het diepst van je ziel, dat treft je later nauwelijks meer.

Ze zat met de brief van Annie op haar schoot. Die

stond vol over Joost en het meisje: ze waren samen naar Zwitserland geweest ter ere van zijn promotie — dat had ze toch wel in de krant gelezen? — en ze hadden zulke prachtige kieken gemaakt! Zij wilde later óók naar Zwitserland.

Ze stelde 't zich onwillekeurig voor: Joost in skipak . . . en het meisje met haar koude ogen. Het deed haar geen pijn meer. Het bleef haar vreemd en ver alsof het haar nooit werkelijk had geraakt, alsof het een ander was geweest, wie het leven waardeloos had geschenen zonder hem.

Zij zag weer voor zich dat andere gezicht dat in zijn ernstige trekken een nobel en manlijk karakter spiegelde. Bijna twee weken waren er voorbijgegaan: de helft van haar bedenktijd was om. Nog twee weken, dan zou hij terugkomen

Ze herleefde in gedachten weer die middag en avond, dacht de kleinste bijzonderheden in haar herinnering terug. Ze zag zich zelf, telkens weer, als vrouw in het huis dat een groot geluk borg voor den eenzamen, donkeren man.

Ze had verwacht, gehóópt, dat hij nog eens schrijven zou. Maar zo was hij: hij wilde geen invloed uitoefenen op haar besluit. Nog twee weken en dan moest ze weten of ze hem het tehuis kon geven dat hij al deze jaren had gemist. Maar dit wist ze heel zeker: hij zou haar niet willen binden voor zijzelf van alle andere banden volkomen los was.

Jóóst Voor hem had ze anders gevoeld. Zijn naam had door haar hoofd gezongen, dag en nacht Nu bedacht ze dat dit, wat haar zo had doen lijden, misschien toch geen liefde was geweest. Want het vertrouwen en de achting voor hem had ze al te gauw verloren Er was nog wel iets méér nodig dan zij voor den knappen vriend had gevoeld.

Dit was van 't begin af anders geweest. Zij hoogachtte hem, vertrouwde hem zonder grenzen. Maar het was nog zo nieuw zo weinig had ze eigenlijk nog met

hem omgegaan. Ze zou hem zeggen, wanneer hij kwam, dat hij haar toch de gelegenheid moest geven, hem te leren kennen. Had ze toch al die tijd maar niet haar gedachten zó geconcentreerd op dien énen, dat ze niemand anders had gezien En hij had van haar gehouden met zijn stille, verborgen liefde — hoe lang al? Wat moest het hem een verdriet hebben gedaan, te weten dat een ander haar zo deed lijden. En wat had hij tactvol getracht haar uit de diepste verlatenheid te redden. Neen, ze zou hem niet weer willen missen, maar hij moest nog wat geduld met haar hebben

Wanneer het zo ging als tussen Freek en Greet, ja. Die kenden elkaar door en door. Ze had het lang vermoed, maar telkens weer haar vermoedens op zij gezet wanneer Freek weer zo heel gewoon kon zijn, en zij tegenover anderen verlegen was als tegen hém.

Gréét Greet kon wel jubelen en zingen. Het had haar geheel veranderd, volkomen bevrijd van al wat er aan verborgen minderwaardigheidsgevoelens in haar had geleefd. Ze stráalde van geluk omdat ze niet meer alleen was. Lag haar geluk hierin dat het haar verlost had uit haar isolement, het isolement waarin elk mens leefde — vooral gesloten naturen zoals zij? Wat wisten ze eigenlijk van elkaar af? Jarenlang leefde je in elkaars nabijheid en van de diepste nood van de ander had je geen besef Omdat je het allemaal in jezelf opborg Omdat je als 't er op aankwam tòch alleen stond Wat wist zij van Gréét, wat had ze geweten van haar verborgen gedachten, al die jaren? Ze had gedacht toen ze het hoorde: zou Greet, zou zó'n meisje hem bevredigen? Stellig was er veel verborgen gebleven onder haar grenzenloze schuchterheid. Ze hoorde de woorden uit Freeks jubelende brief: Lenie, kind, mijn Greetje is zo oneindig lief

Tegen haar gesloten oogleden zag zij het beeld van den man die haar liefhad, zag ze zijn stroef gezicht overstraald door een goedheid die haar ontroerde. Ze verlangde er naar zijn gezicht te zien, zijn donkere

afwezige ogen zacht te zien worden wanneer hij naar haar keek. Ze verlangde er naar, hem haar geheimste gedachten en moeilijkheden — ook in haar gelóóf — te mogen zeggen, hem gelukkig te maken, hem alles te vergoeden, zijn eenzaamheid op te heffen.

En met plotse, blijde zekerheid wist ze wat ze hem zou antwoorden wanneer hij terugkwam.

Inhoud.

I.	De avond van een blijde dag	7
II.	Huiselijke plichten en nog wat	23
III.	Moelijkheden	34
IV.	De rimboe in	48
V.	„Aangename kennismaking”	68
VI.	De zware eis	85
VII.	De gouden droom	96
VIII.	Briefwisseling	107
IX.	De moeilijke weg terug	121
X.	Lenie groet een vriend	133
XI.	De geschiedenis met Els	146
XII.	Weerzien	156
XIII.	De beslissing	168